

2005-2010 YILLARI ARASINDA BULUNAN PARİON

NEKROPOL KANDİLLERİ

Alper Yılmaz

Yüksek Lisans Tezi

Arkeoloji Anabilim Dalı

Doç.Dr. Vedat KELEŞ

2012

Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

Alper YILMAZ

2005-2010 YILLARI ARASINDA BULUNAN PARİON NEKROPOL
KANDİLLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç.Dr. Vedat KELEŞ

ERZURUM-2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

14/06/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "2005-2010 Yılları Arasında Bulunan Parion Nekropol Kandilleri " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/06/2012

Alper YILMAZ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

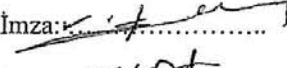

TEZ KABUL TUTANAĞI

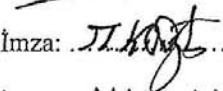
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Vedat KELEŞ danışmanlığında, Alper YILMAZ tarafından hazırlanan bu çalışma 14/06/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

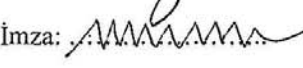
Başkan : Doç. Dr. Vedat KELEŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mustafa BULAT

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR DİZİNİ.....	V
HARİTALAR DİZİNİ.....	VI
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	VI
RESİMLER DİZİNİ.....	VI-IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	XI
A.Amaç Kapsam ve Yöntem.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞDA PARİON

1.1. LOKALİZASYONU.....	1
1.2. KURULUŞ ve TARİHÇESİ.....	2

İKİNCİ BÖLÜM

PARİON NEKROPOLÜ

2.1 MEZAR TİPLERİ ve ÖLÜ GÖMME GELENEKLERİ.....	9
2.1.1. Arkaik Dönem.....	12
2.1.2. Klasik Dönem.....	13
2.1.3. Hellenistik Dönem.....	14
2.1.4. Roma Dönemi.....	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞDA KULLANILAN AYDINLATMA ARAÇLARI

3.1. MEŞALE, MUM.....	18
-----------------------	----

3.2. KANDİL.....	21
3.2.1. Tanım ve Tarihçe.....	21
3.2.2. Yapım Teknikleri.....	24
3.2.2.1.Elle Şekillendirme.....	24
3.2.2.2.Çarkta Üretim.....	24
3.2.2.3. Kalıpta Üretim.....	25
3.3.Kandilin Bölümleri.....	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PARİON NEKROPOLÜ 2005-2010 YILLARI KANDİL TİPOLOJİSİ

4.1. TİP 1, KLASİK DÖNEM KANDİLLER.....	30
4.2. TİP 2, HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLER.....	32
4.3. TİP 3, EFES TİPİ KANDİLLER.....	34
4.3.1 Tip 3A, Ok Uclu Burunlu Efes Tipi Kandiller.....	35
4.3.2 . Tip 3B, Yuvarlak Burunlu Efes Tipli Kandiller.....	38
4.4. TİP 4, VOLÜTLÜ KANDİLER.....	40
4.4.1. Ok Uçlu Burunlu Volütlü Kandiller.....	41
4.4.2 Tip 4B, Yuvarlak Burunlu Volütlü Kandiller.....	44
4.4.3. Tip 4C,Yarı Volütlü Kandiller.....	46
4.5. TİP 5, UZUN BURUNLU KANDİLLER.....	48
4.6. TİP 6, KISA YUVARLAK BURUNLU KANDİLLER.....	50
4.7. TİP 7, YONCA YAPRAGI BURUNLU KANDİLLER.....	52
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	55
KAYNAKÇA.....	58
KATALOG.....	77
HARİTALAR.....	140
ÇİZİMLER.....	143
RESİMLER.....	147
EKLER.....	186
ÖZGEÇMİŞ.....	187

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****2005-2010 YILLARI ARASINDA BULUNAN PARİON NEKROPOL
KANDİLERİ****Alper YILMAZ****Danışman: Doç.Dr. Vedat KELEŞ****2012-Sayfa: 202****Jüri: Prof.Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU****Doç.Dr. Mustafa BULAT**

Parion Antik Kenti, Bu günkü Çanakkale ili, Biga İlçesi, Kemer Köyü sınırları içersindedir. Antik Troas Bölgesinin en önemli kentlerinden birisi olan Parion içinde bulundurduğu arkeolojik kalıntılar ile Türk arkeolojisine yeni bir heyecan getirmiştir.

Bu çalışmanın konusu Parion Nekropolü'nde 2005-2010 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen MÖ. 5.yy'dan MS. 2.yy'a kadar yayılım gösteren kandillerdir.

Bu bağlamda Parion tarihi konusunda bir takım bilgiler verilmiş daha sonra çalışma konumuz olan kandillerinin tarihi ve kullanıma dair bilgiler verilmeye değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamındaki bu kandiller burun formlarının özelliklerine göre yedi ayrı tipte sınıflandırılmıştır. Oluşturan tipolojide kandillerin burun formları dikkate alınmıştır. Benzerleri ve bulundukları mezarlardan ele geçen seramikler yardımıyla tarihlediğimiz kandiller bu mezarların tarihi ve Parion ölü gömme ritüelleri için önemli birer belge niteliğinde olacaktır. Parion Antik kentinde kandil üretimiyle ilgili şu ana kadar her hangi bir arkeolojik buluntu ele geçmemiş bu yüzden bu çalışmada üretim ile ilgili sonuçlara varılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Troas, Parion, Kandil, Nekropolis, Arkeoloji

ABSTRACT**Master' Thesis****NECRPOLİS OİL LAMPS OF PARİON FİNDED BETWEEN 2005-2010****Alper YILMAZ****Advisor: Doç.Dr. Vedat KELEŞ****2012- Page: 202****Jury: Prof.Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU****Doç.Dr. Mustafa BULAT**

The Parion Ancient City is within the borders of the Kemer Village of Biga district of today's Canakkale province. One of the most important cities of the Ancient Troas Region, Parion has brought a new excitement to the Turkish archeology with the archaeological remains it has within. The subject of this study is the candles uncovered during the excavations conducted in the Parion Necropolis between the years 2005 and 2010 of which were widely spread from 5th century BC until 2nd century AD.

In this context, some information was provided on the history of Parion and later on more information regarding the date and use of these candles were tried to be provided which are the subject of this study.

Within the scope of this study, these candles have been classified in seven different types according to the form features of their nose. On the tyhpology generated, the nose forms of the candles were taken into consideration. The candles we dated, with the help of similar ones and the unearthed ceramics from their graves, will be in the nature of a very important document in terms of dates of these graves and the burial rituals of the Parion. So far, there have been no archaeological findings uncovered related to the candle production at the Parion Ancient City, therefore no conclusion was reached in this study related to production.

Key Words: Troas, Parion, Parium, Lamps, Necropolis, Archeology**III**

KISALTMLAR DIZINI

<i>BibAr</i>	: <i>The Biblical Archaeologist, The American Scohool of Oriental Research New Haven)</i>
BMC <i>Mysia</i>	: <i>British Museum Catalogues of Greek Coins: Mysia, Bologna</i>
Bkz.	: Bakınız
cm	: Santimetre
Çiz	: Çizim
Ed.	: Editör
Fig	: Figür
<i>JdAI</i>	: <i>The Juvenile Detention Alternatives Initiative</i>
<i>JHS</i>	: <i>Journal of Hellenic Studies</i>
K.Env. No.	: Kazı Envanter Numarası
Kat.No.	: Katalog Numarası
Lev.	:Levha
M.	:Mezar
MÖ.	:Milattan Önce
MS	:Milattan Sonra
<i>NSc</i>	: <i>Notizie Degli Scavi di Antichita</i>
Pl.	:Plate
RPC I,	: <i>Roman Provincial Coinage, Vol 2,London.</i>
s.	:Sayfa
SNG <i>CopMysia</i> ,	: <i>Sylloge Nummorum Graecorum: The Royal Collection of Coins and medals: Danish National Museum, Mysia, Copenhagen</i>
SNG <i>Delepieere</i>	: <i>Sylloge Nummorum Graecorum, France Bibliothek Nationale Cabinet de Medailles, Collection Fean et Marie Delepieerere Paris</i>
SNG <i>Tübingen</i>	: <i>Sylloge Nummorum Graecorum, Deuschland. Münz Sammlung der Universitat Tübingen</i>
Taf.	: Tafel
TSM	:Taş Sanduka Mezar
Vol.	: Volume

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1. Parion Antik Kenti ve Çevresinde Bulunan Önemli Yerleşimler.....	141
Harita 1.2. Bodrum Burnu ve Kazı Sektörleri.....	142

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 2.1. Parion Mezar Tipleri.....	144
Çizim 2.2. Parion Mezar Tipleri.....	145
Çizim 3.1. Kandilin Bölümleri.....	146

RESİMLER DİZİNİ

Resim 2.1. Parion Nekropolü.....	148
Resim 2.2 Arkaik Dönem Lahitler.....	148
Resim 2. 3. Arkaik Dönem Pithos.....	149
Resim 2.4. Urne Mezar.....	149
Resim 2.5. Mezar 129.....	150
Resim 2.6. Mezar 94.....	150
Resim 2.7. Amphora Mezar 1.....	151
Resim 2.8. Taş Sanduka Mezar 12.....	151
Resim 2.9. Taş Sanduka Mezar 2.....	152
Resim 1.10. Roma Dönemi Düz Semerdam Çatılı Mezarlar.....	152
Resim 2.11. Roma Dönemi trepezoidal Çatı Kiremitleri.....	153
Resim 2.12. Roma Dönemi İnhumasyon Gömü.....	153
Resim 4.1. Kat. No. 1.....	154
Resim 4.2. Kat. No. 2.....	154

Resim 4.3. Kat. No. 3.....	155
Resim 4.4. Kat. No. 4.....	155
Resim 4.5. Kat. No. 5.....	156
Resim 4.6. Kat. No. 6.....	156
Resim 4.7. Kat. No. 7.....	157
Resim 4.8. Kat. No. 8.....	157
Resim 4.9. Kat. No. 9.....	158
Resim 4.10. Kat. No. 10.....	158
Resim 4.11. Kat. No. 11.....	159
Resim 4.12. Kat. No. 12.....	159
Resim 4.13. Kat. No. 13.....	160
Resim 4.14. Kat. No. 14.....	160
Resim 4.15. Kat. No. 15.....	161
Resim 4.16. Kat. No. 16.....	161
Resim 4.17. Kat. No. 17.....	162
Resim 4.18. Kat. No. 18.....	162
Resim 4.19. Kat. No. 19.....	163
Resim 4.20. Kat. No. 20.....	163
Resim 4.21. Kat. No. 21.....	164
Resim 4.22. Kat. No. 22.....	164
Resim 4.23. Kat. No. 23.....	165
Resim 4.24. Kat. No. 24.....	165

Resim 4.25. Kat. No. 25.....	166
Resim 4.26. Kat. No. 26.....	166
Resim 4.27. Kat. No. 27.....	167
Resim 4.28. Kat. No. 28.....	167
Resim 4.29. Kat. No. 29.....	168
Resim 4.30. Kat. No. 30.....	168
Resim 4.31. Kat. No. 31.....	169
Resim 4.32. Kat. No. 32.....	169
Resim 4.33. Kat. No. 33.....	170
Resim 4.34. Kat. No. 34.....	170
Resim 4.35. Kat. No. 35.....	171
Resim 4.36. Kat. No. 36.....	171
Resim 4.37. Kat. No. 37.....	172
Resim 4.38. Kat. No. 38.....	172
Resim 4.39. Kat. No. 39.....	173
Resim 4.40. Kat. No. 40.....	173
Resim 4.41. Kat. No. 41.....	174
Resim 4.42. Kat. No. 42.....	174
Resim 4.43. Kat. No. 43.....	175
Resim 4.44. Kat. No. 44.....	175
Resim 4.45. Kat. No. 45.....	176
Resim 4.46. Kat. No. 46.....	176

Resim 4.47. Kat. No. 47.....	177
Resim 4.48. Kat. No. 48.....	177
Resim 4.49. Kat. No. 49.....	178
Resim 4.50. Kat. No. 50.....	178
Resim 4.51. Kat. No. 51.....	179
Resim 4.52. Kat. No. 52.....	179
Resim 4.53. Kat. No. 53.....	180
Resim 4.54. Kat. No. 54.....	180
Resim 4.55. Kat. No. 55.....	181
Resim 4.56. Kat. No. 56.....	181
Resim 4.57. Kat. No. 57.....	182
Resim 4.58.. Kat. No. 58.....	182
Resim 4.59. Kat. No. 59.....	183
Resim 4.60. Kat. No. 60.....	183
Resim 4.61.. Kat. No. 61.....	184
Resim 4.62. Kat. No. 62.....	184
Resim 4.63. Kat. No. 63.....	185

ÖNSÖZ

İnsanlar ateşi kullanmaya başladıktan sonra aydınlanma araçlarına ihtiyaç duymuş ve bu araçları sürekli geliştirmeye çalışmışlardır. Paleolitik Dönemde hayvan yağlarını yakıp, mağara duvarlarını aydınlatmaya çalışan insan ile günümüzde, son teknolojiyi kullanıp barındıkları mekanları aydınlatmaya çalışan insanların amacı aynıdır. Antik Dönem insanların aydınlatma için kullandıkları malzemelerden adını en çok duyduğumuz kandillerdir. Kandiller antik çağda ışığa ihtiyaç duyulan her yerde kullanılmışlardır.

Bu çalışmada Parion Nekropolü'nden mezar hediyesi olarak ele geçen Klasik Dönem, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemine ait kandiller değerlendirilerek bir gruplama yapılmıştır.

Yaptığım bütün çalışmalarda ve aldığım tüm kararlarda beni destekleyen, yönlendiren ve yardımlarının maddi manevi esirgemeyen çok değerli hocam ve tez danışmanım Doç.Dr. Vedat KELEŞ'e göstermiş olduğu samimiyetten ve özveriden dolayı teşekkür ederim.

Yedi yıldır birlikte çalışmaktan her zaman gurur duyduğum, Tez konumu oluşturan malzemeleri çalışma olanağını bana sunan, bu konuda maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Parion Kazı Başkanı Prof.Dr. Cevat BAŞARAN'a teşekkür ederim.

Tezin son aşamasında görüş ve önerileri ile çalışmama katkıda bulunan Prof.Dr Mehmet KARAOSMANOĞLU'na ve Doç.Dr. Mustafa BULAT'a, Parion Kandilleri konusunda fikir alış verişi yaptığım Yrd.Doç.Dr. Aynur CİVELEK ve Yrd. Doç. Dr Hülya BULUT'a teşekkür ederim.

Parion Nekropolü'nü titizlikle kazan ve çalıştığım kandilleri çıkartıp bana çalışma imkanı sunan değerli arkadaşım Arş.Gör Hasan KASAPOĞLU'na, Lisans ve yüksek Lisans hayatım boyunca her zaman beraber olduğum, tezin hazırlanmasında çeşitli evlerinde yardımlarını gördüğüm kader arkadaşım kadim dostum Ersin ÇELİKBAŞ'a, kaynak konusunda ve tezin bir çok evresinde fikir alış verişi yaptığım değerli arkadaşım Arş.Gör. H. Ertuğ ERGÜRER'e teşekkürü borç bilirim.

Tezin hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm Arkeoloji Bölümü öğrencilerinden Selman TAMYÜREK'e, Mustafa ÜNAL'a ve Parion kazılarına katılıp özveriyle çalışan bütün öğrenci arkadaşlara teşekkür ederim. Yaptığım çalışmayı *BAB* projesiyle destekleyen Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman varlıklarının yanımda hissettiğim, babam Ahmet YILMAZ'a ve annem Sündüs YILMAZ'a, bütün çalışmalarında ve kararlarımda her zaman desteğini gördüğüm Tuğba TEKEŞ'e şükranlarımı sunarım.

Erzurum-2010

Alper YILMAZ

GİRİŞ

A.Amaç, Kapsam ve Yöntem

Parion Nekropolü'nde 2005-2010 yılları arasına yapılan bilimsel kazılarda ele geçen kandillerin tipolojisi oluşturularak Parion nekropolü kandilleri için bir ön tipoloji yapılması amaçlanmıştır. Bu sayede Parion Nekropolü'nde ilk altı yıllık çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan kandiller daha iyi tanımlanabilecek ve kavram karmaşası yaşanmayacaktır.

Çalışmamızda toplam altmış üç kandil burun formlarına göre ayrılarak bir tipoloji oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz yirmi altı adet kandil Zerrin Aydın Tavuç'u'nun yapmış olduğu "Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları" adlı doktora tezinde çalışılmıştır. Ancak Tavukçu bu çalışmada sadece kendileri tarihlemiş her hangi bir gruplandırma yapmamıştır. Bu yüzden bu çalışmada 2005 yılı kandilleri de yer almıştır. Böylelikle Parion Nekropolü'nün ilk altı yıllık tipolojisi hazırlanmıştır.

Öncelikle kandiller gruplara ayrılarak katalogları hazırlanmış daha sonra benzerleri bulunarak tarihleme yoluna gidilmiş, bu çalışma için bir çok müze ve kazı katalogları incelenmiştir.

Yaptığımız çalışmada tekil örnekler detaylı bir şekilde incelenirken, çoklu guruplarda kandiller tanımlandıktan sonra benzerleri yardımıyla tarihlenmiştir. Yaptığımız bu çalışmada kandiller tek tek tarihlenmesi yerine grup olarak tarihlemeye gidilmiştir. Bu yüzden kandiller verdiğimiz tarih aralığı 50-100 yıl aralığında olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK ÇAĞDA PARİON

1.1. LOKALİZASYONU

Anadolu'nun batısındaki Biga Yarımadasını içine alan Propontis bölgesinin Anadolu kıyısında bulunan ve Biga-Lâpseki karayolunun 15. km.sinden kuzeye doğru ayrılan 14 km.lik bir yolla ulaşılan Parion, Çanakkale'nin Biga ilçesine bağlı Kemer köyünde yer almaktadır (**Harita1. 1**).

Denize bir dil şeklinde uzanan Bodrum Burnunun üzerine konumlanmış, doğal bir limana sahip ve denize dökülen bir akarsuyun etrafında kurulmuş olan kent; bu topografik özellikleri ile MÖ 8. ve 7. yy.'larda ortaya çıkan diğer koloni kentlerine benzemektedir (**Harita1. 2**).

Parion'un lokalizasyonu konusunda antik ve modern kaynaklardan bilgi sahibi olmaktayız. Parion, antik kaynaklarda Phrygia¹, Troas², Mysia³, Hellespontos ya da Propontis⁴ gibi değişik coğrafi bölgelerde gösterilmiştir. Araştırmacılar bunun sebebinin, antik çağda Anadolu'nun açık bir şekilde coğrafi ve politik alt bölgelere ayrılmamasından kaynaklandığını ileri sürmektedir⁵.

Parion sikke kataloglarında, Mysia bölgesinin içerisinde yer almaktadır⁶. Parion'un bu kataloglarda Mysia bölgesinin içerisinde değerlendirilmesinin sebebi Strabon'da da ifade edildiği üzere topraklarını Priapos'u da içine alacak şekilde genişletmesi olabilir⁷. Kentin Hellenistik dönemde Troas kentlerinin oluşturduğu birliğe

¹ Peter Frisch *Die Inschriften Von Parion*, Inschriften Griechische Städte aus Kleinasien 25, Bonn 1963, s.47.

² Strabon, *Coğrafya: Anadolu (Kitap: XII,XIII,XIV)*, (Çev.: A.Pekma) İstanbul 1993, I, 4; Frisch, s.47

³ Ptolemaios, *Geographika Hyphegesis*, (Çev.E.L.Stevenson), New York 1932, V, 2, 2; Frisch,s.47.

⁴ Strabon, X, 5, 7.

⁵ Alexabdrü Avram, "The Propontic Coast of Asia Minor", *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford 2004, ss.974-999, s. 991; Zerin Tavukçu Aydın, *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006, s.4-5.

⁶ Gorgo başlı erken örnekler için, BMCMyasia, s.94, 1vd.; SNG*Delepiere*, no.2526 vd; SNG*CopMyasia*, s.282; Roma kolonizasyon dönemi sikkeleri için, BMCMyasia, s.103, 86-88; SNG*Tübingen*, s.2339 vd., ayrıca bkz. M.,Grant, *From Imperium to Autocratas*, Northampton 1969, s.111-114,249. (Bu sikkelerin Makedonya'daki Philippi'ye verilmeleri konusunda bkz., RPC I, s.310, no.1656-1660.

⁷ Strabon, XIII, 14.

üye olduğu da ifade edilmektedir ki bu bilgiye dayanılarak Parion'un bir Troas kent olduğu rahatlıkla söylenebilir. 1997 yılından beri bölgede araştırmalar yapan Başaran'da, güney nekropol buluntularına bakarak, kentin Mysia bölgesinden çok, Troas bölgesi geleneklerini yansıttığını ileri sürerek Parion'un bir Troas (Kuzey Troas) kenti olduğunu ifade etmekle bu bilgiyi bir anlamda arkeolojik verilerle de doğrulamaktadır⁸.

1.2. KURULUŞ ve TARİHÇESİ

Parion'un kuruluşu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Strabon⁹ MÖ. 709'a tarihlenen kentin kuruluşunun Milet'in kolonizasyonu ile ilgili olduğunu; Aeneas Tacticus¹⁰, Milet tarafından; Pausanias¹¹ ise Erythrai tarafından kolonize edildiğini ifade etmektedir¹².

Kentin kuruluşu ile ilgili olarak modern kaynaklar, antik kaynakların verdiği bilgileri bir ölçüde doğrulamaktadır. Modern kaynaklarda da antik kaynaklarda verilen bilgilere benzer olarak, Parion'un kuruluşu konusunda isimleri ön plana çıkan üç kent bulunmaktadır¹³. Bunlar Erythrai, Paros ve Milet'tir¹⁴. Oikistlerin (=kurucu) isimleri üzerindeki Erythrai'nin rolü konusunda güçlü bir tartışma vardır ve bu tartışmanın belki de bazı şahıs isimlerinin ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır¹⁵. Gorman¹⁶ Parion ismi üzerindeki Paros etkisinin göz ardı edilemeyeceğini; sonuçta Paros'un Parion'un temelini oluşturan isim olması gerektiğini ifade etmektedir¹⁷. Parion'un Kuruluşu konusunda adı geçen bir diğer kent ise Strabon'un da ifade ettiği üzere bölgede yaklaşık

⁸ Cevat Başaran, "Parion'dan Persia'ya Yol Gider", *Euergetes, Prof.Dr. Haluk ABBASOĞLU'na 65.Yaş Armağanı*. Cilt I, İstanbul 2008, s.134,

⁹ Strabon, XIII, 14.

¹⁰ Tacticus, *Asclepiodotus and Onasander*, (Çev.: Illinois Greek Club), Loeb Classical Library 1923, I, 1-3.

¹¹ Pausanias, *Description of Greece*, (Çev. W.H.S. Jones-H.Ormerod), Cambridge 1918-1935, 9,27.

¹² Ersin Çelikbaş, *Parion Kolonizasyon Sikkeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2010, s.10.

¹³ Çelikbaş, s.10.

¹⁴ G.Tsetschladze-J.Hargrave, "Colonisation Ancient and Modern: Some Observations", *Gaudeamus Igitur: Studies to Honour the 60th Birthday of A.V.Podossinov*, Moskova, 2010, ss.381-398, s.396.

¹⁵ Vanessa Barnett Gorman, *Miletos, the Ornament of Ionia history of the city to 400 B.C.*, Michigan, 2001, s.245.

¹⁶ Gorman, s.245.

¹⁷ Çelikbaş,10.

90 tane koloni kurduğu ifade edilen Milet'tir¹⁸. Ancak Parion kentinin tamamen kazılmamış olmasından ve Milet'in Erythrai'ye karşı girdiği Lelantine Savaşı (MÖ. 710-650)'nda müttefikleriyle olan ilişkisinden dolayı kesinlik yoktur¹⁹. Diğer bir görüş ise Erythrai'nin savaşta müttefiklerine sadık kalması ve Milet'in saf değiştirmesine rağmen Parion'u birlikte kurdukları²⁰ başka bir görüşe göre ise, Propontis'te koloni kurmaya iki şehrin rağbet gösterdiği ve bu kentlerin Parion'u birlikte kurduğu şeklindedir²¹. Bu durum ise burada oluşturulacak koloninin iki kurucu tarafından kurularak onurlandırılması anlamına gelmektedir²². Bu kentlerin dışında içlerinde, Samos, Megara ve Phokaia'lının bulunduğu Grek şehirlerinin çeşitli zorunluluklardan²³ dolayı Çanakkale Boğazı ve Propontis yoluyla Karadeniz'e açıldıkları ve bu bölgelerde koloni kurdukları ifade edilmektedir²⁴. Koloni kuran kentlerin içerisinde Milet'in ön plana çıkması ve Parion ile Lampsakos arasında yer alan Pityeia'nın da Milet tarafından kolonize edildiğinin belirtilmesi²⁵ Parion'unda bir Milet kolonisi olabileceğini güçlendirmekle birlikte bu durum arkeolojik bulgularla şu an için desteklenebilmiş değildir²⁶.

¹⁸ Strabon, XIII, 14; Vedat Keleş, *Sinop Gümüş Sikkeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003, s.5; Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul 2008, s.70.

¹⁹ Gorman, s.245.

²⁰ Franz Steiner, *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, Bonn 1957, s.168.

²¹ Carlo Marcaccini, *Costriure un'identita scrivere la storia: Archiloco paro e la colonizzazione di Taso*, Florence 2001, s.156; Tekin, s.70.

²² A.R.Burn, "CAH III", *The Classical Review*, Vol. 33, 1983, s.253.

²³ Yunanistan'da artan nüfusu besleyecek toprakların olmaması, çiftlik sahiplerinin ve atölyelerin ucuz köle çalıştırmaları nedeniyle hür vatandaşların işsiz kalması, siyasi parti ve sosyal sınıf kavgaları nedeniyle ekonomik düzenin bozulması yönünden, halk için yeni besin maddeleri bulmak gerekiyordu. Gelişen endüstriyi yaşatmak için ucuz hammadde ve köle ihtiyacı yanında üretim fazlası malları satacak dış pazarlar bulunmalıydı. Carl Roebuck, *Ionian Trade and Colonisation*, New York 1959, s.3, 9; Arif Müfit Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara 1995, s.155, 165; Sümer Atasoy, *Amisos: Karadeniz Kıyısında Antik Bir Kent*, Samsun 1997, s.3; Keleş, s.3,4.

²⁴ P.Dreyss, *Chronologie Universelle*, Paris 1883, s.19; P.Dunham, *The History of Miletosus Down to the Anabasis of Alexandr*, London 1915, s.57; R.M.Cook, "Ionian and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.", *JHS*, Vol. 66, 1946, s.71; N.G.L.Hammond, *History of Greece to 322 B.C.*, London, 1967. s.115; R. Drews, "The Earliest Greek Settlementson the Black Sea", *JHS XCVI*, (1976), ss.18-31, s.22; John Boardman, *The Greek Overseas*, London 2000, s.246; Atasoy, s.4; Adem Işık, *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, Ankara 2001, s.2; Keleş, s.6.

²⁵ John Stuart Blackie, *Homer and Iliad*, Vol IV, Edinburg 1866, s.115.

²⁶ Çelikbaş, s.11

“Parion” adının kökeni konusunda da çeşitli görüşler bulunmaktadır²⁷. Bu görüşlerden ilki, kentin adının Erythrai’li göçmen Iason ve Demetria’nın oğlu Parius’dan geldiği²⁸; diğeri, Troia kralı Priamos’u küçük oğlu Paris’ten alındığı ve Paris’in burada eğitilmesinden dolayı da, Paris’in şehri anlamına gelen “Parion” şeklinde kullanıldığı yönündedir²⁹.

Tarihi, kolonize edildiği MÖ. 8.yy. sonlarında başlayan Parion MÖ. 7. ve 6. yy.’larda Anadolu Grek kentlerinin Lidya Krallığı ile yakın ilişkilerinden dolayı Lidya krallığı ile ilişki içinde olmalıdır³⁰. Daha sonra MÖ 546 yılında Pers kralı Kyros’un (MÖ 559-529) Lidya Krallığı’na son vermesi sonucunda, Batı Anadolu’daki tüm Grek kentleriyle birlikte Parion’da Pers egemenliğine girdiği söylenebilir³¹.

Pers yönetimindeki Anadolu’da asıl egemenlik, sonsuz yetkilere sahip olan satraplarda idi³². Anadolu’daki bu satraplardan bazıları, Abydos’ta Daphnis, Lampsakos’da Hippoklos, Prokonnessos’ta Metrodoros, Kyzikos’ta Aristagoras, Byzantion’da Ariston ve Parion’da Heraphantos’dur³³. Hatta Herodot³⁴,un bildirdiğine göre, bu dönemde Tyran Heraphantos komutasındaki Parionlular Pers kralı 1. Dareios’un İskit Seferine de (MÖ. 513-512) katılmışlardır³⁵.

Parion’daki Pers egemenliğinin MÖ. 5. yy.’da da devam ettiğini Pers kralı I. Artaxerxes’in Parion’un içinde bulunduğu birkaç kenti damadı Daurises’e vermiş

²⁷ Çelikbaş, s.11

²⁸ Ammianus Marcellinus-C.D. Yonge, *The Roman History of Ammianus Marcellinus; During the Reigns of the Emperors*, London 1894, s.287.; Walter Leaf, *Strabo on the Troad*, Cambridge 1923, s.83; N.,Bonacasa, *Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton 1976, s.676; Frisch, 56.

²⁹ Bilge Umar, *Troia. Bir Tarihsel Coğrafya ve Gezi Araştırması Rehberi*, İstanbul 2002, s.317; Zerrin Tavukçu Aydın,s.4-5.

³⁰ Çelikbaş, 12.

³¹ Veli Sevin, “Anadolu’da Yunanlılar”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi* 2, 1982, ss.214-278, s. 269; Mansel,s.253; Cevat Başaran, *Geçmişten Günümüze Bayramiç Tarihi Coğrafyası ve Arkeolojisi*, Ankara 2002, s.16; Josef Wiesehöfer, *Antik Pers Tarihi*, (Çev. S.Sinanoğlu), Ankara 2002, s.20; Zerrin Tavukçu Aydın,s.4-6.

³² Mansel, s.254; Ekrem Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1993, s.204.

³³ Herodotos IV, *Melpomene*, (Çev.: E.S. Shuckburgh), Cambridge 1906, s.138; Sevin,s. 222; İsmail Gezgın, *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1997, s.18.

³⁴ Herodotos, s.138

³⁵ Çelikbaş, 12,

olması göstermektedir³⁶. I. Artaxerxes, MÖ 447’de Hellespontos kıyı kentleri üzerine yürüyerek Dardanos’u aldıktan, Abydos, Perkote, Lampsakos ve Paisos’u da birer gün ara ile ele geçirdikten sonra, Parion üzerine yürümesi, bu sırada Kariyalıların, İonialılar ile birlikte ayaklanması sonucunda Karia üzerine dönmesi desteklemektedir³⁷.

Grekler, MÖ. 5.yy.’ın ilk yarısında Ege Adaları ve Batı Anadolu’daki Grek kentlerini Persler’in egemenliğinden kurtarmak amacı ile “Attika-Delos Deniz Birliği” ni kurmuşlardır. Bu birliğe, Parion, Lampsakos ve Sestos gibi Troas kentlerinin de üye olduğu bilinmektedir³⁸. MÖ 431-404 yılları arasındaki “Peloponnessos Savaşları” sırasında Atina’nın kentteki proxeny (=fahri elçi) olan Parionlu Phanokritas’ın Sparta donanmasının planlarını Atina’ya bildirmesi Parion’un Atina’nın tarafında yer aldığını göstermektedir³⁹. MÖ. 441-40, 440-39, 439-38 yıllarında diğer Propontis kentleriyle birlikte Parion’un da vergi ödediğini gösteren, akropolde ele geçen tribut (=vergi) listeleri de bu görüşü destekler niteliktedir⁴⁰. Ayrıca Ksenophon⁴¹, Hellenica adlı eserinde, Alkibiades komutasındaki 86 gemilik Atina donanmasının, MÖ 411 yılında Parion limanında toplanarak Sparta seferine çıktığını bildirmesi Parion’un Atina’ya olan bu yardımını kanıtlayan bir başka anekdottur⁴². Kent MÖ 387/6 tarihlerinde imzalanan Kral Barışı sonrasında MÖ 334 yılına kadar tekrar Pers hâkimiyetine girmiştir.

MÖ 4. yy.’ın ortalarında Makedonya kralı II. Philippos, Kuzey Yunanistan ve Trakya’daki Hellen kentlerini ele geçirmiş, henüz yirmi yaşındaki oğlu Büyük İskender ise, doğuya yönelmiştir. Büyük İskender’in “Doğu Seferi”nde, MÖ 334 yılında Granikos ve MÖ 333 yılında İssos Savaşı’nda Persleri yenmesiyle birlikte, Troas da

³⁶ Ammaianus Marcellinus, *Roman History*, Book 22, London 1862, VIII, 4.

³⁷ Herodotos V, *Terpsichore*, (Çev.: E.S. Shuckburgh), Cambridge 1890, s.117; Gezgin, s.25; Reyhan Körpe, “1996 Lapseki Kurtarma Kazısı”, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları*, Ankara 1997, ss.171-194, s.173; J.onh Buckler, “Mnemosyne”, *Fourth Series*, vol.51, No.2, 1998, ss.192-205, s.199. Bu olayın sonucunda Parion ile Sigeion ittifaka gitmişlerdir ve MÖ. 451 yılında bu ittifak Pers istilasına ile yüz yüze geldiğinde Atina tarafından belirgin bir şekilde desteklenmiştir.

³⁸ Sevin,s.223; Mansel, s.299; Cevat Başaran, “Parion: Karanlıktan Gün Işığına”, *Anadolu Arkeolojisine Katkıları, Abdulla YAYLAIYA Sunulan Yazılar*, (Ed. Turan Takaoğlu) 2006, ss.185-200, s.18.

³⁹ M.H.Hansen-T.H.Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Polies*, Oxford 2004, s.992.

⁴⁰ A.French, “The Tribute of the Allies”, *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, Vol.:21, 1972, ss.1-20, s.15.

⁴¹ Ksenophon, *Yunan Tarihi*, (Çev.: S.Sinanoğlu), Ankara 1999, VI, 2, 7; Umar, Age., s.318.

⁴² Çelikbaş, 13.

dâhil bütün Anadolu, İskender'in egemenliğine girmiştir⁴³. Büyük İskender'in, egemenliği altına giren yirmi kadar kente bağımsızlık vermesi nedeniyle⁴⁴ Parion'nun da, Hellenistik Dönem'in başlangıcında bir süre bağımsız olduğu ileri sürülebilir⁴⁵.

Parion, olasılıkla Büyük İskender'in kurduğu ve Troas kentlerinin oluşturduğu, dokuz üyeli, "İlion Federasyonu"na üye olmuştur⁴⁶. MÖ 306'da kabul edilen bu federasyonda sadece Ilion değil, Dardanos, Skepsis, Assos, Alexandria Troas, Abydos, Lampsakos, Gargara ve Parion da vardır⁴⁷. İlion Federasyon'nun ortak dini merkezi İlion'daki Athena Tapınağı olup; federasyonu oluşturan kentlerin temsilcileri, iş görüşmek ve "Panathenaia Festivali"ni kutlamak için toplanırlardı⁴⁸.

Büyük İskender'in ölümü ile beraber halefleri generaller, Büyük İskender'in fethettiği topraklara sahip olmak amacıyla birbirleri ile çatışmaya başlamışlardır. Bu zaman zarfında Antigonos Monophthalmos Anadolu topraklarının büyük bir kısmı ile beraber Parion'un da hâkimiyetini eline geçirmiştir⁴⁹. Trakya'ya, ve Suriye'de ele geçen definellerdeki Parion darplı Antiokhos Hierax ve Lysimachos sikkeleri İskenderin ardıllarının Parion'daki hakimiyetlerini kanıtlayan en önemli arkeolojik bulgulardır.

Parion, MÖ. 301 yılında meydana gelen İpsos savaşı öncesinde ordusu ile beraber Anadolu'ya gelen Lysimakhos'un hâkimiyetine girmiştir. İpsos savaşını Lysimakhos'un kazanmasına rağmen Antigonos Monophthalmos'un oğlu Demetrios, savaştan sağ kurtulmasının ardından oluşturduğu donanma ile Hellaspontos'a geldiği; böylece Parion ve Lampsakos'un da içinde bulunduğu bazı kentlerin Demetrios'un hâkimiyetine girdiği bilinmektedir. Demetrios⁵⁰ her ne kadar Parion'u ele geçirse de bu hâkimiyeti kısa sürmüş ve kent MÖ. 281 yılında yapılan Kurupedion Savaşı ile de

⁴³ N.G.L.Hammond, "The Battle of the Granicus River", *JHS(Journal Of Hellenic Studies)* Vol.:100, 1980, s.74.

⁴⁴ John Mauel Cook, *The Troad*, Oxford 1973, s.364.

⁴⁵ Çelikbaş,13.

⁴⁶ Seton Lloyd, *Türkiye'nin Tarihi*, (Çev.: E.Varinlioğlu), Ankara 1997, s.112; David Magie, *Anadolu'da Romalılar 3:Batı Anadolu Kent Devletleri*, (Çev. N.Başgelen-Ö.Çapar), İstanbul 2003, s.26.

⁴⁷ Louis Roberts, *Monnais Antiques en Troade*, Geneva-Paris 1966, s.26.

⁴⁸ Çelikbaş,14.

⁴⁹ Plutarkhos, *Bioi Paralelloi: Eumenes*, (Çev.: B.Perin), London 1948, VIII, 2.

⁵⁰ Sekiz yıl boyunca babasının sahip olduğu toprakları geri almak için mücadele etmiş fakat bu mücadele de başarısız olmuş ve M.Ö. 283 yılında tutsak olarak yaşadığı Seleukos'un yanında ölmüştür. Bkz. Plutarkhos, LII, 3-4.

Suriye kralı Seleukos'un egemenliği altına girmiştir⁵¹. Parion, savaş sonrasında Seleukosların himayesi altına girse de Seleukosların bölgedeki hâkimiyetinin güçsüz olması sebebiyle ortaya çıkan boşluğu Bergama Krallığı doldurmuştur⁵².

MÖ. 223 yılında III. Antiokhos'un Seleukos krallığının tahtına çıkmasıyla beraber bölgedeki hâkimiyet gücünü arttırma çalışmaları başlamıştır. Fakat bu durum kısa süre sonra Anadolu toprakları üzerinde çıkarları bulunan Roma ile III. Antiokhos'u karşı karşıya getirmiştir. MÖ. 190 yılında III. Antiokhos ve Roma arasında Magnesia'da yapılan savaş Roma'nın üstünlüğüyle sona ermiş olmasına rağmen Roma, Seleukoslara ait toprakları hâkimiyet altına almak konusunda isteksiz davranmış⁵³, bunun sonucunda da Roma, bu bölgeyi Rodos ve Bergama Krallıkları arasında paylaşmıştır⁵⁴. Savaş sonrasında MÖ. 188 yılında imzalanan Apameia anlaşması sonucunda Parion, Bergama Krallığı hâkimiyetine girmiştir⁵⁵. MÖ. 133'de III. Attalos'un (MÖ. 139-133) vasiyeti ile Bergama yönetiminin Roma İmparatorluğu'na bırakılması ile kent de Roma'nın idaresine geçmiştir⁵⁶.

Parion'un MÖ. 88-85 ve MÖ. 74-64 yılları arasında meydana gelen Mithradates savaşlarından etkilendiği görülmektedir. Bu savaşlar sırasında özellikle MÖ 73 yılında Kyzikos'a saldıran Pontos ordusu kış mevsimi süresince Lampsakos'da konaklarken, donanması ise Parion limanında demirlemiş durumdaydı⁵⁷. Bu durum savaşlarda Parion kentinin zarar görmesine neden olmuştur. Bunun üzerine Roma, Alexandria Troas, Parion, Lampsakos ve İlion kentlerinin coğrafi konumları göz önünde bulundurarak bu şehirlere bağımsızlık vermiş; böylece Marmara Denizi kıyılarında doğudan batıya doğru Kios, Apameia, Kyzikos, Parion, Lampsakos ve İlion şehirlerinden oluşan bir savunma hattı kurmuştur⁵⁸. Böylece Roma'nın Mithridates ile giriştiği savaşlar, Parion'un Roma için önemini ortaya koymuş ve daha sonra gelen imparatorların kolonizasyon

⁵¹ Appianos, *Appianos Romaika: Syriake*, (Çev.: H.White), London 1955, s. 2.

⁵² Çelikbaş, 14.

⁵³ G.G.Aperghis, *The Seleukid Royal Economy: The Finances and Financial Administration of the Seleukid Empire*, Cambridge 2004, s.25.

⁵⁴ Aperghis, s.25.

⁵⁵ Halil Demircioğlu, *Roma Tarihi*, Cilt.I, Ankara 1993, s.340; Başaran, *Geçmişten Günümüze Bayramiç, Tarihi, Coğrafyası ve Arkeolojisi*, s.18.

⁵⁶ Çelikbaş, 15.

⁵⁷ David Magie, *Roman Rule in Asia Minor*, Princeton 1950, s.326.

⁵⁸ Hatice Palaz Erdemir, "Roma'nın Anadolu'da İdari Bir Meselesi: Bağımsız Şehirler", *Adalya*, No. VII, 2004, s.173.

politikaları içinde önemli bir yer tutmuştur⁵⁹. Bu düşüncenin doğruluğu Parion’da ele geçen sikkelerde yer alan CGIP (Colonia Gemella Iulia Pariana) ve CGIHP (Colonia Gemella Iulia Hadriana Pariana) lejandlarından ilki Caesar ya da Augustus ikincisi ise Hadrian döneminde olmak üzere kente iki kez koloni statüsü verilmesinden anlaşılmaktadır⁶⁰.

Bizans döneminde büyük bir kiliseye sahip olduğu bilinen Parion’un, önemli bir piskoposluk merkezi olduğunu ve önemli rahiplere sahip olduğunu bilmekteyiz. Bu rahiplerden üç tanesi MS 312-330 yılları arasında Eustathius⁶¹, MS 431 yılında Ephesos consülünün atadığı Hesychius ve MS 451 yılında Khalkedon consülünün atadığı Thalassius’tur⁶².

⁵⁹ Çelikbaş,15,

⁶⁰ BMCMyasia, s.104, 93 vd.; George Mac Donald, Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Museum, Oxford 1901, s.275; Umberto Laffi, *Colonie e Municipi Nella Stato Romano*, Roma 2001, s.153. vd.

⁶¹ William Ramsay, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M.Pekdaş), İstanbul 1961, s.51.

⁶² Diana Woods, “ The origin of the St. Theogenes of Parium” *Greek Orthodox Theological Review*, No.44, 1999, ss.371-374, s.371.

İKİNCİ BÖLÜM

PARİON NEKROPOLÜ

Parion Güney Nekropolü kentin güney kapısı ve bunun doğusundaki tepeler arasında, küçük bir vadi içerisinde yer almaktadır. Nekropol'e bugünkü Kemer Köyü mezarlığından sonraki, sağa doğru girilen ilk sapaktan hemen sonra ulaşılabilir. Nekropol'ün kuzeyini, içerisinde yer aldığı vadinin kuzey yamacı ve muhtemelen bu yamacın üst kısmında yer alan antik kentin güney surları sınırlandırırken; güney sınırının bugünkü modern köy mezarlığının bulunduğu kısma kadar uzadığı tahmin edilmektedir. Nekropolün bulunduğu alandaki güneye ve batıya doğru olan sert eğimden dolayı mezarlar, yamaç üzerine açılan küçük çukurlara yerleştirilmişlerdir⁶³ (Resim 2.1).

Bu alanda 2004 yılında yapılmak istenilen okul inşaatı için açılan temel çalışmaları sırasında kaldırılan hafriyatla yamacın bir kısmı iş makinesiyle yaklaşık 5-7 m. kadar alınarak bu kısımdaki Geç Roma ve Bizans tabakaları tamamen ortadan kaldırılmıştır. 2005-2010 yıllarında yapılan çalışmalarda birçoğu üst üste gelerek birbirini tahrip etmiş vaziyette, çok sayıda mezar ortaya çıkarılmıştır.

2.1. MEZAR TİPLERİ ve ÖLÜ GÖMME GELENEKLERİ

Parion Güney Nekropolü'nde, Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nin yaptığı kurtarma kazıları dışında, 2005-2010 yılları arasında yapılan çalışmalarda konteks buluntular ile tam anlamıyla mezar olarak nitelendirilebilecek, toplam 147 mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan, 12'si Taş Sandık Mezar, 3'ü Lahit, biri Pithos Mezar, biri Amphora Mezar, 11'i Urne Mezar, 91'i Kiremit Mezar, 18'i Basit Toprak Mezar, 10'u Ahşap Tabut Mezar tipindedir. Bu 6 yıllık çalışma süreci içerisinde ortaya çıkarılan 147 mezarın yanı sıra, antik kent ölü gömme geleneklerinin bir bütün halinde aktarılmasını sağlamak amacıyla 2004 yılı Müze Kurtarma Kazılarında ortaya çıkarılan AM1 olarak adlandırılmış Anıt Mezar ya da sunak olabileceği düşünülen yapıda göz önünde alınmıştır). Bu mezarlar için oluşturulan mimari tipoloji ve sınıflandırma, nekropol alanında 2005 yılından itibaren yapılan kazılarla ortaya çıkarılan mezarlar ve müze

⁶³ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

kurtarma kazılarında bulunanlardan oluşmaktadır. Bir kısmı halen nekropolde bulunan mezarlar şu şekilde mimari bir tipolojiye sahiptir⁶⁴ (Çizim 1.1, 1.2)

1. Anıt Mezar (Sunak?)
2. Lahit
3. Taş Sandık Mezar
4. Taş Örgü Mezar
5. Kiremit Mezar
 - a. Düz Semerdam Kiremit Mezar
 - b. Dışbükey Semerdam Kiremit Mezar
6. Pithos Mezar
7. Amphora Mezar
8. Basit Toprak Mezar
 - a. Tekli Gömüye Sahip Basit Toprak Mezar
 - b. Çoklu Gömüye Sahip Basit Toprak Mezar
9. Ahşap Tabut Mezar
10. Urne Mezar

Ana başlıklar altında verilen bu tipoloji de ayrıntıya inilerek alt başlıkların sayısını artırmak mümkündür. Ancak belirgin bir tipoloji için bu ana başlıkların yeterli olacağı kanaatindeyiz.

Bu kadar zengin bir mimari çeşitliliğe sahip olan Parion Güney Nekropolünde, doğrudan ceset gömü anlamına gelen "*inhumasyon*" gömü ve cesedin yakılarak gömülmesi anlamına gelen "*kremasyon*" gömü geleneklerinin her ikisi de hemen her kullanım evresinde bir arada kullanılmışlardır. Ancak, bugüne kadar ele geçen veriler ışığında, Parion Güney Nekropolü için kremasyon gömünün en yaygın olarak kullanıldığı dönem, kesinlikle Roma Dönemi olmalıdır.

Parion Güney Nekropolü'ndeki kremasyon gömü uygulamasında iki farklı yöntem kullanılmıştır: Bunlardan ilki olan "*birincil kremasyon*"⁶⁵ da, nekropol alanı

⁶⁴ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda Baskıda, Çiz. 6a-b.

⁶⁵ Birincil Kremasyon: Cesedin, nekropolde kendi mezar çukuru içerisinde yakılarak aynı gömü çukurunda kremasyon kalıntılarının üzerinin herhangi bir kapama elemanı ile kapatılması ya da toplanan

içerisinde yaklaşık 200x90 cm. ölçülerinde, yanma işlemi sırasında sirkülasyonu sağlamak amacıyla tabana doğru daralır biçimde açılan çukur içerisine, önce yanmayı sağlayacak kalın ağaç dalları ya da kütükler sonra tutuşmayı kolaylaştıracak çalı çırpı yerleştirilir, daha sonra bu odun yığını üzerine ceset yatırılırdı. Bu çukur içerisinde ceset yakıldıktan sonra küller mezarın ortasına doğru toplanır, ölü hediyeleri bırakılır ve üzeri kiremitlerle kapatıldıktan sonra gömü çukuru tekrar önceden kazılan toprakla doldurulurdu. Bu mezarlarda "*birincil kremasyon*" yapıldığının kesin kanıtı olarak gömü çukurlarının kenar kısımlarında yaklaşık 5 cm. kalınlığında yanık toprak katmanı izine ve mezar tabanlarında çapları yaklaşık 5-10 cm. olan yanık kütük kalıntılarına rastlanmıştır⁶⁶.

Urne Mezarlarda uygulanan "*ikincil kremasyon*"da ise, nekropol içerisinde belirlenen yakma-kremasyon alanlarında ceset yakıldıktan sonra arta kalan küller ve kemikler toplanarak bir urne kabı içerisine konulmakta ve bu urne kabı nekropolde açılan başka bir çukur içerisine yerleştirilip üzeri toprakla örtülmekteydi. Parion Güney Nekropolünde üç farklı kısımda belirlenen kremasyon alanları, bu işlem için kullanılmış olmalıdır. Özellikle TSM1-4'ün kuzeybatısında yer alan 220x100x20 cm. ölçülerindeki yanık tabakası içerisindeki, odunların ızgara biçiminde yerleştirildiğini gösteren kalıntılar bu kısmın bir kremasyon alanı olduğunun açık bir göstergesidir⁶⁷. Ayrıca urne çukurlarında yakma işleminin gerçekleştirildiğini gösterir nitelikte izlerin bulunmayışı da, *ikincil kremasyon*'un belli alanlarda yapıldığını ispatlar niteliktedir⁶⁸.

Parion Güney Nekropolü mezar tipolojisi, uygulanan gömü tipleri ve gelenekleri ile ilgili dönemsel dağılımlar ise şu şekildedir;

kalıntıların bir urne (kül kabı) içerisine doldurularak aynı gömü çukuruna gömülmesi olarak tanımlanan kremasyon türüdür.

⁶⁶ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

⁶⁷ Buradaki odunlar Myson Ressamı'nın kırmızı figür tekniğinde yaptığı bir karınlı amphora üzerindeki Kroisos'un yakılması sahnesindeki gibi ızgara sisteminde yerleştirilmiştir. Boardman 2002, Res. 171.

⁶⁸ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

2.1.1 Arkaik Dönem

MÖ.6. yy.'a ait çok az sayıda mezar ortaya çıkarılmıştır. Aslında bunun sebebi, bu dönem kullanımının azlığından ziyade, alanda sadece kuzey kesimdeki karolajlarda ana toprağa ulaşılabilmiş olması ve sonraki dönem kullanımlarının yoğun tahribatıdır. Parion Güney nekropolün de sağlam olarak ele geçen en erken dönem mezarları olan iki lahit L2 ve L3 olarak adlandırılmış olup; her ikisi de, kireç taşından monolit birer tekneye ve omurgalı olarak nitelendirdiğimiz birer kapağa sahiptir (**Resim 2.2**). Bu iki mezardan elde edilen veriler her ikisinin de MÖ. 6.yy.'ın son çeyreğine ait olduklarını göstermekle birlikte, her iki mezarda da ele geçen küçük bronz iğneler ile iskeletlerin etrafı ve üzerlerinde çok az belirgin olan tekstil kalıntıları bu dönemde ölülerin bir tür kumaşa sarılarak gömüldüklerini, başuçlarında bulunan küçük iğnelerin de bu kumaşın bağlandığı yere iliştilendiğini göstermektedir. Bunların yanı sıra L2 ve L3 ile aynı doğrultuda olup; yine ana toprak içerisinde açılmış bir çukura yerleştirildiği anlaşılan oldukça büyük boyutlu bir pithosun kullanıldığı PM1'in de, bulunduğu katman ve onu tahrip eden mezarlar göz önünde bulundurulduğunda, MÖ.6.-5.yy.'a tarihlendiği düşünülerek yine bu dönemde inhumasyon yetişkin gömülerinde büyük boyutlu pithosların kullanıldığı anlaşılmaktadır (**Resim 2.3**). MÖ.500-480'lere tarihlenen Samos A tipi bir lekythosa sahip olan M148 ise, dönemin sonlarında inhumasyon gömünün uygulandığı Basit Toprak Mezar tipinin ölü gömme geleneklerinde kullanılmış olduğunu göstermektedir⁶⁹.

MÖ.6. yy.da Parion Güney Nekropolü'nde inhumasyon gömünün uygulandığını gösteren bu mezarların yanı sıra, kremasyon gömünün de uygulandığını gösteren "krematoryum"lar belirlenmiştir. Bu alanlardan ele geçen kremasyon kalıntıları içerisinde, urne kabı olarak kullanılmış ya da kremasyon ritüeli esnasında içlerindeki sıvılar boşaldıktan sonra kremasyon alanına atılarak kırılmış krater, olpe ve oinochoe gibi değişik formlardaki kaplara ait parçalar ile MÖ. 6. yy.'a ait dalgalı çizgi bezekli hydria formundaki urne kabına sahip UM15 bu dönemde inhumasyon gömünün yanı sıra kremasyon gömünün de uygulandığının açık bir göstergesini oluşturmaktadır (**Resim 2.4**).

⁶⁹ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

2.1.2. Klasik Dönem

Bu döneme ait toplam 6 mezar ortaya çıkarılmış olup; bu mezarlardan ikisi ikincil kremasyonun uygulandığı Urne Mezar, biri Basit Toprak Mezar, biri Amphora Mezar diğeri ise Kiremit Mezar tipindedir⁷⁰.

Bu döneme ait inhumasyon gömünün uygulandığını Basit Toprak Mezar tipindeki M129'un doğu yarısını oluşturan gövde ve baş kısmı, 2009 yılında açılan ve Hellenistik Döneme tarihlenen TSM11-12 tarafından tahrip edilmiş olup, iskeletin ayakucunda ele geçen tek ölü hediyesi olan kandil MÖ. 480-415 aralığına tarihlenmektedir⁷¹ (**Resim 2.5**). İlk veriler ışığında yetişkin bir erkeğe ait olduğu belirlenen iskelet bu dönemde yetişkinler için inhumasyon gömü geleneğinin uygulandığını ve ölü hediyesi olarak kullanılan kandilin ölünün ayak ucuna bırakıldığını göstermektedir. MÖ. 5.-4. yy.'a tarihlendiğimiz M94 ise, Tabanı Kiremit Döşeli Düz Semerdam Kiremit Mezar tipindedir (**Resim 2.6**). Yukarıda bahsedilen M94 ve M129 nolu mezarların her ikisi de göz önüne alındığında, Klasik Dönem içerisinde Parion Güney Nekropolü'nde yetişkin bireyler için inhumasyon gömü geleneğinin uygulandığını, en azından bu iki mezar nezdinde doğu-batı doğrultulu bir yön birliğinin olduğunu ve ölü hediyesi olarak kandil dışında herhangi bir ölü hediyesinin mezarlara bırakılmadığını söylemek mümkün olacaktır⁷².

Klasik Dönem içerisinde çocuk mezarlarında uygulanan mezar tipi ve gömü geleneği hakkında veri sunan tek mezar AMP1 nolu Amphora Mezardır. Bu mezar nekropolde yapılan 6 yıllık çalışma sürecinde ele geçen tek erken dönem çocuk mezarıdır (**Resim 2.7**). Gömü için kullanılan amphoranın tarihlendiği MÖ.5.' yy. son çeyreği ile MÖ. 4. yy.ın ilk çeyreği olarak belirtilen tarih aralığı göz önünde bulundurularak, AMP1'in iç kısmında ele geçen küçük kaval kemikleri ile diğer iskelet parçaları, mezarın 1-1,5 yaşlarında bir çocuğa ait olduğunu göstermiştir. Mezardan elde edilen veriler Klasik Dönem içerisinde çocuk gömüleri için bu tipte kapların kullanıldığı

⁷⁰ Kasapoğlu, "Nekropol" Ed. Cevat BAŞARAN, 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

⁷¹ Kasapoğlu, "Nekropol" Ed. Cevat BAŞARAN, 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

⁷² Kasapoğlu, "Nekropol" Ed. Cevat BAŞARAN, 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

inhumasyon gömü geleneğinin uygulandığını ve en azından bu mezar için her hangi bir ölü hediyesinin bırakılmadığını gözler önüne sermektedir⁷³.

Nekropol'ün ikinci kullanım evresi olan Klasik Dönem içerisinde kremasyon gömü geleneğinin de uygulandığını gösteren iki Urne Mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu urne mezarların her ikisinde de ikincil kremasyon uygulanmış olup; bunlardan UM14 MÖ. 5. yy.'ın ortalarına, UM13 ise Klasik Dönemin sonları olan MÖ. 350-320'lere tarihlenmektedir⁷⁴.

2.1.3. Hellenistik Dönem

Nekropolde 2005-2010 yılları arasında yapılan çalışmalarda, in-situ durumda ve buluntularıyla kesin olarak bu döneme ait olduğu belirlenmiş olan toplam 13 adet mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan sekizi Taş Sandık Mezar, üçü Düz Semerdam Kiremit Mezar ve son ikisi ise Urne Mezar tipindedir.

Bu döneme ait mezarların büyük bir çoğunluğunu oluşturan Taş Sandık Mezarlar, her biri düzgün şekilde işlenmiş ortalama 11 cm. kalınlığa sahip, olup TSM11 ve TSM 12'dekiler mermer; diğer altısı ise, kumtaşı plakalardan iki uzun kenarda yer alanların uçlarındaki 15-20 cm.'lik kısımların yaklaşık 3-4 cm. yontulmasıyla oluşturulan oyuklara, kısa kenar plakalarının geçirilmesiyle oluşturulmuş tekneye sahip, sandık biçimindeki mezarlardır (**Resim 2.8**). Taş sandık mezarların bazılarının üzerleri, iki ya da üç parçadan, bazıları ise tek parçadan oluşan, kırma çatı şeklinde düzenlenmiş kumtaşı veya mermer plakalarla kapatılmıştır. Mezarlardan bazılarının tabanları yine kumtaşı plakalardan oluşmaktayken, bazıları toprak zemine sahiplerdir. Taş sandık mezarları oluşturan kumtaşı ve mermer plakalarda herhangi bir bağlantı elemanı kullanılmamıştır ve yerleştirildikleri alanda dört yandan toprakla desteklenmiştir. Bununla birlikte, bazı taş sandıklar yan yana yerleştirilerek bir kenarlarında ortak malzeme kullanılmıştır⁷⁵. Bu sekiz Taş Sandık Mezar'da da asıl ve ilk kullanımlarında inhumasyon gömü geleneği uygulanmış olup; mezarlardan TSM2 dışındakilerin tamamı doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmişlerdir. Dolayısıyla genel anlamda

⁷³ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

⁷⁴ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

⁷⁵ Hasan Kasapoğlu, "Parion Nekropolü Mezar Tipleri" Ed. Birol CAN- Mehmet IŞIKLI, *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, ss. 481-521, s. 485.

Hellenistik Dönemde inhumasyon gömünün uygulandığı taş sandık mezarlarda bir yön birliğinin var olduğunu söylemek mümkündür. Mezarlardan iskelet ve buluntu ele geçen beşi yetişkin kadınlara ait olup, tümünde değerli altın takılar ölü hediyesi olarak bırakılmıştır ve bütün kadın mezarlarında ölülerin baş kısımları doğudadır. Diğer üç mezardan bir olan TSM4 den muhtemelen tamamen eridiği için iskelete ait herhangi bir sağlam kemik parçası ele geçmezken, diğer iki mezar; TSM2 ile TSM11 yetişkin birer erkeğe ait olup, TSM2’de iskeletin başı kuzeyde, TSM11’de ise batıdadır⁷⁶.

Hellenistik Dönemin erken evreleri ve devamında uygulanan, ölü hediyeleri bakımından oldukça zengin olan bu mezarların yanı sıra, bu dönem içerisinde daha sade ve basit mezarların da varlığını gösteren, üç Kiremit Mezar bulunmaktadır.

Hellenistik Dönem mezarları içerisinde bağımsız olarak farklı bir alanda tek başına gömülmüş urne mezarlara şimdiye kadar rastlanmamış olmasına rağmen; TSM2 içerisinde ölünün ayakucu olan güney uçta, TSM11 içerisinde de yine ölünün ayakucu olan doğu uçta birer urne mezara rastlanmıştır. Bu iki urne mezardan TSM2 içerisinden ele geçen, üzerinde dans eden menadlar ile kulplarında eros figürleri yer alan olağan üstü işçiliği ile dönemin sanat özelliklerini yansıtan bronz amphoranın içerisinden yetişkin bir bireye ait yanık kemikler ile üç adet mersin yapraklı altın taç ve büyük olasılıkla kentin MÖ. 4.yy. otomom sikkelerinde imprise edilmiş ve Kharon geleneği kapsamında mezara bırakılmış “sikke aplikleri” ele geçmiştir. **(Resim 2. 9)**. İçerisinden ele geçen altın takılardan dolayı MÖ.4. yy. sonlarına tarihlenen bu urne ile hemen hemen aynı döneme tarihlenen ve TSM11 içerisinden ele geçen, UM12 içerisindeki kremasyon kalıntıları da, yine yetişkin bir bireye ait olup; her hangi bir ölü hediyesine sahip değildir. Bu iki urne mezar, özellikle Hellenistik Dönemin başlarında inhumasyon gömü ile birlikte ikincil kremasyonun da Parion Güney Nekropolü’nde bir arada uygulandığını göstermektedir. Ancak, elde edilen kesin sonuçlardan biri şu ki, Hellenistik Dönemde ağırlıklı olarak kullanılan gömü geleneği inhumasyon gömüdür⁷⁷.

⁷⁶ Kasapoğlu, “Nekropol” (Ed. Cevat BAŞARAN), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

⁷⁷ Kasapoğlu, “Nekropol” (Ed. Cevat BAŞARAN), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

2.1.4. Roma Dönemi

Parion Güney Nekropolü 2005-2009 yılları arasında yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan mezarların büyük çoğunluğunu oluşturan mezarların ele geçtiği ve nekropolün en yoğun kullanımının olduğu dönem, hiç şüphesiz Roma Dönemi'dir. Büyük olasılıkla bir veteran koloni olması nedeniyle, Roma Dönemi'ndeki bu yoğun kullanım, haliyle yoğun bir tahribatı da beraberinde getirmiş ve önceki dönem mezarlarıyla birlikte aynı döneme ait, aralarında kısa zaman farkı bulunan mezarlarda dahi aşırı bir tahribat oluşumuna neden olmuştur.

Parion Güney Nekropolü'ndeki Roma Dönemi ilk kullanım evresini MÖ..1. yy. sonları ile MS.1 yy.ın ilk çeyreği aralığına tarihlenen Düz Semerdam Kiremit Mezarlar oluşturmaktadır (**Resim 2.10**). Bu evre mezarları Hellenistik Dönem Kiremit mezarlarının devamı niteliğinde olup; olasılıkla da düz çatı kiremitlerinin kullanımının azalmaya başladığı dönemdir.

Nekropolün Roma Dönemi kullanımının ikinci evresi olarak nitelendirebileceğimiz MS.25-100 tarih aralığındaki mezarlar için ayırt edici özellik olarak söylenebilecek en önemli nokta, bu evre mezarlarının büyük bir çoğunluğunda trepezoidal çatı kiremitlerinin kullanılmış olmasıdır (**Resim 2.11**). Bu evrede görülen en yoğun gömü geleneği kremasyon gömü olup; "Dışbükey Semerdam Kiremit Mezar" olarak adlandırdığımız bu mezarların tamamında birincil kremasyon uygulanmıştır⁷⁸.

Roma Dönemi içerisindeki bir diğer kullanım evresi olan MS.1. yy.ın sonları ve MS.2. yy. tarih aralığına gelindiğinde ise yetişkinler için uygulanan yaygın gömü geleneği inhumasyon gömü olup; çoğunlukla Dışbükey Semerdam Kiremit Mezar olarak adlandırdığımız mezarlar kullanılmasının yanı sıra düz çatı kiremitlerinin kullanıldığı az sayıda "Düz Semerdam Kiremit Mezar" da kullanılmıştır. Bu evre mezarlarında da dönemin önceki evre mezarlarında ele geçen ölü hediyelerine mezarlar içerisinde rastlanmıştır⁷⁹.

Roma Dönemi içerisinde MÖ..1. yy. sonları ile MS.1. yy. aralığında aynı gömü alanı içerisinde görülebilen çocuk mezarlarında ise, sadece inhumasyon uygulanmıştır

⁷⁸ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat BAŞARAN), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

⁷⁹ Kasapoğlu, "Nekropol" (Ed. Cevat BAŞARAN), 2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları, Baskıda

(Resim 2.12). Bu mezarlarda çocuklar ahşap tabutlar içerisinde, alanda açılan gömü çukurlarına gömülmüşlerdir. Çocuk mezarlarına bırakılan ölü hediyeleri arasında, terrakotta figürinler çoğunlukta olmakla beraber, özellikle kız çocukları için kollarına takılmış vaziyette bronz bilezikler, cam boncukların yanı sıra az sayıda cam ve pişmiş toprak kaplar ele geçmiştir⁸⁰.

⁸⁰ Kasapoğlu, “Nekropol” Ed. Cevat BAŞARAN, *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANTİK ÇAĞDA KULLANILAN AYDINLATMA ARAÇLARI

İlk insanlar ateşi kontrol altına alarak ısınma, korunma ve aydınlanma gibi sorunlarını çözmeye başlamışlardır. İnsanın içinde bulunduğu coğrafi ortama bağlı olarak gelişen aydınlatma araçları, temel olarak reçine, katran veya yağ gibi yanıcı sıvılarla; selüloz özlü, yanıcı sıvıyı içine çekip, kolayca yanabilecek bitkilerin bir araya gelmesinden oluşuyordu. Meşale, mum ve kandilin her birinde bu temel özellik görülmektedir. Bu başlık altında meşale, mum ve kandilden oluşan yapay aydınlatma araçları ele alınacaktır.

3.1. MEŞALE, MUM

İnsanların ateş yakmayı ve kullanmayı keşfetmeleri uygarlığa atılmış ilk ciddi adımdır. İnsanlar ateşi ilk olarak yıldırım düşmesi, Kuru odun ve çalı dallarının sıcak havadan kaynaklanan yanışı vb. gibi gözleme dayanarak görmüşlerdir. Ateşin yayılıp geniş alanları yakışına tanık olan insanlar, canlıların alevler içinde kalıp öldüğünü görünce korkmuş; ama ateşin sıcaklığından da hoşlanmışlardır ve çok geçmeden ateşi kontrol altına alıp kullanmayı öğrenmişlerdir. Ayrıca ateşin aydınlatıcı özelliğini yine doğal olaylardan öğrenmişlerdir. Ateşin kontrol altına alınmasıyla aydınlanma da keşfedilmiştir. Aydınlanma yöntemleri tarihsel süreç içerisinde gelişim göstermiştir. Aydınlatma aracı olarak ilk karşımıza çıkanların, meşaleler, sonrasında mum ve kandil olduğu söylenebilir.

Meşale, mum ve hatta kandilin gelişim gösterdiği ilk çağ, Bronz Çağı olarak bilinir⁸¹. Meşale, antik dönem öncesinde, Mısır ve Asur Uygarlıkları'na da kullanılmış olup bu dönemlerde genelde, saz ve asma dallarının reçine veya katrana batırılması ile elde edilirdi⁸². Antik Dönemde kullanılan meşaleler farklı tiplerde olup, değişik isimler ile anılmaktadır. Antik kaynaklarda da bahsi geçen meşalelerin adları malzeme ve yanışlarına göre isimlendirilmektedir.

⁸¹ Robert James Forbes. *Studies in Ancient Technology*, Cilt:6, Leiden 1958, s.120.

⁸² Forbes, 125

“Lampteres” kazıklar üzerinde, kuru tahta parçalarının yanması ile beslenen meşalelerdir⁸³. “Helane” ya da “Detai” saz demetlerinin yağa batırılıp, bağlanmasıyla oluşturulan meşalelere verilen addır⁸⁴. “Lophnis”, kuru asma kabuklarından yapılan meşalelerdir⁸⁵. “Phanos” ise balmumu ya da yağ sürülmüş parçaların metal bir kap içine konulup, bununda bir tür tabağın içine konulmasıyla oluşturulan bir meşale tipidir. Böylece küller, akan yağlar ve yanmış artıklar bu tabağa birikirdi⁸⁶. Meşalelerin kullanım alanı ve yapımları hakkındaki bilgileri, antik kaynakların yanı sıra, antik vazo, kandil, duvar resimleri ve sikkeler üzerindeki betimlerden de öğrenmekteyiz. Meşaleler, agoralarda, caddelerde, tapınaklarda, tiyatrolarda, evlerde ve daha birçok yerde kullanılmıştır.

Antik Dönemde “Candela” olarak adlandıran mum , üstüğü fitili ile saz selülozu, papirüs ya da diğer bitki liflerinin içyağı, zift ya da balmumuna batırılmasıyla oluşmuştur. Grek dünyasında mumun kesin olarak varlığı bilinmemektedir⁸⁷. Ancak, Mısır’da ve Etrüsklerde mum kullanıldığını duvar resimleri ve yazıtlardan bilmekteyiz⁸⁸. Bunlara göre de, meşale gibi mumun da yapıldığı malzemeye göre adının değiştiği bilinmektedir. “Candela Sebace”, fitilin sülfürle karıştırılarak, balmumu ya da içyağına batırılmasıyla oluşturulan mum tipidir. Genelde içyağından yapılan mum tipine “Candela Sebacea”; balmumundan yapılan mum tipine ise “Candela Cerea, Cereus” adı verilmiştir⁸⁹. Balmumundan yapılan mumlar kolay elde edilmesine karşın, oldukça pahalıydılar ve genellikle zenginler tarafından kullanılırdı.

Mum satıcılarının, atölyelerinde balmumu ve zeytinyağından mum elde ettikten sonra bunları dükkânlarında sattıkları epigrafik belgelerden anlaşılmaktadır. Antik çağda ayrıca ortasında sivri uçlu bir çıkıntı veya delik bulunan metal veya pişmiş topraktan yapılmış ayaklar mum taşıyıcı olarak ahşap veya kemikten yapılanlar ise fakir

⁸³E. Guhl-W.Kohner, *The Greeks and Romans: Their Life and Custom*, London 1961, s.158.

⁸⁴ Athenaeus, *Deipnosophistae*, Çev. C. Burton Gulick, Loeb Classical Library, London 1963, s.700-701.

⁸⁵ Athenaeus, *Deipnosophistae* s.700-701.

⁸⁶ Sedef Çokay, *Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, 1996, s.4.

⁸⁷ Alexander P. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. 3, Oxford 1992, s.130.

⁸⁸ Forbes, s.137.

⁸⁹ Forbes, s.137.

halk tarafından kullanılmıştır. Mum taşıyıcı olarak kullanılan ayaklar daha sonraki yy.larda gelişerek şamdan biçimine gelmiş ve “candelabrum” (şamdan) adını aldı⁹⁰

⁹⁰Filiz İnanan, *İzmir, Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004, s.7-8.

3.2. KANDİL

3.2.1. Tanım ve Tarihçe

Genellikle pişmiş topraktan yapılan ve içine konan zeytinyağı, susam ve beziryağının yakılmasıyla kullanılan aydınlatma aracına kandil denilmektedir. Antik dönemde oldukça sık kullanılan ve kazılarda çokça karşılaştığımız buluntu grubunu oluşturan kandil, Grekçe’de “λύχνος” olarak kullanılmış olup Lykhnos kelimesi ile ifade edilmektedir⁹¹. Bu kelime Ennius, Lucilius, Lucretius ve Virgilleus tarafından kullanılmıştır. Latince *Lychnus* (lamba, ışık anlamında) veya *Lucerna* (Lamba, kandil anlamında) olarak adlandırılmıştır⁹². Varro, *lux* kelimesinden gelen *Lucerna* teriminin bir Latin kelimesi olarak türetildiğini ve daha sonra *candelae* ve meşalelerin yerine tek başına kullanılmış olduğunu söyler. Türkçe’de kullanılan kandil kelimesi, bugüne kadar elde edilen verilere göre Latince kökenli bir kelimedir ve içine sıvı yağ konulan ve fitil yardımıyla yakılan aydınlanma aracı anlamına gelir.

En erken kandil kullanımının Erken Paleolitik çağa kadar indiği ayrıca ilk kandil örnekleri arasında deniz kabuklarının da var olduğu bilinmektedir⁹³. Deniz kabuğu ve taş kandillerin ardından, çanak şekilli kandiller görülür.

Geç Kalkolitik dönemde (MÖ. 4. binde) Nablus yakınlarında Tell-el Far’ah’da el yapımı kandiller bulunmuştur. Bilinen en eski kandiller, derin olmayan kâse biçimlidir. Bu tip kandillerin İlk Tunç Çağı’nda Mezopotamya’da ortaya çıktığı kabul edilir⁹⁴. Sığ kâse formundan kandile doğru olan ilk değişiklik, fitil yerleştirilmesi için bir burnun yapılmasıdır. Bu ilk örnekler bir ya da daha fazla burnlu kandillerdir. Bunlar hem elde hem de çarkta üretilmişlerdir. Filistin’de Tell Taannek yerleşmesinde bulunmuş İlk Tunç Çağı’na ait el yapımı bir kandil örnek olarak gösterilebilir. Yine aynı dönemde Jericho’da (Eriha) aynı tip kandiller üretilmiştir. Orta ve Son Tunç Çağı’nda çarkta yapılan sığ kase formlu kandillerin yöresel atölyelerde yapıldığı görülmektedir. MÖ. 2600’ lere tarihlenen Sümer şehirlerinde yapılan kazılarda alabasterden yapılmış deniz

⁹¹ Henry Beauchamp Walters, *History of Ancient Pottery*, History of Ancient Pottery, New York 1905, s.393.

⁹² Sina Kabağaç-Erdal Alover, *Latince-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995, 353.

⁹³ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, London 1972, s.17.

⁹⁴ Gülseren Kan Şahin, *Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2008, s.13.

kabuğu biçimli kandiller bulunmuştur⁹⁵. Bunlar gerçek deniz kabuğu kandillerden taklit edilmişlerdir. Bu tip çok uzun bir süre kullanımda kalmıştır.

Andolu'da Hititler Dönem'inde aydınlatma aracı olarak kandil kullanılmıştır. "Dugsasanna" kelimesi kandil anlamına geldiği ileri sürülmüştür⁹⁶. Ancak bu fikir arkeolojik verilerle kanıtlanmamıştır. Kültepe, Acemhöyük ve Alişar'da bulunmuş olan üzüm salkımım şekilli, asırak kullanıldıkları anlaşılan kapların, Karahöyük'de bulunmuş benzerlerinde görülen yanık izlerinden hareketle, kandil olabilecekleri düşünülmüştür⁹⁷.

Kandilin Mezopotamya'dan sonra, Filistin⁹⁸, Suriye ve Kıbrıs'a⁹⁹ yayılmış olduğu kabul edilir. Diğer taraftan, Mısır¹⁰⁰, Kuzey Afrika¹⁰¹, Yunanistan¹⁰², Adalar ve daha sonra Güney İtalya'ya kadar yayıldığı¹⁰³. Fenikelilerin ticari ilişkileri sonucunda, sığ kâse formlu kandil tipi Kıbrıs, Kuzey Afrika, Mısır, Malta, Sardunya ve Avrupa Kıtası'nın bir kısmında görülmeye başlar. Suriye – Filistin bölgesinde yaklaşık MÖ. 1200 – 900 tarihleri arasındaki Demir Çağı I döneminde geniş bir yayılımı olan basit çarkta yapılan kandil tipi kullanılmıştır. MÖ. 9. yy.dan başlayarak MÖ. 6. yy.'a sığ kâse formlu kandiller sabit biçimde kalmadığı görülmektedir¹⁰⁴. MÖ. 9. yy. sonlarında sığ kâse formlu farklı biçimlerde kandiller ortaya çıkmıştır. Bölgelere göre farklılıklar gösteren tip, genelde daha ince ve sığ yapılıdır. Kandilin alt kısmı düzeltilerek, düzgün olmayan yuvarlağa yakın şekilde kaide yapılmaya başlamıştır. Ağız kenarı genişlemiş, burun uzayarak daralmıştır.

MÖ. 7. yy'da çanak şeklindeki kandillerle üretimde başarı gösteren Atina, MÖ. 6. yy'dan 5. yy'a kadar Küçük Asya ile birlikte, çarkta üretime geçerek, yeni tipler

⁹⁵Füruzan Kınal, "Kaunos Adak Lambaları", *Belleten XXXIII/130*, Ankara 1960, 151-159, s.155.

⁹⁶Çokay, s.15.

⁹⁷Kınal, s. 155, Res. 18-19.

⁹⁸Galling,K., "Die Beleuchtungsgerate im israelistisch-judischen Kulturgebiet", *Zeitschrift des deutschen Palastina- Vereins*, No:46, 1923, 8 vd, Taf. I

⁹⁹Jean Ploiloux, There Oziol, Gerargesb Roux Institut Fernand Courby, *Les Lampes du Musee de Chypre, Salamine de Chypre VII*, Paris, 1977, s.17.

¹⁰⁰E. Breccia, *La Necropoli di Sciatbi*, Cairo1912, s.128-129.

¹⁰¹Jean Deneauve, *Lampes de Carthage*, Paris 1969, s.21.

¹⁰²Richard Hubbard Howland, *The Athenian Agora IV, Greek Lamps and Their Survivals*, Princeton 1958, s.7.

¹⁰³F. Boitani, "Gravisca", *NSc (Notizie Degli Scavi di Antichita)* Vol. 25, 1971, ss.262-285, s.266, Fig.82.

¹⁰⁴R.H Smith "The Household LAMps of Palastine in Old Testament Times", *BibAr (The Biblical Archaeologist, The American Scohool of Oriental Research New Haven)* Vol. 27, No.1, 1964, ss.1-31, s.17.

üretim, kandil ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. MÖ. 3. yy'da ise kalıplama yöntemi ile yapılan kandil üretimi başlamaktadır. Bu yöntemle üretim yapan, bu dönemin en önemli merkezleri Küçük Asya'da yer alan Knidos ve Ephesos'tur. MÖ. 1. yy ile MS. 1. yy'da ise İtalya'da yeni formlar üretilmiş olup; bu kandiller ezici bir üstünlükle bütün antik dönem pazarlarında yerini almıştır. Bunlar, köşeli ya da yuvarlak olan volütlü burna sahip, genelde kabartma süslemeleri olan kandillerdir. Kuzey İtalya'da MS. 1. yy'da, kaynaklarda "Factory Lamps,, olarak geçen, "Fabrika Kandilleri,, üretilmiştir. Bu kandiller bronz kandillerin, pişmiş toprak örnekleridir. Ancak zamanla ekonomik ve politik nedenler, piyasaları etkilemiş olup, İtalyan baskısının kısa ömürlü olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla MS. 3. yy'da, olasılıkla yağın pahalı olması nedeniyle, kandil üretimi İtalya'da azalmış, Yunanistan, Küçük Asya, Doğu Akdeniz Bölgesi ve Kuzey Afrika'da devam etmiştir. MS. 3. ve 4. yy'larda, Mısır'da kurbağa kabartmalı kandiller üretilmiş olup, bu dönemde, birçok yerde oldukça yoğun kullanım görmüşlerdir. Yine bu dönemlerde, kurbağa kabartmasının yanı sıra, palmye dalları ve rozetler de kullanılan süslemeler arasındadır. MS. 4. Ve 5. ve 6. yy'lar boyunca, üstünde haç motifi olan " Afrika tipi kandil,, ya da üstünde Kutsal Monogramlar, azizler ya da hristogram ve haç betimi olan Bizans kandilleri üretilmiştir¹⁰⁵.

Bizans Dönemi'nde kalıp yapımı bozulmaya ve yavaş yavaş terkedilmeye başlar¹⁰⁶. Bu dönemde kısmen çark tekniğinin kullanıldığı kandillerin ortaya çıktığı görülür. Roma sanatından etkilenen Bizans Sanatı, onun geleneğini sürdürerek sanat eserlerine yeni eklentiler yapmışlardır. Kulpların haç şeklini alıp, uzadığı örnekler görülür. Bu dönemde kandillerin kaideleri tekrar yükselmeye başlar¹⁰⁷.

İslami dünyada büyük ölçüde dini nitelik kazanan kandiller, Allah'ın ışığı gibi görülüp önemli ölçüde değer kazanmışlardır. Bu dönemde kandillerin vazo şeklini, aldığı ve boyutlarının büyüdüğü görülür. Bunun nedeni, cami gibi büyük mekânları aydınlatmada kullanılmaları ve oraya yeterli ışığı sağlamaları istenmesidir.

¹⁰⁵ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, s.17-19.

¹⁰⁶ Güven Barın, *Aydın ve Milet Müzesi'ndeki Üzeri Kabartmalı Hellenistik-Roma Dönemi Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1995, s4.

¹⁰⁷ Marcus Rautman, *Daily Life in Byzantine Empire*, Greenwood 2006, s.106.

Günümüzde de halen devam etmekte olan ve ilk defa MS 17.yy.da ortaya çıkan, kandillerle yazılan yazı yani mahya sanatı¹⁰⁸, dekoratif bir aydınlatma unsuru olup, kandillerin ışık kaynakları olmasının etkisidir.

3.2.2. Yapım Teknikleri

Antik dönemde kandil, elle şekillendirme, çark yapımı ve kalıp yapımı olmak üzere 3 farklı yöntemle üretilmekteydi. Bu üretim yöntemlerinden kronolojik olarak bahsedecek olursak ilk olarak;

3.2.2.1.Elle Şekillendirme

İlk görülen yöntem elle şekillendirmedir. Bu teknikte kandil estetik kaygı gözetmeden, sadece işlevsel amaçla elde üretilerek fırınlamaya hazırlanmaktaydı. Atina'da MÖ.. 7. yy.ın üçüncü çeyreğinden MÖ.. 6. yy.ın üçüncü çeyreğine kadar hem elde şekillendirilen hem de çarkta yapılan kandiller üretilmeye devam etmiş, bu tarihlerden sonra sadece çarkta yapılan kandillerin kullanıldığı görülmüştür¹⁰⁹. Elde yapılan bu kandiller, gözenekli bir yapısı, fırınsız dış düzeyine rağmen o zamanda aydınlatma görevini yerine getirmiştir. Açık çanak görünümündeki bu tip kandillerde, fitil yağının içerisinde serbestçe dolaşmakta ve yanma sırasında verim alınamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle kabın bir bölümü elde düzeltilerek fitilin korunabileceği bir yuva oluşturma yoluna gidilmiştir¹¹⁰. Arkaik dönemden itibaren çarkta üretilen kandillerin kenarları zamanla içe dönmeye başlamış, gövde ile burun bir köprü ile birbirinden ayrılmıştır. Böylelikle yağın dışarıya taşması bir ölçüde önlenmiş, fitilin yağ içinde dolaşması ve duman oluşması önlenmeye çalışılmıştır.

3.2.2.2.Çarkta Üretim

Kandil yapımında kullanılan diğer yöntem ise çarktır. Çarkla kandil yapımı Orta Tunç çağından itibaren görülür. Hellenistik dönemle birlikte genellikle kalıpta kandiller yapımcıları ve kullanıcıları tarafından tercih edilmiş olsa da çarkta yapılan kandiller, Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerde kullanılmıştır. Çarkta üretilmiş kandiller de

¹⁰⁸ Fairchild Ruggles, *Islamic Art&Visual Culture*, Oxford 2011, s.145.

¹⁰⁹ Howland,s. 5.

¹¹⁰ Dominique Kassab Tezgör-Tahsin Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I*, Cilt.1, İstanbul 1995, No.59.

yağ haznesi çarkta döndürülerek biçimlendirilir; bir ip veya tel yardımıyla çarktan alınıp tabanda oluşan izler, hamur deri sertliğindeyken elle düzeltilirdi. Kaide eklenmek istendiğinde hamur deri sertliğindeyken, kandilin gövdesi ters biçimde çarka yerleştirilir eklenmek istenen kaide, ilave bir kil parçası ve metal ya da ahşap bir alet yardımıyla oluşturulur çarktan alınan kandilin gövdesinde burunun yerleştirileceği delik açılır, önceden elle şekillendirilmiş ve kurumaya bırakılmış burun, kandile eklenirdi. Burun iki farklı yöntemle eklenirdi. İlk olarak eklenecek olan burunun içi daha önceden boşaltılırdı. İkinci yöntemde ise dolu olan burun, eklendikten sonra sert bir alet yardımıyla, fitilin geçebileceği kadar delik açılmasıyla oluşturulurdu¹¹¹. Aynı aşamada istenildiği takdirde kandile kulp ya da yan bölümlerine tutmada kolaylık sağlayan kulakçık biçiminde başparmak tutamağı da ilave edilmiştir. Bu kulakçığın ortasında küçük bir deliğin bulunmasıyla ilgili olarak kandilin fitilini düzeltmek amacıyla kullanılan aletin koyulması amacıyla kullanıldığı görüşü yaygındır¹¹².

Çarkta üretilen kandillerde kullanılan firnisin yararlı fonksiyonu asal ikinci planda olmamakla birlikte zamanla dekoratif olarak da uygulanmaya başlanmıştır. Klasik Yunan kandilleri üzerinde birçok dekoratif özellik, çarkın sınırları doğrultusunda ortaya çıkmıştır; firnis bantları ya da konsantrik kabartmalar çarkın dönüşüne bağlı olarak yapılmıştır. Sadece bazen metoplarla da karşılaşmıştır. Sicilya'da Kamarina'da bulunmuş MÖ 5.yy kandilinde olduğu gibi burada omzunda mühürle yapılmış birçok palmete sahip bir süsleme görülmektedir.

3.2.2.3. Kalıpta Üretim

Yunanistan'da içi boş kalıpların *terracotta* yapımı en azından en erken olarak MÖ.. 6. yy.ın ortalarında kullanılmasına rağmen, bu yöntemin MÖ.. 3. Yy. başlarına kadar kandiller için kullanıldığı görülmemektedir¹¹³. Hellenistik dönemde en yaygın kullanılan kandil yapım tekniği kalıpta üretimdir. Kalıpta üretilen kandillerin görülmeye başlamasına rağmen çarkta üretim de devam etmiştir. Kalıpta üretilen ilk kandiller çark ile şekillendirilen çağdaşlarına benzemektedir. Kalıbın oluşturulması için öncelikle bir

¹¹¹Hüseyin Metin, *Kibyra Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012, s.24.

¹¹²Filiz İnanan, *İzmir, Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir 2004, s.11.

¹¹³Donald M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, London 1975, s.13.

modele ihtiyaç vardır. Kandil yapımcısı orijinal model yaratır veya var olan eski örneği model alır. Öncelikle hamur istenilen formda şekillendirilir, kil deri sertliğine ulaştığında asıl biçim ortaya çıkartılır. Hazırlanan bu modele oyma ve kazıma yoluyla veya üzeri motifli mühürler yardımıyla bezeme yapılmaktadır. Değişik motifli mühürlerin kalıplar farklı pozisyonlarda bastırılmasıyla bezemedeki çeşitlilik oluşturulurdu. Kullanıldıkça kalıp aşınacağından kalıpların stoklanması, bezemesi aşınan kalıpların ise atılması Antik çağ kandil üretiminde kaliteli üretim yapılması için çalışıldığının ortaya koymuştur¹¹⁴.

Kalıpta kandil üretiminde iki tür kalıp kullanılmaktaydı. Bunlardan birincisi *Patric* adı verilen ve “model” olarak tanımlayabileceğimiz kalıp, tam bir kandil formunda, kilden elle şekillendirilerek ya da ahşaptan kazınarak oluşturulurdu¹¹⁵

Eğer *patric* kil ise mümkün olduğu en yüksek seviyede fırınlanmaktaydı. Süslemeler, düz orijinal model üzerine oyma ve kazıma suretiyle ya da motiflerin bulunduğu mühürlerin kullanılmasıyla oluşturulmaktadır. *Matris* denilen kalıplar, *patric* denilen bu modelden alınmaktaydı. *Matris* kandilin alt ve üst kısımlarını oluşturacak şekilde, negatif olarak hazırlanmış, pişmiş toprak veya alçıdan yapılmış bir kalıptı. Kil kalıp fırınladığında ya da alçı kalıp kurutulduğunda kullanıma hazır hale gelmekteydi. Kandilerin seri olarak üretildiği bir dönemde zaman kaybına yol açmamak için bezemesiz birkaç model oluşturularak bunlardan elde edilen kalıplar üzerinde sürekli yeni motiflerin uygulanmış olduğu düşünülebilir¹¹⁶. Bunu için hazırlanan değişik mühürler yalnızca formun şekillendiği kalıbın üzerine bastırılarak çeşitlilik sağlanmış olabilir.

Kalıpla kandil üretiminde muhtemelen iki farklı yöntem uygulanıyordu: ilk yöntemde ıslak kil, kandilin üst ve alt yarısını oluşturacak kalıpların içine, ince bir tabaka halinde elle yayıldıktan sonra bu iki kalıp birleştiriliyor ve kurumaya bırakılıyordu. Yeterince kuruduktan sonra kandil, kalıbın içinden alınıyordu. Gereken yerlerde ıslak kille birleşme sağlanıyor ya da fazlalıklar bir aletle temizleniyordu. Eğer kalıpta kulp/tutamak gibi kısımlar yer almıyorsa, bunlar oluşturuluyordu.

¹¹⁴ Howland, 163-167.

¹¹⁵ Bailey *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, s.13.

¹¹⁶ Bailey *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, s.13.

Diğer bir yöntemle göre, kandile ait alt ve üst kısımların ayrı kalıplarda, yeterince kuruması sağlanıyordu. Ayrı kalıplardan çıkarılan kısımlar, gereken doldurma, fitil deliği ya da hava delikleri oluşturulduktan sonra birleştiriliyordu. Birleştirilen ve doldurma, fitil, hava delikleri açılan kandiller tamamen kurutulurlardı. Toprak kandil, içerdiği su nedeniyle nemlidir. Nemli kandil pişirilmeden önce, gölgede kurumaya bırakılırdı. Kurumadan fırınlanması halinde, hızlı nem kaybeden hamur, hızla küçülür ve sonunda da çatlardı. Yüzeyin çatlaklı oluşu, az katkılı hamurun hızlı kuruması ya da yüzeyine yapılan işlemler sırasında kurumuş kandilin fazla nemlendirilmesinden sonra yeniden kuruma sırasında hamurun yüzeyinin kendini çekmesi nedeniyle¹¹⁷.

Sırlama ya da astar, içindeki yakıt için, kandilin geçirgenliğini azaltmak ve daha estetik görünmesini sağlamak için yapılırdı. Antik dönemde sır üç şekilde uygulanırdı: daldırma, dökme ve bu ikisinin kombinasyonu. Grek kandilleri genelde, çarkta çekilmiş olup, dışardan sırlı, içerden dökme yöntemiyle sırlanmıştır. Roma Dönemi kandilleri ise, genellikle daldırma tekniği ile yapılmıştır. İç kısım ise daldırma tekniğinden dolayı, yarıya kadar sırlıdır. Genellikle erken dönem kandilleri, metalik renkte iken, Roma Dönemi kandilleri camsı sırla kaplıdır¹¹⁸. Antik dönem fırınları, yuvarlak, oval, kare ya da dikdörtgen formludur. Fırınlarda, ateş odası, seramiklerin istiflendiği yer, baca, seramiklerin ve odunun geçeceği delik ya da kapılar vardır. Üstü açık olan ocak tipi fırınlarda, istifleme daha kolay olup, dikey duvarların üstüne prefabrik çatı konulmaktadır. Bunun yanı sıra kubbe şeklindeki çatılar da kullanılmaktaydı. Kandillerin ayrı fırınları olabildiği gibi, diğer seramiklerle de pişirildiği bilinmektedir¹¹⁹. Kandiller üst üste dizilip istifleterek pişiriliyordu. Fitil, yukarıda da bahsedildiği gibi kandil için vazgeçilmez, önemli elemanlardan bir tanesidir. Fitil, yağ haznesindeki yağı emip, burun deliğinde, alevi yağla besleyen, kandil için vazgeçilmez, önemli bir elemandır. Antik dönemde fitiller, lifli bitkilerden yapılırdı. Genelde keten, papirüs, sığır yağı, kalafat ipi, Hint yağı bitkisinin lifi ve asbest kullanılmıştır. Antik dönemde, fitil ve yakıt, coğrafi koşullara uygun mevcut olan maddelerden yapılırdı; örneğin Akdeniz Bölgeleri'nde zeytinyağı kullanılırken, doğuda ithal edilen zeytinyağının yansira, susam yağı, fındık ve ceviz yağı, balık yağı, hint yağı ve diğer

¹¹⁷ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, s.13-14.

¹¹⁸ Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, s.16.

¹¹⁹ John Turtle Wood, *Discoveries at Ephesus*, Londra 1877, s.79.

bitkisel yağlar kullanılmıştır¹²⁰. Ayrıca, Mısır’da bataklıkta yetişen, ricin çekirdeğinden çıkarılan ve “kiki” adı verilen kötü kokulu yağın da kullanıldığı gerek antik kaynaklardan gerekse arkeolojik bulgulardan bilinmektedir¹²¹.

¹²⁰ Bailey Donald M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, s.10.

¹²¹ Herodotos, *Herodot Tarihi*, (Çev.: M.Ökmen), İstanbul 2002, s.94.

3.3.Kandilin Bölümleri

Grek ve Roma kandilleri arasında küçük bazı farklar olsada başlıca bölümleri aynıdır. Kandilin başlıca bölümleri şöyledir (Çiz. 2.1)

- a) Kulp (ansa, manubrium)
- b) Kandile sonradan eklenen ve önemli bir parça olan fitilin (ellyphnium) eklendiği burun (rostrum, nasus, myxus)
- c) Süslemeli ya da düz olan omuz (margo)
- d) Hava deliğinin bulunduğu, genelde yuvarlak olan ve kabartma süslü de olabilen ayna (discus)
- e) Yağ haznesinin olduğu gövde (infundibulum) kısmıdır.
- f) Kandilin yere oturmasını sağlayan taban veya kaide.

Antik dönemde kandillerin muhafazası için kullanılan sığ tabak şekilli candelabrumlar¹²²; kandil ya da mum taşıyan lukhnoukhou adı verilen heykeller¹²³, Kandili yağmur ve rüzgârdan korumak için yukarıdan aşağıya doğru daralan ve altta küçük ayakları, üstte büyük kulpları bulunan laterna adı verilen parçalarda kullanılmaktaydı¹²⁴.

Antikçağda gün ışığından, şimdikinden daha fazla yararlanılmaktaydı. Bu yüzden her tabakadan insan yapay ışık kaynaklarını kullanmıştır. Gelir seviyesi düşük halk tabakası çark veya kalıp yapımı kandilleri kullanırken, zenginler daha özenle işlenmiş metal kandilleri tercih etmişlerdir. Dolayısıyla insanlar gereksinim duydukları her yeri aydınlatmışlardır¹²⁵.

¹²² B. Rutkowski, "Griechische Kandelaber", *JdAI (The Juvenile Detention Alternatives Initiative)* Vol. 94, 1979, ss.174-222, s.174-175

¹²³ Bailey *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, s.218.

¹²⁴ Siegfried Loescheke, "Antike Laternen und Lichthauschen", *Bonner Jahrbucher* 1-18, 1909, ss.97-430, s.375.

¹²⁵ Bailey *A Catalogue of the Lamps in the British Museum I: Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps*, s.11.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PARİON NEKROPOLÜ 2005-2010 YILLARI KANDİL TİPOLOJİSİ

Parion Nekropolü'nde ilk çalışma 2004 yılında oluk inşaatı sırasında ele geçen mezarlardan dolayı 2004 yılında Çanakkale Arkeoloji Müzesi arkeologlarından Candan Kozanlı tarafında kurtarma kazısı gerçekleştirilmiştir. Kozanlı yaptığı kurtarma kazısında kaç adet kandil ele geçtiğini belirtmemiştir. Bu yüzden 2004 yılı kandilleri hakkında her hangi bir bilginiz yoktur.

2005 yılında Prof.Dr. Cevat Başaran başkanlığında başlatılan Parion Nekropol çalışmaları günümüze kadar devam etmektedir. Yaptığımız bu çalışmada 2005- 2010 yılları arasında (**Ek. 2**) ölü hediyesi olarak mezarlardan ele geçmiş toplam 63 adet kandil incelenmiştir. Burun yapılarına göre yedi ana grupta sınıflandıran (**Ek. 1,3**) kandillerin hepsi pişmiş toprak ürünlerdir.

4.1. TİP 1: KLASİK DÖNEM KANDİLLERİ (Kat. No. 1, Res. 4.1)

Klasik dönem Atina'nın kültürel ve sanatsal anlamda en popüler olduğu dönemdir. Bu nedenle en kaliteli kandil örneklerinin Atina'da üretildiğini ifade etmek yanlış olamayacaktır.¹²⁶ MÖ 5. yy.'da yapılan ticari ilişkilerdeki hareket, Arkaik Dönem'in aksine, Attika'dan Doğu Ege'ye ve oradan tüm Akdeniz'e yönelmiştir¹²⁷. Attika'dan ithal edilen çeşitli kandil tiplerinin aslına uygun kopyaları yapılmaya başlanmıştır¹²⁸. Doğu Ege'nin Attika'dan kandil ithal etmesinin yanı sıra, buradaki yerel atölyelerde ithal edilen kandillerin aslına uygun kopyaları da üretilmiştir¹²⁹.

Çalışmamızda tip 1 tekil bir örnek ile temsil edilmektedir. (Kat No. 1) 2009 yılı Nekropol çalışmalarında M 129'da iskeletin ayak ucunda ele geçmiştir.¹³⁰ İçi dışı siyah astarlı olan kandilin gövdesi çarkta yapılmış, omuza doğru eğimli yan kenarlara sahiptir. Bu tip kandillerde gövdeye yatay eklenen kulp bulunmaktadır¹³¹. Burunları düz ve kısa

¹²⁶ Kassab Tezgör-Sezer, s. 56

¹²⁷ Kassab Tezgör-Sezer, s. 56

¹²⁸ Kassab Tezgör-Sezer, s. 56

¹²⁹ Şahin Kan , s. 61

¹³⁰ Cevat Başaran, “ Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *XXXII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, ss.283-30, İstanbul 2010, s. 285.

¹³¹ Howland , s 46

olup fitil deliği omuza yakındır.¹³² Bu tip kandiller MÖ 5.yy'ın ikinci ve dördüncü çeyreği boyunca kullanılan en yaygın kandil tipi olması yanında¹³³, kullanışlı ve yapımı kolay bir kandil çeşididir¹³⁴. Bu tipin son örneklerinde ise burunda kalınlaşma ve uzama görülmektedir¹³⁵.

Bu tipte değerlendirdiğimiz kandili Broneer Tip IV¹³⁶ Howland Tip 21B¹³⁷ olarak adlandırmıştır. Yaptığımız çalışmadaki Kat. No. 1 benzer kandilleri, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde¹³⁸, British Museum'da¹³⁹, Mainz Zentral Museum'da¹⁴⁰, Atina Agora¹⁴¹ ve Korinth¹⁴² kazılarında görmekteyiz. Tüm bu benzerlikler incelendiğinde araştırmacılar tarafından MÖ 5.yy iki ve üçüncü çeyreğine verildiğini görmekteyiz. Bu tarih elimizdeki kandil için de geçerlidir. Dolayısıyla Kat.No.1 Tip 1 için verilebilecek tarih MÖ 5.yy'ın 2-3. çeyreğidir. Bu tarih TSM 10'nun M129'u tahrip etmesinden dolayı konteks malzeme ile desteklenememiştir. İlerleyen kazı sezonlarında ele geçecek Klasik Dönem kandilleri, Parion Nekropolu için Tip 1'inin gelişip kendi içinde de bir sınıflandırma yapılmasının gerekli kılabilir.

¹³² Howland , s 46

¹³³ Howland , s 47.

¹³⁴ Şahin Kan, s. 66

¹³⁵ Howland , s 47

¹³⁶ Oscar Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, Cambridge 1930 s. 39-40

¹³⁷ Howland, s 47.

¹³⁸ Tezgör-Sezer s. 57, No.117

¹³⁹ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I*, s.42,Pl 10, Q47

¹⁴⁰ Heinz Menzel, *Antike Lampen*, Im Römisch-Germanischen Zentralmuseum Zu Mainz, Mainz 1969, s.12 Abb.2.2, No. 28

¹⁴¹ Howland s.47, Pl.34, Fiğ.168

¹⁴² Broneer ,*Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s. 39-40, p II, No. 64

4.2. TİP 2: HELLENİSTİK DÖNEM KANDİLLER (Kat. No. 2, Res. 4.2)

Klasik Dönem’de olduğu gibi Hellenistik Dönem’de de Attika önemli bir kandil üretim merkezidir ve üretilen kandiller özellikle erken Hellenistik Dönem için Klasik Dönem kandillerinin devamı gibidir¹⁴³. MÖ. 3-2 yy.’da ise kandil üretiminde Attika gerilemeye başlamış, bununla birlikte Anadolu kandil üretiminde ilerlemiş ve Attika ya çok az bağımlı kandil üretimi yanı sıra Doğu Ege ve Anadolu’da kendine özgü kandil tipleri ortaya çıkmaya başladığı görülür¹⁴⁴. MÖ 2. yy.’da kalıbın Doğu bölgelerinde kullanılmaya başlaması ile daha önce Attika’dan gelen etkilerin bundan böyle doğudan batıya doğru yön değiştirdiği görülür¹⁴⁵. Bu yeni tekniğin ortaya çıkmasıyla çark yapımı kandillerin üretimi tamamen durmamıştır. Bazı kandil tiplerinin bu dönemde de çarkta yapımına devam ettiği görülür. Bunlarının üretimine Hellenistik Dönemde olduğu gibi Roma ile Bizans ve hatta İslami Dönemde bile devam edilmiştir¹⁴⁶. Hellenistik Dönemde çarka üretim yapan en büyük üretim merkezi Knidos olmuş ve Knidos tipi kandilleri üretmiştir¹⁴⁷.

Çalışmamızda Tip 2 yine tekil bir örnek ile temsil edilmektedir. (Kat. No. 2) 2009 Kazı sezonun Nekropol çalışmalarında C4b açması güneybatı köşesinde mezar dışı bir buluntu olarak ele geçmiştir¹⁴⁸. Çarkta şekillendirilen kandilde yüksek kaide, içbükey bir haldedir. İç kısmında geniş bir kil kütesinin yükselmesine bağlı olarak ağır bir kaideye sahiptir. Yan kenarlar, kaideden itibaren hafifçe dışa doğru bir çıkıntıyla birlikte dikeydir. Diskustaki oldukça geniş yağ deliğinin etrafında plastik bir yiv bulunmaktadır. Kandilde kulp bulunmamakla birlikte sol tarafta delikli tutamak eklenmiştir. Burunun üst kısmı düzleştirilmiştir. Tüm bu özellikler bu tip kandillerin ortak özelliği olup bir çok benzerinde aynı özellikleri görmek mümkündür.¹⁴⁹

¹⁴³ Kassab Tezgör-Sezer, s. 71

¹⁴⁴ Kassab Tezgör-Sezer, s. 71

¹⁴⁵ Kassab Tezgör-Sezer, s. 71

¹⁴⁶ Kassab Tezgör-Sezer, s. 71

¹⁴⁷ Deniz Pastutmaz, *1988-1998 Yılları Arasında Bulunan Knidos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001, s. 10

¹⁴⁸ Cevat Başaran, “ Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları” s. 285

¹⁴⁹ Howland , s.59, Kassab Tezgör-Sezer, s. 73

Tip 2 olarak değerlendirdiğimiz kandil Howland tarafında Tip 25A olarak gruplandırılmış¹⁵⁰ ve MÖ 3.yy'ın ilk çeyreğine tarihlenmiştir. Broneer ise Tip VII olarak adlandırmış ve bu bu tip kandillerin MÖ 4. yy'dan MÖ erken 3. yy. boyunca kullanıldığının ifade etmiştir¹⁵¹. Lousie A. Shier tarafından Mısır Karanis Terrakotta Kandilleri çalışmasında bu tip kandiller için Broneer'in önerdiği tarihi vermektedir¹⁵². İonia Bölgesi Hellenistik Dönem Kandillerini¹⁵³ doktora çalışması olarak hazırlayan Tuluk Gamze, İstanbul Arkeoloji Müzeleri kandil kataloğlarını hazırlayan Kassab Tezgör-Sezer ve Troia kazılarında ele geçen Klasik ve Hellenistik Dönem Kandil formlarının çalışan Legan L. Barr¹⁵⁴ çalışmalarında Howland'ın verdiği tarihi vermişlerdir. Bu araştırmacılarının yayınları incelendiğinde çalışmamızda Tip 2 diye gruplandırılan kandil için verilecek tarihin Howland'ın önerdiği tarih; MÖ 3. yy'ın ilk çeyreği verilebilir.

¹⁵⁰ Howland , s.80

¹⁵¹ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s.46

¹⁵² Louise A. Shier, *Terracotta Lamps From Karanis, Egypt*, The University of Michigan Press, Michigan 1935, s 13. Pl.10 Fig. 2

¹⁵³ Gamze Günay Tuluk, *İonia Bölgesi Hellenistik Dönem Kandileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1996.

¹⁵⁴ Legan L. Barr, “ Greek And Hellenistic Lamps From İlion” *Studia Troica*, Band 6, 1996, s 170

4.3. TİP 3: EFES TİPİ KANDİLLER (Kat.No. 3-8, Res. 4.3-8)

Genel olarak Hellenistik Dönem içlerinde yapımına başlanan bu tip kandiller, ilk olarak Efes'te 1892-1972 yılları arasında Wood tarafından yapılan kazılarda ortaya çıkartılmıştır¹⁵⁵. Çok belirgin özellikleriyle diğer kandil tiplerinden ayrılan bu grup için Walters “Efes Tipi Kandiler” tanımı kullanılmıştır¹⁵⁶. Bu tip kandiller hamur, firnis renkleri, kulp, burun yapıları, diskus ve gövde profilleri bakımından metal örneklerden esinlenmeleri belirleyici özellikleri olarak görülmektedir¹⁵⁷. Efes tipi kandillerin en belirgin özelliklerinden biri gövdenin kalıpta çıkarıldıktan sonra elle eklenen bir boyun kısmının oluşudur¹⁵⁸. Geniş olan yağ deliği MÖ III. yy. kandillerinden kalma bir özelliktir. Kat.No5-6'da bu tipte geniş yağ deliklerini görebilmekteyiz. Efes tipi kandillerin en belirgin özelliklerinden biri de diskusu çevreleyen çanak görünümündeki bölüme sahip olmalarıdır¹⁵⁹. Bu çanakları incelediğimiz bu tipteki tüm kandillerde görmekteyiz. Yağ deliği çevresinde yine, Efes tipi kandillere özgü olan ve yağ basıncını ayarladığı düşünülen iki ya da üç küçük delik bulunur.¹⁶⁰ Bu delikler kandil kalıplandıktan sonra bir alet yardımıyla açılmış olmalıdır. Ancak inceleyeceğimiz Efes tipi kandillerin hiç birinde bu yağ delikleri bulunmamaktadır.

Gri renkte iyi pişmiş, sert gözeneksiz, fazla katkı maddesi bulunmayan hamur, Efes Tipi kandillerin bir diğer karakteristik özelliğidir¹⁶¹. Gri renkteki bu hamur, kandilin içindeki yağı sızdırmayan, suyu geçirmeyen özelliğe sahiptir¹⁶². Hamur özellikleri bu tip altında inceliğimiz tüm kandillerde geçerlidir. Yalnız Kat. No 8 hamur özellikleri bakımından bu tip ile uyumluk göstermekte yalnızca kandil formu özellikleri ile efes tipine dahil edilmektedir.

Efes tipi kandiller Anadolu'da ilk olarak MÖ erken 2. yy'da üretilmeye başlamıştır¹⁶³. Howland bu guruba giren kandilleri Tip 49A altında incelemekte ve MÖ

¹⁵⁵ R. Heberdey, *Forschungen In Ephesus I*, Viennna 1906, s.176 vd.

¹⁵⁶ G.R.Edwards, *Corinth Vol. II,Part III*, Corinthian Hellenistic Pottery, Princeton 1975, s. 30; J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Berlin 1968, s. 145.

¹⁵⁷ Howland s.167

¹⁵⁸ Howland s.166

¹⁵⁹ Tuluk Günay, s.49

¹⁶⁰ Howland, s.166

¹⁶¹ Tuluk Günay, s.50

¹⁶² Tuluk Günay, s.50

¹⁶³ Howland, s.166

2.yy.'ın son çeyreği ile MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreği arasına tarihlendirmektedir¹⁶⁴. Broneer ise efes tipi kandilleri Tip 19 altında incelemiştir¹⁶⁵. Bu tip kandiller oldukça geniş bir alana yayıldığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bruneau¹⁶⁶ Efes Tipi kandilleri on bir gruba ayırarak incelemiştir. Bunların genel özelliği çift konik gövdeli olmaları ve üst kısmında elle şekillendirilerek, taşkın kenar yapan geniş bir hazneye sahip olmalarıdır¹⁶⁷. Öztürk¹⁶⁸ ve Civelek¹⁶⁹ bu tip kandilleri iki gruba Tuluk¹⁷⁰ ise üç ana gruba ayırarak incelemişlerdir. Buna karşın Gürler¹⁷¹ Efes Tipi adı altında tek gurup altına incelerken Metin¹⁷² Hellenistik Dönem kalıp yapımı kandilleri ana grubu altında incelemiştir. Bizde yaptığımız çalışmada Efes tipi kandilleri, burun yapılarına göre “ok Ucu burunlu” ve “yuvarlak burunlu” kandiller olmak üzere iki ana gurup altında incelenmiştir.

4.3.1 Tip 3A: Ok Ucu Burunlu Efes Tipi Kandiller (Kat. No. 3-7, Res. 4.3-7)

Efes tipi kandiller içinde önemli bir yer tutan, ok ucu biçiminde buruna sahip olan bu grup, Efes tipi içinde üretilen ilk örneklerdir. Kat.No 3-8 çalışmamızda bu tip altında temsil edilen kandillerimizdir. Kat. No.3-6 2005 yılı Nekropol kazılarında, Kat.No. 7 2009 Nekropol Kazılarında, Kat No. 8 ise, 2006 yılı Nekropol Kazılarında ele geçmiştir. Bu tipteki tüm kandillerimizin ortak özelliği ok ucuna sahip burun yapılarıdır. Uzunlukları 10-15 cm arasında değişen kandillerimiz, hamur özellikleri ile aynı olup gri renk ile Efes tipinin karakteristik özelliklerini taşımaktadırlar¹⁷³. Konik gövdeye sahip tüm kandillerimizden Kat. No.3 ile Kat. No.4'ün gövdesinin iki yanındaki tutamak amaçlı yapılan kulakçık ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Diskustaki çanak yapı yine Efes tipi kandillerin karakteristik özelliği olup, Kat. No 3'teki çanak ile burun

¹⁶⁴ Howland , s.166 vd

¹⁶⁵ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s. 66

¹⁶⁶ Ph. Bruneau, *Delos XXVI, Les Lampes, Exploration archeologique de Delos* Paris 1965

¹⁶⁷ Nurettin Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003, s. 56

¹⁶⁸ Öztürk, s 58

¹⁶⁹ Aynur Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001, s.14

¹⁷⁰ Tuluk Günay, s.51

¹⁷¹ Binnur Gürler, *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1994, s. 87

¹⁷² Metin, s.100

¹⁷³ Tuluk Günay, s.50

arasındaki el ile şekillendiren kanal ile diğerinden ayrılmaktadır. Bu tipteki kandillerimizi bezeme açısından incelediğimizde: bitkisel motifler yanında geometrik desenlerin kullanılmış olduğu görülmektedir. Kat. No 3 ve 7’de ion kymationu, Kat.No. 5’te çizgisel bezeme, Kat No.6 ‘da ise rozet şeklinde çiçek bezemesi¹⁷⁴ yer alırken Kat.No. 4’te sadece kulakçıklardaki çizgiler ile bezeme olarak diğer kandillerden ayrılmaktadır. Kat.No. 4-7’nin burun üzerindeki bitkisel bezemeler yine bu tipin karakteristik özelliğidir. Kat No. 6’nın omzunda gördüğümüz bitkisel rozet Kat. No. 7’nin burnunda da izlenmektedir.

Çalışmamızda Tip 3A’yı oluşturan ok uçlu örneklerin Atina¹⁷⁵, Kerameikos¹⁷⁶, Korinth¹⁷⁷, Delos¹⁷⁸, Kıbrıs¹⁷⁹, Bergama¹⁸⁰, Efes¹⁸¹, Sardes¹⁸², Labranda¹⁸³, Iasos¹⁸⁴, Kzyikos¹⁸⁵, Tralleis¹⁸⁶ ve Metropolis¹⁸⁷ kentlerinden gelen benzerleri çoktur. Atina’da ele geçen ok ucu burunlu Efes tipi kandiller Howland tarafından yukarda da dediğimiz gibi MÖ.2.yy.’ın son çeyreği ile MÖ 1. yy.’ın ilk çeyreği arasına tarihlendirmektedir. Aynı zamanda Efes üretimi olanların Atina’da ilk grubu oluşturduğu ve MÖ. Erken 2.yy’da ithal edildikleri düşünülmektedir¹⁸⁸. Kerameikos’ta MÖ 2. ve 1. yy.’da ithal edilmiş örnekler bulunur¹⁸⁹. Korinth’te ise, bu tip kandiller ilk kez MÖ 1.yy’ın ikinci yarısında görülür¹⁹⁰. Bergama¹⁹¹ ve Tarsus Gözlükule’deki¹⁹² benzerleri ise, MÖ

¹⁷⁴ Tuluk Günay, Çiz.A, No.5

¹⁷⁵ Howland, Pl, 49

¹⁷⁶ Ingenborg. Scheibler, *Kerameikos XI*, Berlin 1976, Lev. XI-XII, No, 610-615

¹⁷⁷ H.Williams, *Kenchreai Eastren Port of Corinth V, The Lamps*, Leiden 1981, Pl.7-8

¹⁷⁸ Bruneau, Pl. 13

¹⁷⁹ Olof Vessberg-Alfred Welstholm, *The Hellenistic And Roman Periods In Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition Vol.IV*, Stockhom 1956. Fig. 37, No.19

¹⁸⁰ K. Nohlen-W.Radt, *Kapıkaya, Altertümer von Pergamon XII*, Berlin 1978, Taf. 23

¹⁸¹ F. Miltner, “Die Abtiken Lampen in Eisentadt” *Jahreshefte Des Österreichischen Archaologischen Instituts*, Wien 1929, s.124-180

¹⁸² Theodore Leslie Shear, “Sixth Preliminary Report on The American Excation at Sardes in Asisa Minor” *American Journal of Archaeology XXVI*, Boston 1922, s. 400

¹⁸³ P. Hellström, *Labraunda II,Part , Pottery of Classical and, Later Date Terrotta Lamps and Glass*, Lund 1965, Pl.23-28

¹⁸⁴ D. Levi, *Iasos Kazıları, İtalyan Kültür Heyeti, Arkeolojik Araştırmalar Bölümü*, Ankara 1986, Lev. 27

¹⁸⁵ Öztürk, s. 55, Lev. 4-18

¹⁸⁶ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 13, Lev, II-IV

¹⁸⁷ Gürler, *Metropolis’in Hellenistik Dönem Seramiği*, s. 87, Lev, 35-41

¹⁸⁸ Howland, s. 166

¹⁸⁹ Scheibler, Lev, XI, No. 610-612

¹⁹⁰ Williams, Lev. 7-8

2.yy'ın ilk çeyreği ile MÖ 1.yy'ın ilk çeyreğine verilmektedir. Tralleis'den¹⁹³ ele geçmiş olan ok ucu burunlu Efes kandiller MÖ 2.yy.'ın son çeyreği ile MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreğine verilirken, Kyzikos¹⁹⁴ için verilen tarih MÖ 2.yy'da başlayıp uzun bir dilime yayılan bir üretimdir. Metropolis'te¹⁹⁵ ele geçen bu tip kandiller için verilen tarih ise hemen hemen aynıdır.

Tüm bunların yanında özel koleksiyonları incelediğimiz zaman: Walters¹⁹⁶, Hayes¹⁹⁷, Menzel¹⁹⁸, Bailley¹⁹⁹, Kassab Tezgör-Sezer²⁰⁰, Gürler²⁰¹, bu tip kandiller için hemen hemen aynı tarih aralığını önermişlerdir. Ayrıca Aydın Tavukçu "Parion Nekropolü 2005 yılı Buluntuları" adlı doktora çalışmasında Kat. No.3'ü MÖ. geç 1. yy'a²⁰² Kat. No. Kat.No.4'ü MÖ. geç 1.yy.MS erken 1. yy.'a²⁰³ Kat. No. 5'i MÖ. geç 1.yy.-MS erken 1. yy.'a²⁰⁴, Kat. No. 6'yı MÖ. geç 1.yy.-MS erken 1. yy.'a²⁰⁵ vermektedir. Bu tarihler yukarda verilen benzerleri ışığında incelendiğinde, Efes tipi kandiller için verilen tarih aralığına uymakla beraber Kat.No, 4,5,6 için verilen tarihin MS. erken 1.yy.'a kadar inmeyeceğini söylenebilir. Ancak Aydın Tavukçu bu tarihi verirken konteks malzemeden de yararlanmıştı. Bu bağlamda değerlendirildiğinde efes tipi kandiller MS erken 1. yy.'da da kandiller kullanılmış olmalıdır. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda yaptığımız çalışmada Tip 3A olarak değerlendiren grup için uygun tarih aralığı MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy'dır diyebiliriz.

¹⁹¹ Schafer, s.146

¹⁹² Hetty Goldman, *Excavations at Gözlükule, Tarsus*, Princeton University Press, New Jersey 1950, Lev. 94

¹⁹³ Civelek " Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği" s. 16

¹⁹⁴ Öztürk, s. 60

¹⁹⁵ Gürler, *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, s. 87

¹⁹⁶ Henry Beau champ Walters, *Catalogue of the Greek And Roman Lamps in the British Museum*, Printed By Order Of The Trustees, London 1914, s. 49

¹⁹⁷ Jonh. W. Hayes, *Ancient Lamps Royal Ontario Museum I: Greek and Roman Clay Clay Lamps*, Toronto 1980, s. 15, Pl. 7-8

¹⁹⁸ Menzel, s. 21

¹⁹⁹ Bailley, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, s. 88, Pl.32-36

²⁰⁰ Kassab Tezgör-Sezer, s. 107

²⁰¹ Binnur Gürler, "Ephesos-Lampen Im Museum Von Tire" *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Institutes In Wien*, Band 72, Wien 2003 s. 123

²⁰² Tavukçu Aydın, Kat.No.199

²⁰³ Tavukçu Aydın, Kat.No.200

²⁰⁴ Tavukçu Aydın, Kat.No.201

²⁰⁵ Tavukçu Aydın, Kat.No.202

4.3.2 . Tip 3B: Yuvarlak Burunlu Efes Tipli Kandiller (Kat. No.8 Res 4.8)

Çalışmamızda Efes tipli kandillerin ikinci grubu yuvarlak burunlu efes tipi kandiller tekil bir örnek ile temsil edilmiştir. (Kat. No. 8) Çift Konik gövdeli kandilin diskusu düz ve plastik bir bant ile çevrilmiştir. Bu özellik Efes tipi kandillerin karakteristik özelliği olup Parion örneğinde de hemen göze çarpmaktadır. Çok uzun olmayan burnun üstü düzleştirilmiştir. Bezemeye sahip olmayan omuzun her iki yanında küçük sivri kulakçılar verilmiştir ki bunlar kandili tutmayı kolaylaştırmak için yapılmış olmalıdır. Efes tipi kandiller içinde ok Ucu burunlu kandillerden sonra çıkan grup olan yuvarlak burunlu kandillerde, form açısından burun dışında hiçbir değişiklik bulunmamaktadır²⁰⁶. Genellikle zengin bitkisel bezemelerin görüldüğü Efes tipi kandillerin çoğu, bu yönden benzer olmasına rağmen yuvarlak buruna sahip kandiller üzeri düzleştirilmiş fitil deliği ile ok uçlu kandillerden kolaylıkla ayrılabilir. Bu tipteki kandillerde, özellikle Batı Anadolu kandillerinde görülen palmet, rozet motifleri, meander motifi, spiraller, Ion kymationu gibi hem bitkisel, hem de geometrik zengin motiflerin kullanıldığı görülmektedir²⁰⁷. Buna karşın çalışmamızda değerlendirdiğimiz Kat.No. 8’de her hangi bir bezeme bulunmamaktadır. Bezemelerin, üretimin başlangıcından sonuna dek, bütün Efes tipi kandillerde değişmeden kullanılması, tarihlenemede önemli bir oynamamaktadır²⁰⁸. Bu bağlamda elimizdeki bezemesiz olan örneğin de farklı tarihten olmadığı düşüncesindeyiz. Yine bu grupta daha çok çanak şeklinde ve plastik bant ile çevrili diskusa sahip örnekler bulunmaktadır. Efes tipi içinde bu grubu oranı %36’lardadır²⁰⁹. Ancak Parion Nekropol’ünde ilk beş yıllık çalışmalar için % 10’un altında olup yukarda da dediğimiz gibi tekil bir örnek ile temsil edilmektedir.

Atina Agorası’nda ele geçen yuvarlak burunlu örneklerin “ok Ucu burunlu Efes tipi kandiller” grubundan daha geç bir tarihe verildikleri ve kesinlikle Sulla

²⁰⁶ Tuluk Günay, s.83

²⁰⁷ Kassab Tezgör-Sezer, No. 290-314, Schafer, Lev. 70-71, Howland, Lev.23, No.649-667, Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, s. 88, Pl.36-38, Hellström, Lev. 23, No.39-41, Öztürk, Lev.II-IV, Tuluk Günay, Lev.II-IV, Gürler, *Metropolis’in Hellenistik Dönem Seramiği*, Lev.37-41, Gürler, “Ephesos-Lampen Im Museum Von Türe”, Kat. No. 14-21, Binnur Gürler, “Ephesos-Lampen Aus Metropolis/Ionien”, *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Institutes In Wien*, Band 71, Wien 2002, Kat.No. 5-8,11-13,16-19

²⁰⁸ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 17

²⁰⁹ Tuluk Günay, s.83

döneminden (MÖ. 138-78) önceye gitmedikleri düşünülür²¹⁰. Korinth'te MÖ. 1. yy'da ortalarında bu tipte kandiller bulunmaktadır²¹¹. Metropolis'te yapılan tabaka kazılarında, MÖ 1. yy'a ait sikkeler ile birlikte bu tip kandiller ortaya çıkar²¹². Ayrıca Schäfer²¹³, yukarıda bahsettiğimiz gövdenin her iki yanında yer alan kulakçıkları sahip uzun burunlu ve düz ağızlı Bergama örneklerini MÖ 1.yy'ın ortalarına tarihlemektedir. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda bu tipteki kandiller için MÖ 1. yy. tarihi verilebilir. Çalışmamızda incelediğimiz Kat No. 8 de bu tarihten olmalıdır. Aydın Tavukçu yaptığı çalışmada bu kandili MÖ. 1.yy. son çeyreğine vermektedir²¹⁴ ki bu tarih bizim önerdiğimiz tarih ile örtüşmektedir.

²¹⁰ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 17

²¹¹ Bronner, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s.68-69, No.343-370, Fig. 31

²¹² Gürler, *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, s.90, Lev, 41, No. 186-187

²¹³ Schäfer, s. 142

²¹⁴ Tavukçu Aydın, Kat.No.198

4.4. TİP 4: VOLÜTLÜ KANDİLLER (Kat. No. 9-49, Res. 4.9-49)

Parion Nekropolu kandil grupları arasında en fazla sayıda örneğin yer aldığı bu tipteki kandillerdir. Volütlü kandiller ilgi çeken güzel, değişik formu ve bezemeleri ile antik dünyada sevilerek kullanılmışlardır²¹⁵. En erken örneklerinin Hellenistik Döneme kadar izlendiği volütlü kandiller, Roma İmparatorluk Döneminde de yaygın şekilde üretilmiş ve kullanılmıştır²¹⁶. Kalıp yapımı olan bu tip kandillerin Karakteristik özellikleri, burnun her iki yanında yer alan volütlerdir²¹⁷. Volütlü kandillerin ilk tipolojisini, 1899 yılında Roma'daki kandilleri inceleyen Dressel²¹⁸ kurmuş ve daha sonra Loeschcke²¹⁹ tarafından, Vindonissa malzemesiyle birlikte genişletilmiştir²²⁰. Korinth'te bulunan volütlü kandiller Broneer²²¹, Atina'dakiler Perlzweig²²² ve Robinson²²³, Kerameikos'takiler Böttger²²⁴, İtalya'dakiler Bailey²²⁵, İtalya'daki diğer merkezlerden ele geçenler Hayes²²⁶ ve Fitch-Goldman²²⁷, Bergama'dakiler Heimerl²²⁸, Kıbrıs'takiler ise Vessberg²²⁹ tarafından incelenerek ana tipoloji ve kronolojileri oluşturulmuştur²³⁰. Tüm bunların yanında yukarıdaki bahsi geçen araştırmacıların yapmış oldukları kronolojiye sadık kalarak: bazı Türk araştırmacılar da çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalara örnek olarak; Öztürk'ün Kyzikos²³¹, Civelek'in Tralleis²³² ve Perge²³³, Metin'in Kibyra²³⁴, Pastutmaz'ın Knidos²³⁵ çalışmaları

²¹⁵ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 28

²¹⁶ W. Fuck, *Der Schiffsfund von Mafdia*, Tübingen 1963, Lev 43-44,;Aynur Civelek, “Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi”, *Colloquium Anatolicum VII*, 2008, s.115

²¹⁷ Civelek, “Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 115

²¹⁸ Civelek, “Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 115

²¹⁹ Siegfried Loeschcke, *Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens*, Zürich 1919.

²²⁰ Civelek, “Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 115

²²¹ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 76 vd

²²² Judith Perlzweig, *The Athenian Agora Vol VII, Lamps Of The Roman Period*, New Jersey 1961.

²²³ Henry S.Robinson, *The Athenian Agora Vol. V, Pottery Of The Roman Period*, New Jersey 1959

²²⁴ B. Böttger, B, *Die Kaiserzeitlichen Lampen vom Kerameikos*, München 2002 s.84-86. Tat. 1

²²⁵ Donald M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Oxford 1980.

²²⁶ Hayes, s. 180, Pl 21-24

²²⁷ Cleo Rickman Fitch-Norman Wynick Goldman, *Cosa: The Lamps*, The Univerity of Michigan Perss, Michigan 1994, s. 84-104

²²⁸ Anreas Heimerl, *Die Römischen Lampen Aus Pergamon*, New York 2001, s. Taf. 1-5

²²⁹ Vessberg -Welsthalm, s. 123. Fig.38

²³⁰ Civelek, “Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 115

²³¹ Öztürk, Lev. 17-21

²³² Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 28

gösterilebilir. Yaptığımız çalışmada volütlü kandilleri “ok Ucu burunlu volütlü kandiller”, “yuvarlak uçlu volütlü kandiller” ve yarı “volütlü kandiller” olmak üzere üç ana grup altında inceleyebiliriz.

4.4.1. Ok Ucu Burunlu Volütlü Kandiller (Kat. No. 9-17, Res. 4.9-17)

Belirgin özellikleri geniş ok ucu şeklinde bir burun ve burnun her iki yanında yer alan volütlerdir²³⁶. Diskuslarını ve dar omuzlarını çevreleyen iki veya daha fazla özenle yapılmış birden fazla sayıda çember bulunur²³⁷. İçbükey diskuslarında genellikle figürlü konular ve bezemelerin işlendiği kandillerin burun ve omuzları, bugün güncelliğini halen koruyan Loeschke tiplerine göre belirlenmiştir²³⁸.

Kaliteli işçiliğe sahip olduğu görülen kandillerde çalışmamızda yedi tanesi mezar iki tanesi de mezar dışı buluntusu olarak toplam dokuz adet ile temsil edilmektedir. (Kat. No 10-17) Diskuslarında genellikle diğer merkezlerde ele geçen kandillerde olduğu gibi tek ve karşılıklı insan, erotik symplegma veya hayvan figürleri (köpek, yunus) ve yağ deliği etrafında kabartma olarak yapılmış bitkisel motifler yer almaktadır. En erken örneklerinin metalden olduğu düşünülmektedir²³⁹. Bunu kanıtlayacak buluntular Tunus’taki Mahdia batığında bulunmuştur²⁴⁰. Metalden yapılan volütlü kandiller pişmiş toprak kandiller ile birlikte kullanılmışlardır²⁴¹. Parion’da yapılan çalışmalarda bu tipte kandiller ele geçmemiştir.

Bu tip kandilleri Loeschcke üç gruba ayırarak inceler²⁴². Bizde elimizdeki bu tip kandillerin gruplandırılmasının halen güncelliğini koruyan Loeschcke’nın tipolojisine göre yapacağız. Bu tipoloji bir birine çok yakın olduğu için alt başlık yapma gereksini olamamış ok ucu burunlu volütlü kandiller grubu altında verilmiştir.

²³³ Civelek, “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 115

²³⁴ Metin, s. 110

²³⁵ Pastutmaz, s. 13.

²³⁶ Civelek, “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi”, s. 116, Metin, s. 112

²³⁷ Civelek, “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi”, s. 116

²³⁸ Metin, Çiz. 9

²³⁹ Civelek “Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 28

²⁴⁰ Fuck, Lev. 43-44

²⁴¹ Civelek “Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği” s. 29, Dipnot 126

²⁴² Loeschcke, s. 212-220

Ok ucu burunlu volütlü kandiller grubun ilk alt grubu diskustan buruna geçişte kanallı yapıya sahip kandiller oluşturmaktadır. Bu tipte çalışmamızda üç adet kandil bulunmamaktadır (Kat. No. 9-11). Loeschcke tarafından Tip 1A²⁴³ adı altında verilen bu tip kandilleri Broneer Tip XXII²⁴⁴ olarak, Bailey Tip A²⁴⁵ Grup i olarak adlandırmışlardır. Volütlü burunlu kandillerin en erken grubu olarak kabul edilen bu kandillerin özelliği, burnun her iki yanında ince uzun volütlerin bulunması, diskustan burna doğru uzanan bir kanalın yer almasıdır²⁴⁶. Bunun yanında volüt başları belirgin olup, tüm bu karakteristik özellikleri Parion örneklerinde de kolaylıkla görülebilmektedir. Bu grubu oluşturan Kat No. 9 mezar 26'dan Kat. No. 10 mezar 12'den Kat. No 11 ise mezar 19'dan 2005 yılı çalışmalarında ele geçmiştir. Kat. No. 9 kırık bir diskusta bitkisel bezemlere, Kat. No.10'da kırık bir diskusta (köpek?) figürleri yer alırken Kat. No. 11'de ise diskus merkezindeki yağ deliği etrafında dil motifleri verilmiştir. Söz konusu bu Parion örneklerinin benzerleri İtalya kandilleri arasında MÖ. geç 1. yy- MS erken 1. yy'a²⁴⁷, yine İtalya Cosa'da MÖ 25- MS 50-100 verilen kontekslerde ele geçmiştir²⁴⁸. Atina'da ise bu tip kandiller MS. erken 1. yy'a verilmiştir²⁴⁹. Tüm bu benzerleri ışığında bu kandiller için MÖ. geç 1.yy-MS erken 1. yy. tarihleri verilebilir. Aydın Tavukçu yaptığı çalışmada bu kandiller için bizim verdiğimiz tarihi vermektedir²⁵⁰. Bu tarihlemeye Aydın Tavukçu mezarlardan ele geçen konteks malzemen de yararlanmıştır. Bu kandiller için diskusu kanallı kandiller terimini kullanabiliriz.

Ok Ucu burunlu volütlü kandiller grubunun ikinci alt grubunu oluşturan kandiller Loeschcke tarafından Tip 1B²⁵¹, Broneer Tip XXII²⁵², Bailey Tip A grup iii²⁵³ olarak

²⁴³ Loeschcke, s.212-220

²⁴⁴ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s. 76 vd

²⁴⁵ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, s. 127-132, Pl. 1-4

²⁴⁶ Civelek, "Phokai'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi" s. 117

²⁴⁷ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 2 Tip A grup i

²⁴⁸ Fitch-Goldman, s. 86-88, Fig, 54

²⁴⁹ Perlzweig, s.76, Pl. 3, No. 48

²⁵⁰ Tavukçu Aydın, Aydın, s. 130-131, Kat.No. 205-207

²⁵¹ Loeschcke, s.212-220

²⁵² Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 76 vd

²⁵³ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, s. 127-132, Pl. 1-4

gruplandırılmışlardır. Bu gruba ait örneklerde, burnun her iki yanında, daha kısa ve geniş açılı volütler yer almaktadır ve diskustan buruna doğru uzanan kanal bulunmaz. Bu özellikleri dışında diskusu kanallı kandillerden hiçbir farkı yoktur. Bu fark hem bezeme hem figürlü konular için geçerlidir. Yaptığımız çalışmada bu grup altı kandil ile temsil edilmektedir. Kat.No. 12-17. Kat. No 12,13 ‘ün diskusunda dil bezemeler (Rüzgar gülü?)²⁵⁴ kullanılmış, Kat No. 14’te erotik symplegma, Kat. No. 15’de tek bir kadın tasviri, Kat. No. 16’ da suya dalar şekilde tasvir edilmiş balık figürü, Kat. No. 17’de ise savaşçı figürü diskuslarda yer almaktadır. Elimizdeki kandiller incelendiğine yukarda söylemiş olduğumuz, grubun bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Diskusundaki figürlerin ve bezemeleri benzerlerine baktığımız zaman, MS. 1. yy’a tarihlenen İtalya üretimi kandillerin diskuslarında tek ve çift insan figürleri, erotik symplegma sahneleri, ve bitkisel bezemeler yer almaktadır²⁵⁵. Bunun dışında Atina Agorası’nda MS. erken 1. yy’a²⁵⁶, Korinth’de MS. 1 yy’ın ortasından sonraya²⁵⁷, Macaristan örnekleri MS. 1 yy’a²⁵⁸, Bergma’da MS 1. yy’a tarihlenmektedir.

Yine bu tip kandillerin benzerleri, Tarsus’ta MS 1.yy’a²⁵⁹ tarihlenirken, Kıbrıs’ta MS. 1 yy’ın ortalarına²⁶⁰ dek uzanan örnekler yer almaktadır. Tralleis Nekropolünde’nde MS 1. yy. ortalarına²⁶¹ ait mezarlarda, Kyzikos’ta MS . 1.yy.’da²⁶² görülmektedir. Aydın Tavukçu yaptığı doktora çalışmasında bu gruba ait kandilleri tarihlerken yine mezarlardan ele geçen konteks malzemedan yararlanmış ve Kat. No. 12 ve 13 MS. 1.yy başlarına, Kat. No. 14 ve 15’i MS.1.yy.’ın 3.çeyreğine, Kat.No. 16’yı ise MS.1.yy.’ın son çeyreğine vermiştir. Bütün bu benzerleri ışığına bu grup için MS 1.yy. tarihi uygun olmalıdır.

²⁵⁴ Karin Goethert- Polaschek, *Katalog der Römischen Lampen des Rheinischen Landesmuseums Trier*, Mainz 1985, Taf. 21, No.53,

²⁵⁵ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 127-132, Pl. 5, Civelek, “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 119

²⁵⁶ Perlzweig, No. 48,67

²⁵⁷ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, No. 2348-2371

²⁵⁸ Tihamer Szentleky, *Ancient Lamps*, Budapest 1969, s. 69-71

²⁵⁹ Goldman, s. 97-98

²⁶⁰ Hayes, Pl.38, No. 307-308

²⁶¹ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği”, s. 29

²⁶² Öztürk, Lev. 17a

4.4.2 Tip 4B: Yuvarlak Burunlu Volütlü Kandiller (Kat. No.18-43, Res. 4.18-43)

Pairon Nekropolü'nden ele geçen volütlü burunlu kandillerin ikinci ana grubunu yuvarlak uçlu volütlü kandiller oluşturur. Bu tipten farklı mezarlardan ve mezar dışı alanlardan gelen toplam yirmi altı adet kandil bulunur ki bu grup çalışmamızda sayıca en fazla temsil edilen gruptur.

Genellikle turuncu- kahve rengi kilden olan ve kalıp yapımı bu kandiller, genellikle dar omuzlara sahiptir ve discuslarını çevreleyen ikiden fazla sayıda iç içe kabartma halka bulunur²⁶³. Kulpsuz örnekleri olduğu gibi, kulplu örnekleri de mevcuttur bizim yaptığımız çalışmada incelediğimiz kandillerde Kat No. 42'de palmet kulp Kat No. 43'te Hilal motifi mevcut olup diğerinde kulp bulunmamaktadır. Bu tip kandillerin diskusları nadir olarak bezemesizdir; (Kat. No. 36, 37, 42, 43) genellikle mitolojik sahneler, insan ve hayvan figürleri veya bitkisel bezemeler ile süslenmiştir²⁶⁴.

Szentleky²⁶⁵, ok uçlu burunlu volütlü kandillerden ayrı bir grup olarak incelediği bu kandillerin en erken örneklerinin Hellenistik döneme kadar gittiği fakat Augustus dönemine tarihlenen Haltern malzemesi içinde bulunmadıklarından²⁶⁶, üretimin Tiberius döneminde başladığını düşünür²⁶⁷. İtalya'Alpler'de Akdeniz'de Kilikkia'da²⁶⁸, Karadeniz'de çok sayıdaki bir çok örneğine rastlanan bu tip kandillerin sevilerek kullanıldıkları bilinir²⁶⁹. Bu tip kandiller ile ilk çalışmalardan birini yapmış olan Walters, bu kandilleri genel olarak MS 1.yy'a tarihler²⁷⁰.

Kuzey Afrika'ya kadar yayılmış²⁷¹, İtalya üretimi olan yuvarlak volütlü burunlu kandiller üzerindeki, üzerinde yarış arabaları, (Kat. No. 20 ve 28'de iki atın çektiği araba (biğa) ve sürücüsü, Kat. No.21'de dört atlı araba (quadriga), mitolojik kişi ve sahneler, (Kat. No 22'de Ceres, Kat.No 25'de Hermes, Kat. No. 30'da satür başı, Kat.

²⁶³ Civelek " Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği", s. 34

²⁶⁴ Civelek " Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği", s. 34

²⁶⁵ Szentleky, s.77-80

²⁶⁶ Szentleky, s. 79,dipnot 172

²⁶⁷ Civelek " Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği", s. 35

²⁶⁸ Hayes, Pl.37

²⁶⁹ Civelek " Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği", s. 35

²⁷⁰ Walters, s.95-129

²⁷¹ Hayes, Pl.32.

No. 32’de Desultor²⁷², Kat. No. 33,39, 41’de Zeus’un Europa’yı kaçırmayı, Kat. No. 34’te Victoria, Kat. No. 38’de Grek-Amazon savaşı (amazonamachia) tek insan yada hayvan figürleri (Kat. No. 31’de at üzerinde savaşçı, Kat. No. 18’de ileri doğru atılır halde boğa²⁷³, Kat. No. 19’da horoz, Kat.No. 35’te suya dalar şekilde tasvir edilmiş karşılıklı iki yunus balığı) ve bitkisel bezemeler (Kat. No.23’te çizgisel bezeme, Kat. No. 24’te açık palmet, Kat.No.26’da içi içe daireler, Kat. No. 40’da dil bezemeleri) görülür. Bunlarının yanında disksus bezemesiz kandillerde bulunmaktadır(Kat.No. 36, 37, 42,43)

Bu tip kandilleri Dressel Tip1²⁷⁴, Loeschke Tip IV²⁷⁵, Broneer tip XXIII²⁷⁶ Vessberg Tip 10²⁷⁷, Bailey Tip B²⁷⁸, altında inceler ve bu kandilleri MS. 1. yy’ın ilk yarısına verir. Hayes’in incelediği bu tipin kulpsuz kandilleri büyük bir bölümü İtalya üretimidir ve MS. 1.yy ortalarına tarihlenir²⁷⁹. Yine Cosa üretimi kandilleri inceleyen Fitch-Goldman²⁸⁰, bu kandiller MS. 1.yy’ın ortalarına vermektedir. Atina Agorası’ndan gelen bu tipteki kandiller için Perlzweig²⁸¹, MS. 1. yy’ın ilk yarısı tarihi verir. Tralleis²⁸² ve Foça²⁸³ örnekleri Civelek tarafından MS.1.yy’ın yarısına verilmektedir. Aydın Tavukçu yaptığı çalışmada Kat. No. 18-26’yı mezarlardan çıkan konteks malzeme ile MS. 1.yy ortalarına tarihlemiştir²⁸⁴. Yine Kasapoğlu yaptığı çalışmada Kat. 27’nin ele geçtiği M 82’den ele geçen dört adet soğan gövdeli (Lulbous)

²⁷² Roma’da sirklerde iki atı yan yana koşturup onları kontrol eden kişileri verilen addır. Genellikle çıplak tasvir edilen bu tiplerin başında sıvrı bir kulak benzeri şapka taşımaktadırlar. Bu kişiler ata hakim olmaları ile ün yapmışlardır. Savaşlarda atlı arabaları genellikle desutor denilen bu kişiler kullanmıştır. Bkz. William Smith, *A School Dictionary of GREEK AND ROMAN ANTIQUITIES*, New York 1851, s.114.

²⁷³ MÖ 4.yy.’da Parion Sikklerin arka yüzlerinde boğa figürü görülmektedir. Oğuz Tekin, *Antik Numismatik ve Anadolu*, İstanbul 1997, s.89, Res. 72

²⁷⁴ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği”, s. 36

²⁷⁵ Loeschcke, s.489

²⁷⁶ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s. 78-79

²⁷⁷ Vessberg -Welsthlm, Pl. 38.

²⁷⁸ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.9-20

²⁷⁹ Hayes, Pl.22

²⁸⁰ Fitch-Goldman,s.119

²⁸¹ Perlzweig, s. 78, Lev. 3, No. 72-73, Robinson, Lev. 44, No. 154-155

²⁸² Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği”, s. 39.

Civelek bu çalışmada sekiz yuvarlak burunlu volütlü kandilli alt gruplara ayırarak incelemiştir.

²⁸³ Civelek, “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi” s. 119

²⁸⁴ Tavukçu Aydın, Aydın, Kat. 210,212, 216,215,218, 219,220, 221,225

ungentarium²⁸⁵ ve tek kulplu²⁸⁶ seramiği MS. 1.yy'ın yarısına tarihlerken, Kat. No 28,29'un ele geçtiği mezar 88'de bulunan altı soğan gövdeli (Boulbous) ungentarium²⁸⁷ ve bir lagynosu²⁸⁸ MS 1. yy'ın yarısına tarihlemektedir. Tüm bu benzeri ve mezarlardan ele geçen konteks malzeler yardımıyla bu tip kandilleri MS 1.yy'ın ortalarına verebiliriz.

4.4.3. Tip 4C,Yarı Volütlü Kandiller: (Kat. No. 44-48, Res. 4.44-48)

Bu tipteki kandiller isimlerinden de anlaşılacağı gibi volütlü burunlu kandillerden türetilmiştir. Yukarda bahsi geçen tüm araştırmacılar bu tür kandilleri Tip 4B grubu içinde değerlendirdiğimiz yuvarlak uçlu volütlü kandiller grubunda değerlendirmiş, ayrı bir grup yapma gereksimi duymamışlardır. Genel olarak volütlü burunlu kandillerin tüm özelliklerini taşımakla beraber burun her iki yanında yer alan volütlerin giderek silikleşmesi ve burun üzerinde bir bezeme şeklini alması ve fitil deliğini küçülmesi ile oluşturduğumuz Tip 4B'den ayrılmaktadır. Bu tip kandiller yuvarlak burunlu volütlü kandillerin devamı niteliğindedir. Bu grubun kandilleri Tip 4A ve 4B ile aynı dönemde piyasada olmakla birlikte varlığını MS. 2.yy'ın içlerine kadar sürdürmüşlerdir²⁸⁹. Yaptığımız çalışmada bu tip beş kandil ile temsil edilmektedir. Kat. No. 44-48. Bu kandillerden Kat.No. 44 ve 46 Kulplu olup Kat No. 46 ve 48 kulpu bulunmamaktadır. Kat. No 47'de ise kulp bulunmasına rağmen kulpu sağlam olarak ele geçmemiştir. Çalışmamızdaki bu tipteki kandillerin tümünün diskusları bezelidir. Kat. 44 ve 47'de tek bir insan figürü, Kat. No. 45'te Victoria, Kat. No. 46 ve 48'de bitkisel bezemeler bulunmaktadır.

Aydın Tavukçu yaptığı çalışmada Kat. No. 44 MS. 1.yy'ın ortalarına tarihlerken, Kasapoğlu, Kat. No. 45 ele geçtiği mezar 84'ü bir adet iğ gövdeli (Fusiform) ungentarium²⁹⁰, üç adet soğan gövdeli (Bulbous) ungentarium²⁹¹, bir adet lagynos²⁹², bir

²⁸⁵ Hasan Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2008, Kat. No. 12,13, 17, 18,

²⁸⁶ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat. No. 66

²⁸⁷ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat. No. 20-25,28

²⁸⁸ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, Kat. No.56

²⁸⁹ Barın, s. 94.

²⁹⁰ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, Kat. No. 41

²⁹¹ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, Kat. No. 48-50

²⁹² Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, Kat. No. 64

adet tek kulplu kap²⁹³ yardımıyla MS. 2. yy. tarihlemektedir. Kat. No. 46'nın ele geçtiği mezar 78' bir adet lagnos²⁹⁴ ve tek kulplu bir kap²⁹⁵ yardımıyla MS 2.yy'a tarihlemektedir. Kat. No. 44 ev 47'nin benzerlerini Tarsus'ta görmekteyiz Goldman²⁹⁶ bu kandilleri M. 1. yy'ın ilk yarısına tarihlemiştir. Kat. No. 45,46, ve 48'nin benzerlerini Barın'ın yaptığı çalışmada görmekteyiz. Barın bu kandiller için MS. 2.yy'ın ortaları tarihi önermektedir²⁹⁷. Bu tarihler Aydın Tavukçu ve Kasapoğlu'nun vermiş oldukları tarihlere uymaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında Tip 4C, MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı tarihleri arasına verilebilir.

²⁹³ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat. No. 71

²⁹⁴ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat.54

²⁹⁵ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat. 72

²⁹⁶ Goldman, Lev 108, Res. 366.

²⁹⁷ Barın, s. 19, Lev.10a,b,c,d

4.5. TİP 5, UZUN BURUNLU KANDİLLER: (Kat. No.49-52, Res.4.49-52)

Kalıp yapımı olan kandiller yuvarlak gövdeli olup uzun bir burna sahiplerdir. Uzun burun omuzun devamı gibi olup geniş yuvarlak bir fitil deliğine sahiptirler. Bu tip çalışmamızda dört kandille temsil edilmektedir. Kat. No. 49-52. Bu tip kandilleri Loeschcke Tip IV'ün altında incelemiş ve MÖ geç. 1 yy- MS. 1. yy'ın ilk çeyreğine vermiştir.

Yaptığımız çalışmadaki bu tip kandillerin tümünün diskusu bezemesizdir. Omuzlarında Efes tipi kandillerde gördüğümüz bitkisel ve geometrik bezemeler mevcuttur. Kat. No.49 ve 50'de çizgisel bezeme²⁹⁸, Kat. No. 52'de yine bitkisel bir bezeme mevcut olup silik olduğu için tam tanımlanamamıştır. Elimizdeki tüm örneklerin diskusları içe çökük olup Kat. No. 52'de plastik bir yiv ile çevrilmiştir. İncelediğimiz kandillerden sadece Kat. No. 52'de kulp bulunmazken Kat.No. 49-51'de kulp bulunmaktadır. Bu kulplardan Kat. No. 49 ve 50'sağlam olarak ele geçmemiş, Kat. No. 51'deki burgu kulp sağlamdır.

Bu grubu oluşturan kandillerin benzerlerini Tarsus'ta²⁹⁹ görmekteyiz, Goldman tarafından tip XI olarak değerlendirmiş ve MÖ. geç 1.yy-MS. 1. yy'ın ilk çeyreğine tarihlenmiştir³⁰⁰. Broneer tarafından bu tipteki kandiller içinde önerilen tarih MÖ. geç 1.yy-MS. 1. yy'ın ilk çeyreğidir³⁰¹. Ivanyı de yaptığı çalışmada bu tip kandilleri Tip II altında toplarken MÖ. geç 1.yy-MS. 1. yy'ın ilk çeyreğine tarihlenmiştir³⁰².

Aydın Tavukçu, yaptığı çalışmada Kat. No. 49'u ele geçen mezar buluntuları yardımıyla MS 1.yy ortalarına tarihlenmiştir³⁰³. Kasapoğlu Kat.No. 50'nin ele geçtiği mezar 72' tek kulplu³⁰⁴ bir kalp yardımıyla MS. 1.yy'ın ortalarına tarihlenmiştir. Aydın Tavukçu ve Kasapoğlu'nun vermiş oldukları tarih ile Goldman, Broneer ve Ivany'nin vermiş oldukları tarih arasında yaklaşık yirmi beş yıllık bir zaman farkı vardır. Goldman Broneer ve Ivany'nin çalıştığı kandilleri incelediğimiz zaman hepsinin birinci sınıf

²⁹⁸ Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I*, Pl.33,Q168.

²⁹⁹ Goldman, No. 137

³⁰⁰ Goldman, s.92

³⁰¹ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 73

³⁰² Dora Ivanyı, *Die Pannonischen Lampen*, Budapest 1935,Taf. XVI. No.1

³⁰³ Tavukçu Aydın, Kat. No. 214

³⁰⁴ Kasapoğlu, *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları* ,Kat.No.68

malzeme oldukları görülmektedir. Bizim değerlendirdiğimiz kandillerde o kadar iyi işçilik ve malzeme görülmemektedir. Dolayısıyla bu kandiller için Goldman, broneer ve Ivanyi'nin değerlendirmiş olduğu kandillerin yerel ustalar tarafından yapılmış taklitleri olabilir. Ancak bu görüşümüzü destekleyen her hangi bir buluntu elimize geçmemiştir. Tüm bu değerlendirmeler sonucu bu tip kandiller için uygun zaman aralığı MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısıdır.

4.6. TİP 6, KISA YUVARLAK BURUNLU KANDİLLER (Kat. No. 53-58, Res. 4. 53-58)

Kalıp yapımı olan bu kandiller genellikle yuvarlak gövdelidir. Gövdenin devamı olarak yükselip omuza bağlanan bir ya da iki kulplu örnekleri yanı sıra çalışmamızda değerlendirdiğimiz kandiller (Kat.No. 58-63) gibi kulpsuz örnekleri de görülmektedir. Bu tip kandiller kısa yuvarlak burun omuzun devamı olup genellikle küçük yuvarlak fitil deliği mevcuttur³⁰⁵. Bunları tip kandilleri Loeschcke, Tip VII altında inceler³⁰⁶, Ivanyi bu tip kandilleri Tip VII olarak gruplandırmakta ve MS 1. yy'ın ortalarında popüler olduklarının belirtir³⁰⁷. Bu tipi volütleri olamayan yuvarlak bitimli kandiller olarak adlandıran Szenteleley'e göre, bu kandiller MS 1.yy'ın ikinci ve üçüncü çeyreğinde çok sık görülürler³⁰⁸. Hayes'in bu tip kandiller için vermiş olduğu tarih de MS. 1.yy'ın ilk yarısından sonradır. Broneer'ın tip XXV altında incelediği Isthmia'dan gelen korinth kandilleri için vermiş olduğu tarih MS 1.yy'ın ilk yarısı ve MS. 2.yy'dır ve bu kandillerin MS. 2.yy boyunca sık olarak kullanıldığı belirmiştir³⁰⁹. Barın yaptığı çalışmada bu tip kandilleri kısa burunlu kandiller diye adlandırmış ve MS 1.yy'ın yarısı ile MS 2.yy'a tarihlemiştir. Civelek bu tip kandilleri yuvarlak burunlu kandiller olarak adlandırmış ve MS. 1.yy'ın ortaları ile MS erken 2.yy'a tarihlemiştir³¹⁰. Metin yaptığı çalışmada bu tip kandilleri Yuvarlak burunlu kandiller adı altında üç alt gruba ayırarak, MS. 1.yy'ın ortaları ile MS. 2yy'ın ilk yarısına vermektedir.

Kat. No. 56 dışında ki tüm kandillerimizin diskusları bezemesizdir. Kat. No 56'da sekiz yapraktan oluşan bir bitkisel rozet ile bezenmiştir³¹¹. Bütün kandillerimiz geniş omuzlu olup, Kat.No. 55'te ion kymationu Kat. No. 56'da ise sarmaşık dalları omuzlarda bitkisel bezeme olarak kullanılmıştır.

³⁰⁵ Civelek “ Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği”, s.53

³⁰⁶ Loeschcke, s. 237-243

³⁰⁷ Ivanyi, s. 10

³⁰⁸ Szenteleley, s. 101-102

³⁰⁹ Oscar Broneer, *Isthmia, Terracotta Lamps*, New Jersey 1977, s.59-60

³¹⁰ Civelek, s 53-56

³¹¹ Donald M Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps*, London 1988 Pl.90,Q2865

Kısa yuvarlak burunlu kandillerimizin benzerlerinin Walters³¹², Loeschcke³¹³, Ivanyi³¹⁴, Heimerl³¹⁵, Bailey³¹⁶, Ponsich³¹⁷, Ulrich'in³¹⁸ yaptıkları çalışmalarda görebiliyoruz. Yapılan bu çalışmaları incelediğimiz zaman tip 6 olarak adlandırdığımız kandillerimizin benzerlerinin MS 1.yy'ın ilk yarısı ile MS 2.yy'ın ortalarına tarihlendiğini görmekteyiz. Kat. No. 53 Aydın Tavukçu, tarafında yaptığı çalışmada MS. 2.yy' verilmiştir³¹⁹. Yine Kasapoğlu Kat. No 54, 55 ve 56'nın çıktığı mezarları MS. 2.yy'a tarihlemektedir³²⁰. Ergürer hazırlamakta olduğu çalışmada Kat.No. 57'nin ele geçtiği mezar 108'i tek kulplu bir kap yardımıyla MS. 1.yy'ın ortalarına tarihlemektedir. dolayısıyla Kat.No. 57'nin hemen hemen aynısı olan Kat. No 58'ide Kat. No. 57 ile aynı tarihe verebiliriz. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda Tip 6 olarak adlandırdığımız bu grup için önerilebilecek tarih aralığı MS. 1.yy ortaları ile MS. 2.yy'ın ortalarıdır.

³¹² Walters, Pl.29-30

³¹³ Loeschcke, Fig. 694.

³¹⁴ Ivanyi, Taf. XXVII, Fig. 11

³¹⁵ Heimerl, s.34

³¹⁶ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps* Pl,86-96

³¹⁷ Michel Ponsich, "Les lampes romaines en terre cuite de la Maurétanie tingitane", *Publications du Service des Antiquités du Maroc*, Rabat 1961, Lev. XXIII-XXIV

³¹⁸ Ulrich Hübinger, *Die Antiken Lampen Des Akademischen Kunstmuseums Der Universität Bonn*, Bonn 1993, Lev. 28

³¹⁹ Tavukçu Aydın, Kat.No. 226.

³²⁰ Kasapoğlu, , *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, Kat. No. 54'ün ele geçtiği mezar 71'i iki adet cam unguentarium ile MS 2.yy'a tarihlemektedir, s.64, Kat.No. 55'in ele geçtiği mezar 80'i ise beş unguentarium ve tek kulplu bir kap yardımıyla MS. 2.yy'a vermektedir, s.69. Kat. No. 56'nın çıkmış olduğu mezar 84'ü beş adet unguentarium ve bir adet tek kulplu kap yardımı ile yine MS 2.yy'a vermektedir, s.71

4.7. TİP 7: KALP BURUNLU KANDİLLER (Kat. No. 59-63, Res. 4. 59-63)

Grup adını burunları üzerindeki kalp formundaki plastik kabartıdan almaktadır. Küçük içbükey diskusları genelde bezemelidir³²¹. Genelde diskus iki yada daha fazla plastik yiv ile çevrilidir. Bu tipte kandiller üzerine ilk çalışmaları yapan Loeschcke³²² bu kandilleri tip VIII altında inceler. Daha sonra Ivanyi'yi bu tip kandilleri yaptığı çalışmada tip VII altında inceler. Broneer³²³ ise bu tip kandilleri tip XXV altında inceler. Walters³²⁴ bu kandilleri burun tiplerine göre adlandırarak, MS.3 yy.'a tarihler. Efes'te ele geçmiş bu tip kandiller ise Miltner³²⁵ tarafından Tip VIII altında değerlendirilir. Szentleky³²⁶, bunları völütleri olamayan yuvarlak burun bitimli kandiller olarak gruplandırır. Bailey ise İtalya'daki bu tip kandilleri genel olarak on gruba ayırmakla birlikte hepsi MS geç.1 yy'dan MS 2.yy'ın ilk yarısına hatta 3.yy'a tarihlenmektedir³²⁷ Hayes³²⁸ de Anadolu'dan Mısır'a kadar uzanan bu tipte çok sayıda kandili inceleyip gruplandırmıştır. Hayes incelediği Kuzey Afrika grubunu MS 3.yy'ın ilk yarısına tarihlerken³²⁹, Kilikya kandillerini ise MS. geç 1.yy- MS erken 2.yy'a tarihler³³⁰. Türk araştırmacılar bu tip kandiller için kalp burunlu kandiller adı altında incelemeler yapmaktadırlar³³¹. Bu tip kandiller kısa yuvarlak burunlu kandillerin piyasada olduğu dönemde onlarla birlikte kullanılmıştır. Yaptığımız çalışmada tip 6 ile tip 7 arasında sadece burunlarında farklar vardır bunun dışında gövde olarak aynı özellikleri yansıtmaktadır.

Söz konusu özellikler ışında bu grubun genel tarihi MS geç. 1.yy ile MS 3.yy'ın ilk yarısına tarihlenebilir. Ancak Parion Nekropolü'nde bu güne kadar yapılan çalışmalarda MS. 3.yy ortalarına tarihlenecek her hangi bir buluntu grubu ele

³²¹ Barin, s. 21

³²² Loeschcke, s. 237-243

³²³ Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 83-87.

³²⁴ Walters, s. 267, No. 1110-1203

³²⁵ F.Miltner, "Die antiken Lampen in Eisenstadt" *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Instituts*, 1929, Lev. XII, No.145-155

³²⁶ Szentleky, s.95-104

³²⁷ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy* s. 330

³²⁸ Hayes, s.63

³²⁹ Hayes, Lev. 33

³³⁰ Hayes, Lev. 37

³³¹ Civelek, s. 22, Barin, s.21, Öztürk, s.67, Metin, 129,

geçmemiştir. Bu yüzden genel bu tip kandilleri için genel tarih olan MÖ geç1.yy ile MS 3.yy'ın ilk yarısı arasında bir tarihe verilmesi daha doğru olacaktır.

İncelediğimiz kandillerden Kat. No. 59 ve 61 hem tip hem de bezeme olarak aynı özellikleri göstermektedir. Diskuslarında deniz tarafı (pecten) betimi olan kandiller bu tipin karakteristik özelliği olan burun üzerindeki tek yonca yaprağı formundaki plastik kabartı kendini göstermektedir. Burun ile omuz bağlantısında tek sarmış dalı³³² betimi iki kandilde de görülmektedir. Bu iki kandil kulpsuz olup kaliteli işçilik dikkat çekmektedir. Elimizdeki bu kandilin hem tip hem de bezeme açısından benzer bir örneği Bailey³³³ MS. 2.yy'a tarihlemiştir. Ayrıca Atina Agorası'nda diskusunda deniz tarağı bezeli burnunda sarmallar olan bir başka kandil Perlzweig³³⁴ tarafından MS 2.yy'a tarihlenmektedir. Yine Bergama'da ele geçen benzer bir kandilli Heilmerl³³⁵ MS. 2yy'a tarihlemiştir. Aydın Tavukçu³³⁶ yaptığı çalışmada Kat.No. 59'ü bu benzerleri ve kandilin ele geçtiği toplu mezardan gelen bir cam unguentarium yardımıyla MS. 2.yy'a tarihlemektedir. Parion Roma Dönemi seramiklerini doktora tezi olarak halen çalışmakta olan Ergürer, Kat. No. 61'in ele geçtiği mezar 104'ü tak kulplu bir kap ile MS.2.yy'ın ilk yarısına tarihlemektedir.

Kat. No. 60, 62-63 kandiller genel özellikleri ile bir birlerine çok benzemektedirler. Bu üç kandil de kulplu olup sadece Kat.No. 62'de kulp sağlam olarak ele geçmiştir. Kat. No 60'te diskusunda kartal, Kat. No. 62'de horoz, Kat. No. 63'te krater tasviri görülmekte olup, Kat. No. 54 ve 57'nin geniş omuzu bezemesizdir. Kat. No. 56'da ise omuz ile diskus ayrımında İon kymationu görülmektedir. Bu üç kandile tip olarak benzer örnekleri Bailey³³⁷ MS. 2.yy'a tarihlemektedir. Kat. No. 60'ın ele geçtiği mezar 104 yukarda söylediğimiz üzere Ergürer tarafında MS 2.yy'a tarihlenmişti. Dolayısıyla incelediğimiz bir birlerine benzer bu üç kandil Kat. No. 60,62 ve 63 için de uygun tarih MS. 2.yy olmalıdır.

³³² Lior Wexler-Gabi Gilboa, "Oil Lamps of The Roman Period From Apollonia-Arsuf" *Journal of The Insitute of Archaeology of Tel Aviv University*, Vol. 23. No. 1, 1996, s. 128, Fig. 2-1,2-2,2-3

³³³ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 93 Q2934

³³⁴ Perlzweig, Lev. 6, Res. 143

³³⁵ Heilmerl, s.57

³³⁶ Tavukçu Aydın, s. 142, Kat.No. 227

³³⁷ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 93.

Sonuç olarak bu tip kandiller için araştırmacılar geniş bir tarih aralığı vermektedirler³³⁸. Ancak Parion Nekropolu incelendiğinde MS 3.yy'ın ortalarına denk gelen her hangi bir buluntu grubundan söz etmek imkansızdır. Ayrıca bu kandillerin ele geçtiğimi mezarların konteks malzemeleri de incelendiğinde bize MS 2.yy'ı işaret etmektedir. Bu yüzden bu tip kandiller için genel tarih olan MÖ geç 1.yy-MS 3.yy ortaları tarihi yerine MS 2.yy'a tarihi daha doğru olmalıdır.

³³⁸ Bkz. Dip not. 182,185,187

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Antik Troas bölgesinin önmeli kentlerinden biri olan Parion son yıllarda adını arkeoloji dünyasında duyurmaya başlamıştır. Uzun yıllar toprak altında kalan kentte sistemli kazılar 2005 yılında başlamış ve yedi yıldır devam etmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan kandiller 2005 ile 2010 yılları arası Parion Nekropolü'nde yapılan çalışmalarda ele geçmiştir. Çalışmamızda farklı mezarlardan ele geçmiş toplam 63 kandil incelenmiştir.

Antik yazarlar tarafından MÖ. 8.yy'da kurulduğu belirtilen kentte yapılan çalışmalarda bu tarihi doğrulayacak her hangi bir buluntu ele geçmemiş olmasına rağmen 2010 ve 2011 kazı sezonunda Nekropol'de yapılan çalışmalarda ele geçen MÖ 6.yy ait arkaik seramikler ve mezarlar kentin erken dönemleri hakkında bizlere bazı ip uçları vermektedir.

Parion Nekropolü'nde yapılan kazılarda Antik Parion halkının ölü gömme gelenekleri ve ritüelleri hakkında önemli bilgilere ulaşılmıştır. Parion Nekropolü'nde, Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nin yaptığı kurtarma kazıları dışında, 2005-2010 yılları arasında yapılan çalışmalarda, tam anlamıyla mezar olarak nitelendirilebilecek, toplam 147 mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan, 12'si Taş Sandık Mezar, 3'ü Lahit, biri Pithos Mezar, biri Amphora Mezar, 11'i Urne Mezar, 91'i Kiremit Mezar, 18'i Basit Toprak Mezar, 10'u Ahşap Tabut Mezar tipindedir. Bu mezarlar incelendiğinde Parion Nekropolü'nde on ana mezar tipi tespit edilmiştir. Bu kadar zengin mezar mimarisine sahip olan Parion'da bu durum halkının bir çok etnik nüfustan ve ekonomik olarak farklı yapılarda olduğunu ortaya koymaktadır.

Antik dünyada başlı başına bir ekonomi olan kandiller ölü gömme ritüellerinde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Antik Grek ve Roma dünyasının hemen hemen her kentinde kandiller ile sıkça karşılaşmaktadır.

Çalışmamızda 2005 ile 2010 yılları kazı sezonlarında Parion Nekropolü'nden ele geçmiş toplam altmış üç kandil burun yapılarına göre yedi gruba ayrılmıştır. (Bkz. Ek 1) Bu kandiller mezar hediyesi olarak mezarlara bırakıldığı için genel olarak sağlam ele geçmiştir. Çalışmamızda Klasik Dönem tekil bir örnek ile temsil edilmiştir. Tip 1'ı oluşturan çark yapımı bu kandil MÖ 5.yy'ın 2-3. çeyreğine tarihlenmiştir. (Kat No. 1)

Tip 2 olarak adlandırdığımız grup ise tekil bir örnek ile temsil edilen Hellenistik Dönem Attika üretimi, çark yapımı kandildir. (Kat.No. 2) Bu tip için benzerleri yardımıyla verebileceğimiz tarih MÖ 3.yy'ın ortalarıdır. Çalışmamızda Tip 3'ü Efes tip kandiller temsil etmektedir. Kalıp yapımı olan bu kandiller burun yapılarına göre iki alt gruba ayrılır. Tip 3A ok ucu burunlu kandiller (Kat. No 3-7) adıyla MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği ile MS. erken 1.yy'a tarihlenmiş, Tip 3B ise yuvarlak burunlu Efes tipi kandiller (Kat.No. 8) olarak adlandırılmış ve MÖ. 1. yy.'a tarihlenmiştir.

Çalışmamızda çoğunluğu oluşturan Roma Dönemi, kalıp yapımı olan volütlü kandiller Tip 4'ü oluşturmuştur. Bu kandiller yine burun yapılarına göre üç alt gruba ayrılmıştır. Tip 4A ok ucu burunlu volütlü kandiller (Kat. No. 9-17) MÖ. geç 1.yy. ile MS. 1.yy. arasına tarihlenmiştir. Tip 4B yuvarlak burunlu Volütlü Kandiller (Kat. No. 17-42) ise MS 1.yy'a tarihlenirken, Tip 4C yarı volütlü kandiller (Kat. No. 42-48) MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı arasına tarihlenmektedir.

Çalışmamızda Tip 5, uzun burunlu kandiller olarak adlandırılmış (Kat. No. 49-52) ve MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısına tarihlenmiş, Tip 6 ise Kısa yuvarlak burunlu kandiller (Kat. No. 53-58) olarak adlandırılmış ve MS. 1.yy ortaları ile MS. 2.yy'ın ortalarına tarihlenmiştir. Son olarak yonca yaprağı burunlu kandiller (Kat. 59-63) Tip 7 altında gruplandırılmış ve MS 2.yy'a tarihlenmiştir.

Parion Antik kentinde bu güne kadar yapılan yüzey araştırmalarında ve kazılarda kandil üretimine dair her hangi bir arkeolojik bulguya rastlanmıştır. Son yapılan sistemli kazılarda Parion Antik kentinde döneminin en güzel ve en önemli sanat eserleri ortaya çıkmıştır. Bu sanat eserleri arasında önemli bir yer tutan ve iyi işçilik gösteren kandillerin eserlerin hepsi ithal mallar mıydı? Parion önemli bir kandil üretim merkezi miydi? Bu soruların cevaplaması için şu anki yapılan kazılar yetersizdir. İlerleyen kazı sezonlarında yapılacak çalışmalarda kandil üretime dair önemli ipuçlarına ulaşılabileceği düşüncesindeyiz.

Ele aldığımız kandiller stilistik ve tipolojik olarak değerlendirildiğinde İtalya özellikle Cosa'da üretilenler ile yakın benzerlikler içerdikleri görülmektedir. İtalya MÖ geç 1.yy'dan sonra önemli kandil üretim merkezlerinden birisi olmuştur. İtalya'da üretilen kandiller tüm Akdeniz dünyasının hemen hemen her yerine ulaşmış hatta bu tip

kandillerin taklitleri bile piyasaya hükmetmiştir. Veteran bir koloni olan Parion'un tarihi incelediğimiz zaman Roma ile Parion'nun çok sıkı ilişkiler kurmuş olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda İtalya Cosa üretimi olan Volütlü burunlu dört kandile dikkat çekmek istiyoruz. Tip 4B olarak adlandırdığımız Yuvarlak burunlu volütlü kandillerden Kat. No. 33, 39 ve 41 numaralı aynı özellikler sahip kandillerin bire bir benzerlerini kandil üretim merkezi olan Kuzey İtalya'daki Cosa kentinde görmekteyiz³³⁹. Bu üç kandil yanında Kat. No. 43'un benzerini de yine Cosa antik kentinde görebiliriz³⁴⁰. Goldman Cosa antik şehrinin bir kandil üretim merkezi olduğundan ve ürettiği kandillerin ticaretini yaptığından bahsetmektedir. Ancak yaptığı çalışmalarda bizim kandillerimize benzer kandillerin üretimine dair kalıplara ulaşamamıştır. Bailey'in İtalya üretimi kandiller üzerinde yaptığı bir çalışmada Kat. No. 43'ün benzerini görmek mümkündür³⁴¹. Pozzuoli'de ele geçen bu kandil İtalya üretimi olup bizim çalıştığımız Kat.No 43'e bire bir benzer özellikler göstermektedir. Bu kandil grubun tarihine baktığımız zaman MS. 1.yy'ı göstermektedir ki bu tarih italya'nın kandil üretiminde söz sahibi olduğu tarihtir ayrıca Parion'un bu tarihte Roma ile çok yakın ilişkileri olduğunu göz önüne alırsak volütlü burunlu kandiller için İtalya menşeyli mallar diyebiliriz. Anadolu'da kandiller üzerine yapılan bir çok çalışmada İtalya üretimli kandiller ele geçmiş olması bu durumla açıklanabilir.

Bunun yanında yukarda da ifade edildiği gibi döneminde ve çevresinde çok etkili olan Parion tüm kandil ihtiyacının dışarıdan satın alarak gerçekleştirmesi bizim için uzak bir düşüncedir. Ancak üretime dair her hangi bir arkeolojik bulgu olmadığı için Parion'da şu anlık kandil üretimi vardır demekle doğru olmasa gerek. İlerleyen yıllarda Parion kandillerinin tümü üzerinde ve sayıca daha çok kandil üzerinde yapılacak bir çalışmada üretime dair bir takım bulgulara ulaşılacağı kanısındayız.

³³⁹ Goldman, Pl.2 Fig, 835

³⁴⁰ Goldman, Fig. 73

³⁴¹ Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 28,Q1002

KAYNAKÇA

- Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1993.
- Alexandru, A., “The Propontic Coast Asia Minor”, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, 2004, ss.947-999.
- Aperghis, G.G., *The Seleukid Royal Economy: The Finances and Financial Administration of the Seleukid Empire*, Cambridge 2004
- Appianos, *Appianos Romaika: Syriake* (Çev.:H.White), London 1955.
- Atasoy, S., *Amisos: Karadeniz Kıyısında Antik Bir Kent*, Samsun 1997.
- Athenaeus Deipnosophistae, (Çev.:C. Burton Gulick), Loeb Classical Library, London 1963.
- Bailey, D. M., *Greek and Roman Pottery Lamps*, London 1972.
- Bailey, D. M., *A Catalogue of The Lamps In The British Museum*
1. *Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery*
London 1975.

- Bailey, D. M., *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Oxford 1980.
- Bailey, D. M., *A Catalogue of the Lamps in the British Museum III, Roman Provincial Lamps*, London 1988.
- Başaran, C., *Geçmişten Günümüze Bayramiç Tarihi Coğrafyası ve Arkeolojisi*, Ankara 2002.
- Başaran, C., “Parion: Karanlıktan Gün Işığına”, *Anadolu Arkeolojisine Katkıları, Abdullah YAYLIYA Sunulan Yazılar*, ss.185-200, İstanbul 2006 .
- Başaran, C., “Parion’dan Persia’ya Yol Gider”, *Euergetes, Prof.Dr. Haluk ABBASOĞLU’na 65.Yaş Armağanı*. Cilt I, ss.133-137. İstanbul 2008
- Başaran, C., “Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *XXXII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, İstanbul 2010. ss.283-30,
- Barın, G., *Aydın ve Milet Müzesi’ndeki Üzeri Kabartmalı Hellenistik-Roma Dönemi Kandiller*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1995.

- Barr, L. L., "Greek And Hellenistic Lamps From Ilion"
Studia Troica, Band 6, 1996.
- Blackie, J.S., *Homer and Iliad*, Vol IV, Edinburg 1866
- Boardman, J., *The Greek Overseas*, London 2000.
- Boitani. F., "Gravisca", *NSc (Notizie Degli Scavi di Antichita)*
Vol. 25, 1971, 262-285.
- Bonacasa, N., *Princeton Encyclopedia of Classical Sites*,
Princeton 1976.
- Böttger, B., *Die Kaiserzeitlichen Lampen vom Kerameikos*,
München 2002.
- Brants, J., *Antieke Terracotta lampen Uit Het Rijksmuseum
van Oudheden Te Leiden*, Leiden 1913
- Breccia, E., *La Necropoli di Sciatbi*, Cairo 1912
- Broneer, O., *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*,
Cambridge 1930.
- Broneer, O., *Isthmia, Terracotta Lamps*, New Jersey 1977.

- Bruneau, Ph., *Delos XXVI, Les Lampes, Exploration archeologique de Delos*, Paris 1965.
- Buckler, J., “Mnemosyne”, *Fourth Series*, vol.51, No.2, ss.192-205, 1998.
- Burn, A.R., “CAH III”, *The Classical Review*, Vol.33, ss.249-255, 1983,
- Civelek, A., *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001.
- Civelek, A., “Phokai’da Bir Volütlü Kandil Atölyesi”, *Colloquium Anatolicum VII*, ss.115-137, 2008.
- Cook, R.M., “Ionian and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.”, *JHS*, Vol.: 66, 1946, ss. 67-98
- Çelikbaş, E., *Parion Kolonizasyon Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2010.

- Demircioğlu, H., *Roma Tarihi*, Cilt.I, Ankara 1993.
- Deneauve J., *Lampes de Carthage*, Paris 1969.
- Dreyys, P., *Chronologie Universelle*, Paris 1883.
- Dunham, P., *The History of Miletosus Down to the Anabasis of Alexandr*, London 1915.
- Edwards, G.R., *Corinth Vol. II, Part III*, Corinthian Hellenistic Pottery, Princeton 1975, s. 30, J. Schafer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Berlin 1968.
- Erdemir, H. P., “Roma’nın Anadolu’da İdari Bir Meselesi Bağımsız Şehirler”, *Adalya*, No.:VII, ss.171-184, 2004.
- Fitch, C. R., – Goldman, N. W., *Cosa: The Lamps*, The Univerity of Michigan Perss, Michigan 1994.
- Forbes, R.J., *Studies in Ancient Technology*, Cilt:6, Leiden 1958,
- Frisch, P., *Die Inschriften Von Parion*, Inschriften Griechische Stadte aus Kleinasien 25, Bon 1963.

- French, A., "The Tribute of the Allies", *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, Vol. 21, ss.1-20, 1972.
- Fuck, W., *Der Schiffsfund von Mafdia*, Tübingen 1963.
- Galling, K., "Die Beleuchtungsgeräte im israelistisch-judischen Kulturgebiet", *Zeitschrift des deutschen Palastina- Vereins*, No:46, 1923
- Gezgin, İ., *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1997.
- George, M. D., *Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Museum*, Oxford 1901.
- Goethert, K.,-Polaschek, *Katalog der Römischen Lampen des Rheinischen Landesmuseums Trier*, Mainz 1985.
- Goldman, H., *Excavations at Gözlükule, Tarsus*, Princeton University Press, New Jersey 1950.
- Gorman V. B., *Miletos, the Ornament of Ionia history of the city to 400 B.C.*, Michigan 2001

- Grant, M., *From Imperium to Autocritas*, Northampton 1969.
- Guhl, E.,-Kohner W., *The Greeks and Romans: Their Life and Custom*, London 1961.
- Günay G.T., *İonia Bölgesi Hellenistik Dönem Kandileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1996.
- Gürler, B., *Metropolis 'in Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1994.
- Gürler, B., "Ephesos-Lampen Aus Metropolis/Ionien", *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Institutes In Wien*, Band 71, Wien 2002.
- Gürler, B., "Ephesos-Lampen Im Museum Von Tire", *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Institutes In Wien*, Band 72, Wien 2003
- Hammond, N.G.L., *History of Greece to 322 B.C.*, London 1967.
- Hammond, N.G.L., "The Battle of the Granicus River", *JHS*, Vol.100, ss.73-88,1980.

- Hansen, M.H., – Nielsen, T.H., *An Inventory of Archaic and Classical Polies*, Oxford 2004
- Hayes, J.W., *Ancient Lamps Royal Ontario Museum I: Greek and Roman Clay Lamps*, Toronto 1980.
- Heberdey, R., *Forschungen In Ephesus I*, Vienna 1906.
- Heimerl, A., *Die Römischen Lampen Aus Pergamon*, New York 2001.
- Hellström, P., *Labraunda II, Part , Pottery of Classical and, Later Date Terrotta Lamps and Glass*, Lund 1965.
- Herodotos V, *Terpsichore*, (Çev.:E.S. Shuckburgh), Cambridge 1890.
- Herodotos IV, *Melpomene*, (Çev.: E.S. Shuckburgh), Cambridge 1906.
- Herodotos *Herodot Tarihi*, (Çev.: MÖ.kmen), İstanbul 2002.
- Howland, R.H., *The Athenian Agora IV, Greek Lamps and Their Survivals*, Princeton 1958.

- Hübinger, U., *Die Antiken Lampen Des Akademischen Kunstmuseums Der Universität Bonn*, Bonn 1993.
- Işık, A., *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, Ankara 2001.
- Ivany, D., *Die Pannonischen Lampen*, Budapest 1935.
- İnanan ,F., *İzmir,Tire, Bergama ve Ödemiş Müzelerindeki Bizans Dönemi Pişmiş Toprak Kandiller*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004.
- Kabaagaç, S.,- Alovera, E., *Latince-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995.
- Kasapoğlu, H., “Parion Nekropolü Mezar Tipleri” (Ed. Birol Can-Mehmet Işıklı), *Dogudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, ss. 481-521. İstanbul 2007.
- Kasapoğlu, H., *Parion Nekropolü 2006 Yılı Seramik Buluntuları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2008.
- Kasapoğlu, H., “Nekropol” (Ed. Cevat Başaran), *2005-2010 Parion Kazı Çalışmaları*, Baskıda

- Kassab, T.D.,-Sezer,T., *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I, Cilt.1, İstanbul 1995.*
- Keleş, V., “Sinop Gümüş Sikkeleri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* Erzurum 2003.
- Kınal, F., “Kaunos Adak Lambaları”, *Belleten XXXIII/130*, ss. 151-159 1960.
- Kızılgut, İ.,- Akalın, E.,-Bulut, S., “ Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Araştırmaları2009” *ANMED Anadolu Akdeniz Arkeoloji Haberleri*, cilt: 2010-8
- Körpe, R., “1996 Lapseki Kurtarma Kazısı”, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları*, ss.171-194, Ankara 1997.
- Ksenophon, *Yunan Tarihi*, (Çev.:S.Sinanoğlu), Ankara 1999.
- Umberto., L., *Colonie e Municipi Nella Stato Romano*, Roma 2001.
- Leibundgt, A., *Die Römischen Lampen In Der Schweiz*, Bern1977.

- Levi, D., *Iasos Kazıları, İtalyan Kültür Heyeti, Arkeolojik Araştırmalar Bölümü, Ankara 1986*
- Loeschcke, S., “Antike Laternen und Lichthausen”, *Bonner Jahrbucher 1-18*, ss.97-430, 1909.
- Loeschcke, S., *Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens, Zürich 1919.*
- Love, I.C., “A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1972” *Journal of Archaeology*, Vol. 77. No. 4.
- Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor, Princeton 1950.*
- Magie, D., *Anadolu’da Romalılar 3: Batı Anadolu Kent Devletleri, (Çev.: N. Başgelen-Ö. Çapar), İstanbul 2003.*
- Mansel, A.M., *Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1995.*
- Marcaccini, C., *Costruire un’identità scrivere la storia: Archiloco paro e la colonizzazione di Taso, Florence 2001*
- Marcellinus, A., *Roman History, Book 22, VIII, 4, London 1862.*

- Marcellinus, A.,- Yonge C.D., *The Roman History of Ammianus Marcellinus; During the Reigns of the Emperors*, London 1894.
- Menzel, H., *Antike Lampen*, Im Römisch-Germanischen Zentralmuseum Zu Mainz, Mainz 1969.
- Metin, H., *Kibyra Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.
- Miltner, F., “Die Antiken Lampen in Eisentadt” *Jahreshefte Des Österreichischen Archäologischen Instituts*, Wien 1929.
- Nohlen, K.,-Radt, W., *Kapıkaya, Altertümer von Pergamon XII*, Berlin 1978.
- Öztürk, N., *Kyzikos Kandilleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2003.
- Pastutmaz, D., *1988-1998 Yılları Arasında Bulunan Knidos Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001.

- Perlzweig, J., *The Athenaian Agora Vol VII, Lamps Of The Roman Period*, New Jersey 1961.
- Ploiloux, J., Oziol, T., Roux, G., Courby İ. F., *Les Lampes du Musee de Chypre, Salamine de Chypre VII*, Paris 1977.
- Plutarkhos, *Bioi Paralelloi: Eumenes*, VIII, 2. (Çev.:B.Perin), London 1948,
- Pomtow, H. R., *Beitrage zur Topographie von Delphi*, Reimer, Berlin 1889.
- Ponsich, M., “Les lampes romaines en terre cuite de la Maurétanie tingitane”, *Publications du Service des Antiquités du Maroc*, Rabat 1961
- Ptolemaios, *Geographika Hyphegesis*, (Çev.E.L.Stevenson), New York 1932.
- Ramsay, W., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev.:M.Pekdaş), İstanbul 1961.
- Rautman, M., *Daily Life in Byzantine Empire*, Greenwood 2006.

- Reisner, G.A.,-Fischer, C.S.,-Lyon, D.G., “The Lamps, Harvard Excavations at Samaria I”, *Samaria I*, ss.317-325, Cambridge 1924.
- Roberts, L., *Monnaies Antiques en Troade*, Geneva-Paris 1966.
- Robinson H.S., *The Athenian Agora Vol. V, Pottery Of The Roman Period*, New Jersey 1959.
- Roebuck, C., *Ionian Trade and Colonisation*, New York 1959.
- Ruggles, F., *Islamic Art&Visual Culture*, Oxford 2011.
- Rutkowski, B., “Griechische Kandelaber”, *JdAI (The Juvenile Detention Alternatives Initiative)* Vol. 94, ss. 174-222, 1979.
- Schäfer, J., *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Berlin 1968.
- Scheibler, I., *Kerameikos XI*, Berlin 1976.
- Sevin, V., “Anadolu’da Yunanlılar”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi* 2, 1982, ss.214-278

- Shear, L., “Sixth Preliminary Report on The American Excation at Sardes in Asisa Minor” *American Journal of Archaeology XXVI*, Boston 1922.
- Shier, L.A., *Terracotta Lamps From Karanis, Egypt*, The University of Michigan Press, Michigan 1935.
- Smith, R.H., “The Household Lamps of Palastine in Old Testament Times”, *BibAr (The Biblical Archaeologist, The American Scohool of Oriental Research New Haven)* Vol. 27, No.1, ss.1-31, 1964.
- Smith, W., *A School Dictionary of GREEK AND ROMAN ATITUITIES*, New York 1851.
- Strabon, *Coğrafya, Anadolu*, (Çev.Adnan Pekman), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1993.
- Steiner, F., *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, Bonn 1957.

- Szentleky, T., *Ancient Lamps*, Budapest 1969.
- Şahin, G. K., *Assos Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Kandilleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2008.
- Şimşek, C., Okunak M., Bilgin M., (Ed. Celal Şimşek) *Laodikeia Nekropolü, (2004-2010 Yılları) Katalog*, Ege Yayınları, İstanbul 2011.
- Tacticus, *Asclepiodotus and Onasander*, (Çev.: Illinois Greek Club), Loeb Classical Library 1923, I, 1-3.
- Tekin, O., *Antik Numismatik ve Anadolu*, İstanbul 1997.
- Tekin, O., *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul 2008.
- Tsetschladze G.,-Hargrave J., “Colonisation Ancient and Modern: Some Observations”, *Gaudeamus Igitur: Studies to Honour the 60th Birthday of A.V.Podossinov*, ss.381-398, Moskow 2010.
- Umar, B., *Troia. Bir Tarihsel Coğrafya ve Gezi Araştırması Rehberi*, İstanbul 2002.

- Vessberg, O., – Welstholm A., *The Hellenistic And Roman Periods In Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition Vol.IV*, Stockholm 1956.
- Walter, L., *Strabo on the Troad*, Cambridge 1923.
- Walters, H.B., *History of Ancient Pottery*, New York 1905.
- Walters, H.B., *Catalogue of the Greek And Roman Lamps in the British Museum*, Printed By Order Of The Trustees London 1914.
- Wexler, L.,- Gilboa G., “Oil Lamps of The Roman Period From Apollonia-Arsuf” *Journal of The Insitute of Archaeology of Tel Aviv University*, Vol. 23. No. 1,
- Wiesehöfer J., *Antik Pers Tarihi*, (Çev.:S.Sinanoğlu), Ankara 2002.
- Williams, H., *Kenchreai Eastren Port of Corinth V, The Lamps*, Leiden 1981.
- Woods, D., “ The origin of the St. Theogenes of Parium’ *Greek Orthodox Theological Review*, No.44, ss.371-374, 1999

KATALOG

Katalog’da eserler öncelikle tarihsel olarak gruplandırılırken, burun yapılarına göre de kendi içlerinde tiplere ayrılmıştır. Daha sonra belirgin özellikleri dikkate alınarak tanımlanmış benzerleri yardımıyla tarihlenmiştir. Bu tarih oluşturulan tiplerin ortak tarihidir.

Kat.No : Eser için kullanılan katalog numarası

Resim No : Eser için çalışmada verilen resim numarası

K.Env. No : Eserin kazı çalışmalarında verilen envanter nmarası

Y. Madde : Eserin yapıldığı madde

Buluntu Yeri : Eserin Kazıda alan ve mezar

Yükseklik : Eserin yüksekliği

Genişlik : Eserin genişliği

Uzunluk : Eserin uzunluğu

Hamur : Eserin hamur rengi

Astar : Eserin astar rengi

Yapım Tekniği: Eserin nasıl yapıldığı

Tanım : Eserin bütün fiziksel özellikleri ve form özellikleri

Benzeri : Eserin taşıdığı özellikler açısından benzeleri

Tarih : Eserin tarihi ve dönemi

Kat.No : 1

Resim No : 4.1

K.Env. No : AGI-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol M 129

Yükseklik : 3.00 cm, Genişlik: 7.5 cm, Uzunluk : 9.2 cm

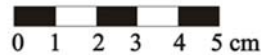
Hamur : 2.5 ye 614 light Reddish Brown, Astar: Gley 1/3 Very Dark Dray

Yapım Tekniği: Çark

Tanım : Kulpu kırık, Parlak zerrecikli düzgün dokuya sahip içi dışı siyah firnisli, mika ve kireç katkılı iyi pişmiş, düz taban, kısa burun, burnun üst kısmı düzleştirilmiş, yuvarlak fitil deliğine sahip. Omuz kısmı içe doğru eğimli gövdesi açık hazneli kandil.

Benzeri : Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II* s. 39-40, p II, No. 64; Howland s.47, Pl.34, Fig.168; Menzel, s.12 Abb.2.2, No. 28; Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, s.42,Pl 10, Q47; Kassab Tezgör-Sezer s. 57, No.117.

Tarih : MÖ 5.yy.'ın 2-3. çeyreği

Kat.No : 2

Resim No :4.2

K.Env. No : AFU-7

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri Nekropol C4b

Yükseklik :3.10 cm, Genişlik: 6.5 cm, Uzunluk : 7.1 cm

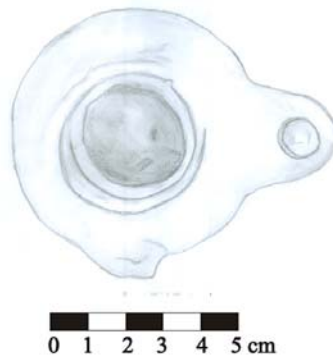
Hamur : Gley2 6/1 Greenish Gray, Astar : Gley1 5/1 Very Dark Greenish Gray

Yapım Tekniği: Çark

Tanım :Kürevi gövde, yağ deliğini çevreleyen ince bir yiv, içbükey kaide, yağ haznesinde konik bir çıkıntı, uca doğru daralan geniş burunda yuvarlak bir fitil deliği, solda kırık konik bir baş parmak tutamağı, mikalı, çok az miktarda kireç katkılı, sert dokulu iyi pişmiş, içte dışta astar.

Benzeri : G.A. Reisner-C.S. Fischer-D.G. Lyon, “The Lamps, Harvard Excavations at Samaria I”, *Samaria I*, Cambridge 1924 ss.317-325, s.319, Fig.189; Howland s.80, Pl.38, Fig.302; Kassab Tezgör-Sezer, s. 77, No. 183; Tuluk Günay, Çiz.1a, Lev. 1c, Legan s.170, Fig 9, No. 33; İsa Kızılgut-Emrah Akalın-Süleyman Bulut, “ Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Araştırmaları 2009” *ANMED Anadolu Akdeniz Arkeoloji Haberleri*, cilt: 2010-8, 2010 s.98, Res.8.

Tarih : MÖ 3 yy'm. ilk çeyreği

Kat.No : 3

Resim No :4.3

K.Env. No :Pari'05-232

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 41

Yükseklik :3.4cm, Genişlik: 9.0, Uzunluk: 12.0 cm

Hamur : 10R 8/1 White, Astar: Gley 2 6/5PB Bluish Gray

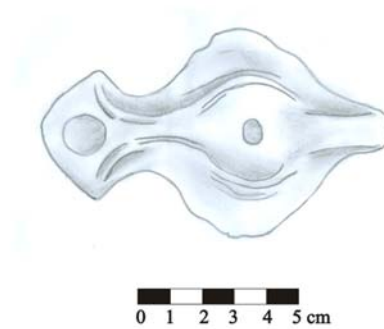
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Çift konik gövde, dikey kulp, ok ucu biçiminde burun, yağ deliği etrafından buruna kadar uzanan plastik yiv, diskusta yuvarlak fitil deliği, gövdenin iki yanında kulakçık, omuzda aşınmış İon kymationu, düz kaide, yüzeyde patina.

Yayın :Aydın Tavukçu, Kat No: 199, s.124, Çiz. 144.

Benzeri : Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s.67, Fig 29, No. 46; Goldman, Lev. 96, No. 75; Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, Pl. 35, Q 179; Kassab Tezgör-Sezer, s. 149, No.420.

Tarih : MÖ. II.yy.'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy.

Kat.No : 4

Resim No : 4.4

K.Env. No : Pari'05-69

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 UM 2'nin güneyi

Yükseklik :3.3cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.0 cm

Hamur : Gley 2 8/5PB, Astar: Gley 2 7/5PB

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Çift konik gövde, gövdede çift kulak, Kulpu kırık, ok ucu biçimde oluşturulmuş diskus burun, burun üzerinde yuvarlak fitil deliği, yağ deliği etrafında plastik bant ile, burun üstünde tek palmet, yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 200, s.126, Çiz. 146.

Benzeri :Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, s.105, Pl. 34, Q182; Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 67, Fig. 29, No.31; Legan s.183, Fig. 21.

Tarih : MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy

Kat.No : 5

Resim No : 4.5

K.Env. No : Pari'05-213

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 M 35

Yükseklik :2.7cm, Genişlik: 7.7cm , Uzunluk: 14.0cm

Hamur :- , Astar: Gley 2 6/10B Bluish Gray

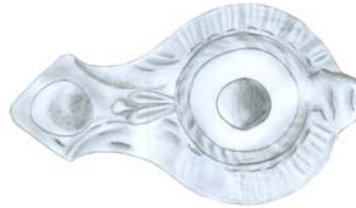
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım :Çift konik gövde, kulpu kırık, gövdeye geniş bir şekilde bağlana ok uçlu biçimimde burun, burun üzerinde büyük ve yuvarlak fitil deliği, omuzda dil bezemesi, omuz ile diskus arasında disksun sınırlarını belirleyen plastik burgu motifi, diskusta yuvarlak geniş yağ deliği, burun üzerinde tek lotus, yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 201, s.127, Çiz. 147.

Benzeri :Johanna Brants, *Antieke Terracotta lampen Uit Het Rijksmuseum van Oudheden Te Leiden*, Leiden 1913, s. 11, Lev. 1. No. 107; Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, Pl. 37, Q198; Goldman, s.89, Çiz.80; Vessber-Welstholm, s. 126, Çiz. 37; Howland, Pl.34, No. 653; Öztük, s.96, Lev.8d; Kassab Tezgör-Sezer, No.330; Tuluk Günay, Lev, 11a, 13d.

Tarih : MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy.

Kat.No : 6

Resim No : 4.6

K.Env. No : Pari'05-140

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 35

Yükseklik : 2.7cm, Genişlik: 7.5cm , Uzunluk: 13.0cm

Hamur :- , Astar: Gley 2 6/5PB Bluish Gray

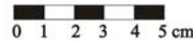
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Çift konik gövde, kulpu kırık, ok ucu burun, burun ile gövdenin he iki yanında da içe doğru kavisli volüt benzeri yiv, burun üzerinde yuvarlak geniş fitil deliği, burun üzerinde tek çiçek, diskusu ile omuzu sınırlayan burgu motifi, diskus ortasında geniş yuvarlak yağ deliği omuzda rozet şeklinde çiçek bezemesi aşınmış, yuvarlak kaide, burun kısmında yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 202, s.128, Çiz. 148.

Benzeri : Bailey, *Catalogue of the Lamps in the British Museum I, Greek, Hellenistic And Early Roman Pottery Lamps*, Pl. 37, Q188; Tuluk Günay, Lev. 36a

Tarih : MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy.

Kat.No : 7

Resim No :4.7

K.Env. No: AFP-6

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a açması güney doğu köşesi

Yükseklik :3.1cm, Genişlik: 6.6cm , Uzunluk: 12.0cm

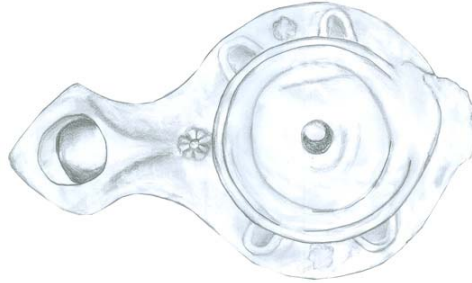
Hamur : 2.5YR 7/8 light Red , Astar: 2.5YR 6/6 Light Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Çift konik gövde, kulpu kırık, içbükey diskus, yağ deliği etrafında plastik bant, diskusta içi içe iki plastik bant, omuzda İon Kymationu ve bitkisel bezeme,ok ucu burun, burunda geniş ve yuvarlak fitil deliği, burun üzerinde tek çiçek bezeme,elenmiş killi, çok az miktarda kireç, taşçık ve mika katkılı, iyi pişmiş, sert dokulu, yüzeyi pürüklü tozsuz, çok az gözenekli, düz dipli, yanık izleri, yüzeyde patina

Benzeri : Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 67, Fig. 29, No. 56; Öztürk, Lev. 6a, Tuluk Günay, Çiz. 20b.

Tarih : MÖ. II.yy'ın ilk çeyreği-MS. erken 1.yy.

Kat.No :8

Resim No :4.8

K.Env. No: Pari'05-226

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 M 40

Yükseklik :3.0cm, Genişlik: 7.7cm , Uzunluk: 13.0cm

Hamur : 10R 8/1 White, Astar: Gley 2 6/5PB Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Çift konik gövde, dikey kulp, diskus merkezinde yağ deliği, bezemesiz omuz, omuzlarda çift kulakçık, yuvarlak uzun burun, burun üzerinde yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve patina.

Yayın :Aydın Tavukçu, *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum Aydın Tavukçu, Kat No: 198, s.124, Çiz. 144.

Benzeri : Tuluk Günay, Lev. 8d-8e, Mehmet Okunak, *Hierapolis Kuzey Nekropolü (159D Nolu Tümülüs) Anıt Mezar ve Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Denizli 2005, Kat. No. 20, Res. 47; Schäfer, s. 142, Lev. 66.

Tarih : MÖ 1. yy.

0 1 2 3 4 5 cm

Kat.No : 9

Resim No : 4.9

K.Env. No: Pari'05-225

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 M 26

Yükseklik : 2.9cm, Genişlik: 10.7cm , Uzunluk: 15.5cm

Hamur : 5YR 5/8 Yellowish Rred, Astar: 5YR 7/6 Reddish Yellow

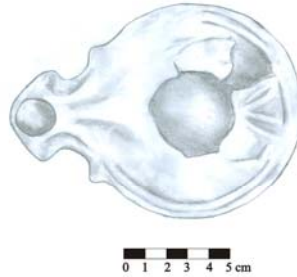
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım :Disk biçimli gövde, kulpsuz, kırık diskus üzerinde bitkisel bezeme, omuzda iç içe daireler, ok ucu burun, burunda iki yanda volüt, diskus ile burun arasında kanal, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, iyi pişmiş, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 205, s.130, Çiz. 151.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 130, Lev. 1, Q756; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 78.

Tarih : MÖ. geç 1.yy-MS erken 1. yy.

Kat.No : 10

Resim No : 4.10

K.Env. No: Pari' Pari'05-59

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4 M 12

Yükseklik : 3.5 cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.0 cm

Hamur : 10R 8/2 Pinksh white, Astar: 7.5YR 8/1 White

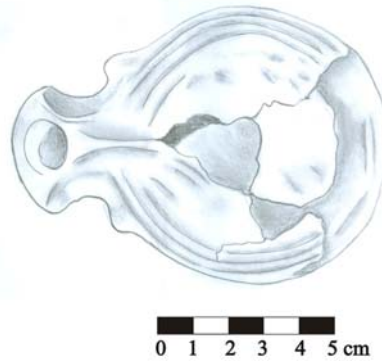
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, diskusta ve kaidede eksik parça, diskus üzerinde tam olarak belli olmayan hayvan figürleri (köpek?), omuzda içi içe daireler, ok ucu burun, burunun her iki tarafında volüt, diskus ile burun arasında kanal, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, orta pişmiş, burunda yanık yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 206, s.130, Çiz. 152.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 130, Lev. 1, Q756.

Tarih : MÖ. geç 1.yy-MS erken 1. yy.

Kat.No : 11

Resim No 4.11

K.Env. No: Pari'05-241

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 M 19

Yükseklik :2.8 cm, Genişlik: 7.8 cm , Uzunluk: 10.1 cm

Hamur :-, Astar: 10R 7/1 Light Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, omuzda içi içe daireler, yağ deliği etrafında içi içe daireler, diskus üzerinde ince, uzun dil motifleri, ok ucu burun, burunun her iki yanında volüt, diskusla burun arasında kanal, yuvarlak fitil deliği, burunda yanık izler, yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 207, s.131, Çiz. 153.

Benzeri : Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, s. 174, Lev.25, Fiğ. 433; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, s. 130, Lev. 1, Q760; Heimerl, s.98, Taf. 1.No.17, Johanna Brants, *Antieke Terra-Cotta lampen,Uit Het Rijks Museum Van Oudheden Te Leiden*, Leiden 1913, Pl. 2 No.187; Goethert- Polaschek, Taf . 21, No.53; Loeschcke, s.384, Pl. 15 No. 305.

Tarih : MÖ. geç 1.yy-MS erken 1. yy.

Kat.No : 12

Resim No : 4.12

K.Env. No: Pari'05-23

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4 c

Yükseklik : 2.6 cm, Genişlik: 8.8 cm , Uzunluk: 11.5cm

Hamur : 5YR 8/2 Pinksh White, Astar: Gley 2 7/5B Light Bluish Gray

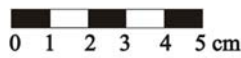
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, omuzda içi içe daireler, diskus merkezinde yağ deliği, diskus üzerinde döner halde dil bezemesi, ok ucu burun, burnun her iki yanında volüt, yuvarlak yağ deliği, düz dipli, burunda yanık izleri, yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 208, s.132, Çiz. 154.

Benzeri : Goethert- Polaschek, Taf . 21, No.53; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 130, Lev. 7, Q811; Goldman, Lev. 98, No. 141.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 13

Resim No :4.13

K.Env. No: Pari'05-188

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3 c M 25

Yükseklik :2.6 cm, Genişlik: 8.4 cm , Uzunluk: 11.1cm

Hamur :-, Astar: 5YR 7/3 Pink

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, diskustan omuza geçitçe tek daire,, diskus merkezinde yağ deliği, yağ deli etrafında içi içe daireler, diskus üzerinde döner halde dil bezemesi, ok ucu burun, burnun her iki yanında volüt, yuvarlak yağ deliği, düz dipli, burunda yanık izleri, yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 209, s.132, Çiz. 155

Benzeri : Goethert- Polaschek, Taf . 21, No.53; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, s. 130, Lev. 7, Q811; Goldman, Lev. 98, No. 141.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 14

Resim No : 4.14

K.Env. No: Pari'05-68

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3 c M 8

Yükseklik : 2.5 cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.0cm

Hamur : -, Astar: Gley 1 7/5G Pale green

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, bezemesiz omuz, diskustan omuza geçişte tek daire, diskus üzerinde erotik symplegma sahnesi sağa, yatak üzerinde erkek ve kadın, elleri ile yatağı tutan kadın, sağ eliyle yatağı tutan erkek, dizleri üzerinde, sol eli kadının kalçasında, yatağın altında yağ deliği, ok ucu burun burunun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 222, s.140, Çiz. 168

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Çiz. 69, Pl 7,37,Q806, Q835, Q1081; Loeschcke, s.213, Çiz.1; Loeschcke, s.488, Lev. 8; Öztürk, Lev. 17b.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 15

Resim No : 4.15

K.Env. No: Pari'05-245

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 7.5 cm , Uzunluk: 9.6cm

Hamur :-, Astar: 2.5YR 7/4 Light Reddish Brown

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım :Disk biçimli gövde, kulpsuz, bezemesiz omuz, diskustan omuza geçişte iç içe dairler, diskusta eksik, diskus üzerinde oturur halde kadın figürü, baş sola, el yanda yere dayalı, sağ el dirsekten bükük göğüs altında, sağ diz hizasında yağ deliği, ok ucu burun, burunun her iki tarafında volüt, burunda yuvarlak yağ deliği, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 223, s.140, Çiz. 169

Benzeri : Vessberg-Westholm, s. 126.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 16

Resim No : 4.16

K.Env. No: Pari'05-227

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 38

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 7.0 cm , Uzunluk: 11.2cm

Hamur : -, Astar: 5YR 7/2 Pinkish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, bezemesiz omuz, omuzdan diskusa geçişte içi içe daireler, diskusun omuza yakın yerinde iki yiv arasında ion kymationu, diskusta üç adet balık figürü, alttaki iki balık arasında yağ deliği, ok ucu burun kütleleşmiş halde, burunun her iki yanında volüt, burun üzerinde yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 224, s.140, Çiz. 170

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.6, Q814.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 17

Resim No : 4.17

K.Env. No: AAO-7

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4 M 93

Yükseklik :2.6 cm, Genişlik: 7.2 cm, Uzunluk: 10.3

Hamur : 10R 8/2 Pinkish White, Astar: Gley 2 6/5PB Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Disk biçimli gövde, kulpsuz, bezemesiz omuz, omuzdan diskusa geçişte içi içe daireler, diskusta aşınmış, savaşçı figürü, sol bacağı önde, dizden kırılmış, sağ bacağı vücuda destek, iki bacak arasında yağ deliği, ok ocu burun kırık, burunun her iki yanında volüt, burunda yuvarlak fitil deliği, düz dip, az mikalı, orta pişmiş, yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.2, Q771.

Tarih : MS 1.yy

Kat.No : 18

Resim No : 4.18

K.Env. No: Pari' 05-20

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E 4 M 4

Yükseklik : 2.5 cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.0cm

Hamur :-, Astar: 5YR 7/2 Pinkish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz omuz diskus omuz geçişinde içi içe daireler, diskusta sağ ayağını ileri atmış boğa figürü sağa, gövde profilden baş 4/3 profilden, kuyruk kıvrık sırtta, karin altında yağ deliği, yuvarlak burun, burunun burnun her iki yanında volüt, burun üzerinde yuvarlak geniş yağ deliği, düz dip, yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 210, s.132, Çiz. 156

Benzeri : Annalis Leibundgt, *Die Römischen Lampen In Der Schweiz*, Bern, 1977 Taf. 48, Res. 298; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.6, Q852; Loeschcke, s.402, Lev.12, Res. 499.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 19

Resim No : 4.19

K.Env. No: Pari' 05-239

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4d M 4

Yükseklik : 2.0 cm, Genişlik: 7.2 cm , Uzunluk: 10.2cm

Hamur : 10R 8/3 pink, Astar: 10R 6/4 Pale Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz omuz, omuz diskus geçişinde içi içe plastik daireler, içe çökük diskus üzerinde profilden horoz figürü sağa, göğüs altında yağ deliği, kırk yuvarlak burun, burnun her iki yanında volüt, burunda yuvarlak geniş fitil deliği, yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 212, s.134, Çiz. 158

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Q867-868; Goethert-Polaschek, 70, Lev. 40, Res. 263, Loeschcke, 305, Lev.13; Celal Şimşek, Mehmet Okunak, Mustafa Bilgin, (Ed. Cela Şimşek) *Laodikeia Nekropolü, (2004-2010 Yılları) Katalog*, Ege Yayınları, İstanbul 2011, Kat. No. 788, s. 729.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 20

Resim No : 4.20

K.Env. No: Pari' 05-221

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F43 c M 16

Yükseklik : 2.9 cm, Genişlik: 8.5 cm , Uzunluk: 11.9cm

Hamur : -, Astar: Gley 2 8/5B Light Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz omuz, omuz diskus geçişinde içi içe daireler, içe çökük kırık diskus üzerinde iki atlı araba (Biga) ve sürücü figürü sağa, şahlanmış atların arka ayaklarının önünde yağ deliği, uzun yuvarlak burun, burunun her iki yanında volüt, eksiz düz dip, yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 216, s.136, Çiz. 162

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Çiz. 59, Pl. 13, Q883; Loeschcke, 373, Lev.10 Res.157; Brants, Lev.3, Res.240; Iris Cornelia Love, " A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1972" *Journal of Archaeology*, Vol. 77. No. 4, Pl. 75, Fig. 18.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 21

Resim No : 4.21

K.Env. No: Pari' 05-189

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 41

Yükseklik : 2.4 cm, Genişlik: 8.5 cm , Uzunluk: 10.0cm

Hamur : Gley 2 7/10B Light Bluish Gray, Astar: Gley 2 7/5PB Light Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz omuz, omuzda kırıklar, omuz diskus geçişinde içi içe daireler, içe çökük kırık diskus üzerinde dört atın çektiği araba (quadriga) ve sürücü figürü sağa, atların ayakları arasında yağ deliği, kırık burun burnun her iki yanında volüt, ve yanık izleri.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 215, s.135, Çiz. 161

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.13, Q859; Goldman, Lev. 108, No. 365; Heimerl, Taf. 5 Res. 171-172; Loeschcke, 373, Lev.10, Res 156.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 22

Resim No :4.22

K.Env. No: Pari' 05-14

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 TM 1

Yükseklik :2.8 cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.5cm

Hamur : 10R 7/1 Light Gray, Astar: Gley 2 8/5GY Light Greenish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz dikus geçişinde iç içe daireler, diskusta tanrıça Ceres profilden, sol elde meşale, sağ elde bitki (buğday başağı ?) sol kol altında yağ deliği, yuvarlak uzun burun, burunun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın :Aydın Tavukçu, Kat No: 218, s.137, Çiz. 164

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Çiz.5, Q1525.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 23

Resim No : 4.23

K.Env. No: Pari' 05-54

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4

Yükseklik : 2.3 cm, Genişlik: 8.8 cm , Uzunluk: 11.0 cm

Hamur : -, Astar: 10YR 7/1 Light Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, geniş bezemesiz omuz, omuz diskus geçişinde plastik bant, diskus merkezinde sola yakın yağ deliği, etrafında iki daire arasında çizgisel bezeme, yuvarlak burun ucunda sivrileşme, burunun her iki yanında volüt ve yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 219, s.138, Çiz. 165

Benzeri : Helleström, Lev. 26, Res, 92; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 17, Q926; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps*, Pl. 64, Q2433.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 24

Resim No : 4.24

K.Env. No: Pari' 05-244

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4 M 21'in altı

Yükseklik : 2.8 cm, Genişlik: 7.5 cm , Uzunluk: 10.5 cm

Hamur : -, Astar: 10YR 6/4 Light Yellowish Brown

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, geniş omuz bezemesiz, omuz diskus geçişinde içi içe daireler, diskusta on dört yapraklı açık palmet, palmet merkezinde yağ deliği, yuvarlak burun, burunun her iki yanında volüt, burunda yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 220, s.138, Çiz. 166

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Çiz.11; Brants, Pl.2 Res. 226; Fitch-Goldman, Lev.6, Res.414.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 25

Resim No : 4.25

K.Env. No: Pari' 05-190

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4 d M 36

Yükseklik : 2.2 cm, Genişlik: 7.6 cm , Uzunluk: 11.8 cm

Hamur : Gley 2 8/5PB Light Bluish Gray, Astar: 7.5YR 8/2 Pinkish White

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar kırık omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük diskus üzerinde koşan tanrı hermes figürü sola, sol elde kerykeion, sola dönük başta şapka, sol omzunda şal, dizden koşar şekilde verilmiş ayaklarda kanatlı ayakkabıları, bacakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun ucunda sivrileşme, burunun her iki tarafında volüt, burunda yuvarlak fitil deliği, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 221, s.139, Çiz. 167

Benzeri :Goethert-Polaschek, s.119-120 M 26; Goldaman, s.129, Lev 111.Res. 409.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 26

Resim No : 4.26

K.Env. No: Pari' 05-228

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 38

Yükseklik : 2.0 cm, Genişlik: 7.8 cm , Uzunluk: 8.8 cm

Hamur :-, Astar: Gley 1 7/5GY Light Greenish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük diskus merkezinde yağ deliği, yağ deliği etrafında iç içe konsantrik daireler, yuvarlak burun, burun her iki tarafında volüt ve yuvarlak fitil deliği, düz dip, yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 225, s.141, Çiz. 171

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl.17,Q932.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 27

Resim No : 4.27

K.Env. No: Pari' 06 - 71

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 82

Yükseklik : 2.6 cm, Genişlik: 9.1 cm , Uzunluk: 13.0 cm

Hamur : Gley 2 7/5PB Light bluish Gray, Astar: Gley 2 6/5B Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, geniş omuz kırık ve bezemesiz, omuz diskus geçişinde plastik bant, içe çökük diskusta iki aslanın bir insana saldırma sahnesi, sırt üzeri yere yatmış erkek figürü dizlerini karnına doğru çekmiş, dizleri üzerine çökmüş aslan önde cepheden, insana saldırmaya çalışan aslan arkada profilden, insan figürü altında yağ deliği, yuvarlak burun, burunun iki yanında volüt, üzerinde yuvarlak küçük fitil deliği, düz dip kırık, burunda yanık izleri

Benzeri : Leibundgut, Taf. 46, Res. 277; Loeschcke, Fig.155.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 28

Resim No : 4.28

K.Env. No: Pari' 06 - 115

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 88

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 9.2 cm , Uzunluk: 12.2 cm

Hamur : -, Astar: Gley 2 7/5PB Light Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük kırık diskusta dört atlı araba (quadriga), quadriga üzerinde yağ deliği yuvarlak burun, burunun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, kırık düz dip kırık, orta pişmiş, yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.34, Q1914.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 29

Resim No : 4.29

K.Env. No: Pari' 06 -128

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 88

Yükseklik : 2.3 cm, Genişlik: 8.5 cm , Uzunluk: 12.0 cm

Hamur : -, Astar: 10R 6/8 Light Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük diskusta silik bir figür, figürün solunda yağ deliği, uzun yuvarlak burun, burunun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, çok az mika, iyi pişmiş, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina

Benzeri :Szentleleky, No. 106.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 30

Resim No :4.30

K.Env. No: AAP-8

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a-c M 91

Yükseklik : 3.2 cm, Genişlik: 8.0 cm , Uzunluk: 11.8 cm

Hamur : 2.5Y 6/8 Olive Yellow, Astar: 5YR 8/2 Pinkish White

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük kırık diskusta satyr başı kabartma profilden, satyr başının sağ alt köşesinde yağ deliği ve içersinde fitil iğnesi, uzun yuvarlak buru, burunun her iki tarafında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dip, orta derecede pişmiş, yüzeyde patina.

Benzeri :Brants, Pl. 3, 285; Menzel,s. 44, Fig, 34.2; Goethert-Polaschek, Pl.52, 530, M53.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 31

Resim No : 4.31

K.Env. No: AAT-5

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a-c M 97

Yükseklik : 2.7 cm, Genişlik: 8.1 cm , Uzunluk: 11.7 cm

Hamur : -, Astar: 10YR 8/6 Brownish Yellow

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük diskusta, atlı süvari figürü sağa profilden, atın öne ve arka ayakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun, burnun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği ve yanık izleri, düz dip, taşçık ve çok az mika katkılı kil, yüzeyde patina.

Benzeri : Brants, Pl. 2, No. 185.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

0 1 2 3 4 5 cm

Kat.No : 32

Resim No :4.32

K.Env. No: ABE-3

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 101

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 12.5 cm

Hamur : 10R 8/1 White, Astar: 10R 5/4 Weak Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, içe çökük kırık diskusta profilden, iki at dört nala koşar halde sola, öndeki at üzerinde pelerinli, konik biçimli şapkasıyla desultor, rüzgarın etkisiyle dalgalanan at yeleleri ve pelerin, atların bacakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun ve burnun her iki yanında volüt, burunda kırık ve yuvarlak fitil deliği.

Benzeri : Leibundgut, Taf, 42; Perlzweing, Pl.4 ,99; Goethert-Polaschek, Taf.33 Res. 84; Brants, Pl. 3, 317; Menzel, s. 40, Fig. 32.1.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 33

Resim No : 4.33

K.Env. No: ADM-2

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4b M 111

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 8.1 cm, Uzunluk: 12.5 cm

Hamur : 2.5 YR 6/6 Light Red, Astar: 10YR 3/2 Very Dark Grayish Brown

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe daireler, kırık diskusta Zeus'un boğa kılığına girip Europa'yi kaçırmayı, boğa'nın (Zeus) üzerinde Europa pelerinli sola profilden, boğanın ayakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun, burunun her iki tarafında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, az miktarda mika, kum katkılı iyi pişmiş, sert dokulu, burunda ve yüzeyde yanık izleri.

Benzeri : Perlzweig, Pl. 3. No. 63; Leibundgut 1977, Taf. 25, Fig 22; Fitch and Goldman, Pl.2 Fig, 835.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 34

Resim No : 4.34

K.Env. No: AFN-8

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a M 124

Yükseklik : 2.5 cm, Genişlik: 9.8 cm, Uzunluk: 12.9 cm

Hamur : 10YR 8/4 Very Pale Brown, Astar: 2.5YR 5/8 Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dar omuz bezemesiz, omuz diskus geçişinde iç içe daireler, diskusta ortada, sol elinde uç kısmı kartal betimli bir lejyon kartalı, sağ elinde bereket boynuzu (cornucopiae), giysili ve kanatlı bir şekilde Victoria sola, bereket boynuzunun altında kalkın, Victoria'nın her iki yanında bereket boynuzu tutan birer hizmetçi giysili, Victoria'nın dizlerinin üstünde yağ deliği, yuvarlak burun, burunun her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, elenmiş killi, az miktarda mika ve kireç katkılı, iyi pişmiş, sert dokulu yüzeyi pürüklü tozsuz, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, *Roman Lamps Made in Italy*, Pl 10,Q855; Walters, Pl.12, No. 652.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 35

Resim No : 4.35

K.Env. No: AFS-17

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a M 125

Yükseklik : 2.8 cm, Genişlik: 8.5 cm, Uzunluk: 11.3 cm

Hamur : -, Astar: 7.5YR 2/5 Black.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dar omuz bezemesiz, omuz diskus geçişinde plastik dört yiv, diskusta suya dalar şekilde tasvir edilmiş karşılıklı iki yunus balığı, yunusların ortasında yağ deliği, yuvarlak burun ve her iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, iyi pişmiş, sert dokulu, yüzeyi tozsuz pürüklü, yüzeyde yanık izleri ve patina.

Benzeri : Leibundgut, Taf. 49, 315; Menzel, s. 45, Fig, 35.5.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 36

Resim No : 4.36

K.Env. No: AJG-9

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol1555-2300'nolu plan kare

Yükseklik : 2.2 cm, Genişlik: 7.8 cm, Uzunluk: 8.2 cm

Hamur : 10YR 4/1 Darj Gray, Astar: 10YR 4/1 Darj Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, omuzda plastik üç yiv, bezemesiz diskus, diskus merkezinde yağ deliği, burun kırık burun ile gövde geçişinde volüt, düz dip, az miktarda mika sert dokulu iyi pişmiş, yüzeyde patina.

Benzeri : Menzel, s.44, Fig 34.16.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 37

Resim No : 4.37

K.Env. No: AJN-3

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1559-2295'nolu plan kare

Yükseklik : 2.7 cm, Genişlik: 6.8 cm, Uzunluk: 10.0 cm

Hamur : 10YR 5/3 Brow, Astar: 5YR 5/6 Yellowish Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe daireler, diskus kırık, diskusun alt kısmında yağ deliği, yuvarlak burun ve iki yanında volüt, yuvarlak, fitil deliği, düz dipli, elenmiş kireç katkılı, sert dokulu iyi pişmiş, yüzeyi tozlu pürüklü, yüzeyde patina

Benzeri : Menzel, s.44, Fig 34.16; Perlzweing, Pl.5, No.111.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 38

Resim No : 4.38

K.Env. No: AJP-10

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : 1550-2295'nolu plan kare M 143

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 8.7 cm, Uzunluk: 11.5 cm

Hamur : 7.5 YR 5/4 Brown, Astar: 7.5 YR 5/3 Brown

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz dar omuz, omuzdan diskusa geçişte, iç içe daireler, kırık diskusta Grek-Amazon savaşı (amazonamachia) tasviri, dizleri üzerine çökmüş bir göğsü açıkta amazon öldürücü darbeyi vurmaya hazırlanan Grekli, sola yuvarlak burun ve iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dip, elenmiş killi mika, kireç katkılı sert dokulu, yüzeyi pürüklü, iyi pişmiş, yüzeyde patina

Benzeri :Menzel, s. 36, Fig 31.1.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 39

Resim No. : 4.39

K.Env. No: AJR- 5

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1550-2295'nolu plan kare M 145

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 12.5 cm

Hamur : 2.5 YR 6/6 Light Red, Astar: 5YR 6/8 Reddish Yellow.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe daireler, diskusta Zeus'un boğa kılığına girip Europa'yi kaçırmayı, boğa'nın (Zeus) üzerinde Europa pelerinli sola profilden, boğanın ayakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun, burunun her iki tarafında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, az miktarda mika, kum katkılı iyi pişmiş, sert dokulu, elenmiş killi, mika katkılı, sert dokulu iyi pişmiş, burunda ve yüzeyde yanık izleri.

Benzeri : Perlzweig, Pl. 3. No. 63; Leibundgut 1977, Taf. 25, Fig 22; Fitch and Goldman, Pl.2 Fig, 835.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 40

Resim No. : 4.40

K.Env. No: AJR-6

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1550-2295'nolu plan kare M 145

Yükseklik : 2.4 cm, Genişlik: 7.5 cm, Uzunluk: 10.5 cm

Hamur : 2.5 YR 6/6 Light Red, Astar: 5YR 7/6 Reddish Yellow

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte plastik bir bant, kırık diskusta iki plastik yiv ile oluşturmuş daire arasında dil bezemesi, diskus merkezinde yağ deliği, yuvarlak burun ve iki yanında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dip, az mika katkılı, sert dokulu, iyi pişmiş, yüzeyi tozsuz pürüklü, yüzeyde patina.

Benzeri : Hayes, s. 180, Pl. 22, No.222; Goethert-Polaschek, Pl.62.422 M244.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 41

Resim No. : 4.41

K.Env. No: AJS-4

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1550-2295'nolu plan kare M 146

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 12.5 cm

Hamur : 2.5 YR 6/6 Light Red, Astar: 5YR 7/6 Reddish Yellow

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe daireler, kırık diskusta Zeus'un boğa kılığına girip Europa'yi kaçırmayı, boğa'nın (Zeus) üzerinde Europa pelerinli sola profilden, boğanın ayakları arasında yağ deliği, yuvarlak burun, burunun her iki tarafında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, az miktarda mika, kum katkılı iyi pişmiş, sert dokulu, elenmiş killi, mika katkılı, sert dokulu iyi pişmiş, burunda ve yüzeyde yanık izleri.

Benzeri : Perlzweig, Pl. 3. No. 63; Leibundgut 1977, Taf. 25, Fig 22; Fitch and Goldman, Pl.2 Fig, 835.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 42

Resim No : 4.42

K.Env. No: AJI-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1550-2300'nolu plan kare

Yükseklik : 2.4 cm, Genişlik: 7.5 cm, Uzunluk: 10.5 cm

Hamur : 5YR 5/8 Yellowish Red, Astar: 5YR 6/6 Reddish Yellow

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Palmet yaprağı formunda dik kulp, geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte yiv, bezemesiz diskus, diskus merkezinde yağ deliği, yuvarlak uzun burun ve etrafında volüt, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, mika katkılı, iyi pişmiş, yüzeyi pürüklü, yüzeyde yanık izleri ve patina.

Benzeri : Brants, Pl.3, No.255.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 43

Resim No. :4.43

K.Env. No: Pari' Pari'05-44

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F3c M 8

Yükseklik : 3.0 cm, Genişlik: 7.5 cm , Uzunluk: 17.0 cm

Hamur : Gley 2 8/5PB Light Bluish Gray, Astar: 2.5YR 8/2 Pinkish White

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Hilal kulp, bezemesiz dar omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe daireler, bezemesiz kırık diskus, diskus merkezinde yağ deliği, uzun yuvarlak burun ve her iki yanda volüt, yuvarlak fitil deliği kırık, düz dipli, sert dokulu, iyi pişmiş yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 217, s.136, Çiz. 163

Benzeri :Broneer, *Terracotta Lamps, Corinth Vol.IV Part II*, Pl.7, No 346; Fitch-Goldman, Fig 73; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 2, Roman Lamps Made in Italy*, Pl. 28,Q1002.

Tarih : MS 1.yy'ın ortaları

Kat.No : 44

Resim No :4.44

K.Env. No: Pari'05-27

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4a M 4

Yükseklik : 2.5 cm, Genişlik: 8.3 cm , Uzunluk: 11.5 cm

Hamur : -, Astar: Gley 2 7/10B Light Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Dikey kulp, yuvarlak gövde, geniş omuz üzerinde nokta dizisi bezeme, omuzdan diskusa geçişte plastik daire, diskus üzerinde silik insan figürü (Büst), diskusun alt kısmında yağ deliği, uzun yuvarlak burun, burunda yarı volüt, geniş yuvarlak fitil deliği, düz dip, yüzeyde yanık izleri ve patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 211, s.132, Çiz. 157

Benzeri : Goldman, Lev 108, Res. 366; Şimşek, Okunak, Bilgin, Kat. No.586, s.632.

Tarih : MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 45

Resim No. : 4.45

K.Env. No: Pari'06 Env. 85

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4b M 84

Yükseklik : 2.3 cm, Genişlik: 8.7 cm, Uzunluk: 11.2 cm

Hamur : -, Astar: Gley 2 6/10BG Greenish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Gövde dışına taşmış dikey kulp, geniş omuz bezemesiz, omuz diskus geçişinde yiv, kırık diskusta, sağ elinde uç kısmı kartal betimli bir lejyon kartalı, sol elde elinde bereket boynuzu (Cornicopiae ?), giysili ve kanatlı bir şekilde Victoria sola, Victoria'nın sağından yağ deliği, uzun yuvarlak burunun her iki yanında yarı volüt, burunda küçük yuvarlak fitil deliği, düz dip, orta pişmiş, yüzeyde yanık izleri ve patina.

Benzeri : Barın, s. 19, Lev.10a; Goethert-Polaschek, Pl.65, No. 538,M231.

Tarih : MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 46

Resim No. :4.46

K.Env. No: Pari'06-84

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4 d M 78

Yükseklik : 2.9 cm, Genişlik: 9.0 cm, Uzunluk: 11.9 cm

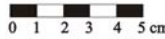
Hamur : 2.5YR 5/4 Reddish Brown, Astar: Gley 2 7/5PB Light Bluish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe iki daire, kırık diskus merkezinde yağ deliği etrafında dil bezemesi, yuvarlak uzun burunun her iki yanında yarım volüt, küçük yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.31,Q1638.

Tarih : MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 47

Resim No. :4.47

K.Env. No: AFS-18

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4a M 125

Yükseklik : 2.7 cm, Genişlik: 7.8 cm, Uzunluk: 11.0 cm

Hamur : 2.5YR 4/2 Weak Red, Astar: 2.5YR 4/2 Weak Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kırık kulp, yuvarlak gövde, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte plastik yiv, diskusta silik kadın büstü, yüzünde kırık, figürün altında yağ deliği, kısa yuvarlak burun ve iki yanında yarım volüt, küçük yuvarlak fitil deliği, düz dip, elenmiş killi, çok az miktarda kireç katkılı, iyi pişmiş, sert dokulu, yüzeyi tozsuz pürüklü, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Goldman, Lev 108, Res. 366; Şimşek, Okunak, Bilgin, Kat. No.586, s. 632.

Tarih : MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 48

Resim No. : 4.48

K.Env. No: AIU-4

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1555-2295'nolu Plan kare

Yükseklik : 3.2 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 10.5 cm

Hamur : 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar: 2.5YR 6/8 Ligth Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, geniş omuz, omuz diskus geçişinde iki plastik yiv, kırık diskus merkezinde yağ deliği etrafında dokuz taç yapraktan oluşan rozet, yuvarlak burunun iki yanında yarım volüt, yuvarlak küçük fitil deliği, düz dip, sert dokulu iyi pişmiş yüzeyde tozsuz gözenekler, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Goethert-Polaschek, Pl.66, No.592, M238; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps*, Pl.66, Q2454; Loeschcke, Pl.3, No.618.

Tarih : MS. 1.yy'ın ilk yarısı-MS. 2. yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 49

Resim No. :4.49

K.Env. No: Pari'05-220

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4d M 36

Yükseklik : 2.7 cm, Genişlik: 7.5 cm , Uzunluk: 11.9 cm

Hamur : -, Astar: 7.5YR 7/4 Pink

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpu kırık, geniş omuzda çizgi bezeme, içbükey bezemesiz diskus ve merkezinde yağ deliği, uzun burun, burun da iki yiv, elips fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 214, s.135, Çiz. 160

Benzeri : Goldman, No. 137; Ivanyı, Taf. XVI. No.1; Civelek, K34.

Tarih : MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 50

Resim No. :4.50

K.Env. No: Pari'06-72

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4b TSM 6

Yükseklik : 3.2 cm, Genişlik: 6.5 cm, Uzunluk: 11.5 cm

Hamur :-, Astar: 10R 7/3 Pale Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpu kırık, geniş omuzda çizgi bezeme, içbükey bezemesiz diskus ve merkezinde yağ deliği, uzun yuvarlak burun, burun da iki yiv, elips fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Goldman, No. 137; Ivanyı, Taf. XVI. No.1.

Tarih : MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 51

Resim No. : 4.51

K.Env. No: AJG-11

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1555-2300'nolu plan kare

Yükseklik : 4.2 cm, Genişlik: 5.8 cm, Uzunluk: 11.2 cm

Hamur : 2.5 YR 7/2 Light Gray, Astar: 2.5 YR 4/1 Dark Gary

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Burgu dik kulp, omuzda çizgi bezeme, içbükey bezemesiz diskus merkezinde yağ deliği, uzun yuvarlak burun, büyük elips fitil deliği, düz dip, kireç ve mika katkılı, iyi pişmiş, sert dokulu yüzeyi tozsuz pürüklü, yüzeyde patina.

Benzeri : Goldman, No. 137; Ivanyı, Taf. XVI. No.1.

Tarih : MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 52

Resim No. : 4.52

K.Env. No: AJG-10

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol 1555-2300'nolu plan kare

Yükseklik : 3.1 cm, Genişlik: 9.7 cm, Uzunluk: 11.4 cm

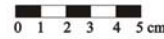
Hamur : 5YR 6/8 Reddish Yellow, Astar: 2.5 YR 6/8 Ligth Red

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, geniş omuzda silik bitkisel bezeme, omuzdan diskusa geçişte plastik halka, bezemesiz diskus merkezinde yağ deliği, uzun yuvarlak kırık burun, geniş yuvarlak fitil deliği, düz halka dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Goldman, No. 137; Ivanyı, Taf. XVI. No.1.

Tarih : MÖ geç 1.yy- MS.1.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 53

Resim No. :4.53

K.Env. No: Pari' 05-240

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol E4 b M 32

Yükseklik : 2.8 cm, Genişlik: 8.5 cm , Uzunluk: 10.0 cm

Hamur : 2.5Y 6/6 Olive Yellow, Astar: 7.5YR 6/6 Reddish Yellow

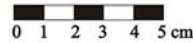
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, düz bezemesiz omuz, içe çökük bezemesiz diskus merkezinde yağ deliği, kısa burun, küçük yuvarlak fitil deliği, düz halka dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 226, s.141, Çiz. 172

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 Roman Provincial Lamps, Pl.89,Q2849.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 54

Resim No. :4.54

K.Env. No: Pari' 06-05

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4 d M 71

Yükseklik : 3.6 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 9.1 cm

Hamur :-, Astar: 10R 8/2 Pinkish White

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, düz bezemesiz geniş omuz, içe çökük bezemesiz diskus merkezinde yağ deliği, üstü düzleştirilmiş kısa burun ve burundan omuza geçişte sarmal, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeye patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.89,Q2848.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 55

Resim No. : 4.55

K.Env. No: Pari' 06- 35

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 80

Yükseklik : 2.8 cm, Genişlik: 9.1 cm, Uzunluk: 10.1 cm

Hamur :-, Astar: 10R 7/1 Light Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, geniş omuzda ion kymationu, omuzdan diskusa geçişte plastik halka, içe çökmüş diskus merkezinde yağ deliği omuza yakın kısımda iç içe iki daire, üzeri düzleştirilmiş kısa burun, yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.84, Q2746; Loeschcke, Fig. 694; Ivanyi, Taf. XXVII, Fig. 11.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 56

Resim No. :4.56

K.Env. No: Pari' 06-80

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol D4d M 84

Yükseklik : 2.5 cm, Genişlik: 7.6 cm, Uzunluk: 8.6 cm

Hamur :-, Astar: 10R 6/1 Reddish Gray

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, geniş omuz üzerinde silik sarmaşık dalları (?), omuzdan diskusa geçişte üç iç içe daire, içe çökük diskusta sekiz yapraklı rozet, kısa burun, yuvarlak fitil deliği, düz dip, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.90, Q2865; Goethert-Polaschek, Taf.72,No.651, No.592.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 57

Resim No. :4.57

K.Env. No: ACS-8

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4d-b M108

Yükseklik : 3.5 cm, Genişlik: 10.2 cm, Uzunluk: 11.8 cm

Hamur :-, Astar: 2.5YR 4/8 Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe iki daire, içe çökük diskus merkezinde yağ deliği, diskus bitiminde plastik bant, üzeri düzleştirilmiş kısa burun, burun omuzla arasında köprü, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, mika ve kum katkılı iyi pişmiş, sert dokulu, yüzeyde patina.

Benzeri : Ivanyi, Taf. XXVII, Fig. 9; Heimerl, Taf. 7,8 No.295, 300.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No : 58

Resim No. :4.58

K.Env. No: ADO-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4b M113

Yükseklik : 3.6 cm, Genişlik: 8.0 cm, Uzunluk: 9.6 cm

Hamur :-, Astar: 2.5YR 4/6 Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, bezemesiz geniş omuz, omuzdan diskusa geçişte iç içe iki daire, içe çökük diskus merkezinde yağ deliği, diskus bitiminde plastik bant, üzeri düzleştirilmiş kısa burun, yuvarlak fitil deliği, düz dipli, mika ve kum katkılı iyi pişmiş, sert dokulu, yüzeyde patina.

Benzeri : Ivanyi, Taf. XXVII, Fig. 9; Heimerl, Taf. 7,8 No.295, 300.

Tarih : MS. 1.yy ilk yarısı-MS. 2.yy'ın ilk yarısı

Kat.No :59

Resim No. :4.59

K.Env. No: Pari'05-51

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol F4a açması Toplu mezar

Yükseklik : 3.1 cm, Genişlik: 7.6 cm , Uzunluk: 9.5 cm

Hamur : 7.5YR 6/6 Reddish Yellow, Astar: 5YR 7/6 Reddish Yellow

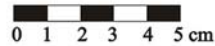
Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, bezemesiz omuz, omuz diskus geçişinde iki plastik iç içe halka, kırık içbükey diskusta deniz tarağı (*pecten*), kısa burun üzerinde üzeri düzleştirilmiş tek yonca yaprağı, burun diskus geçişinde çift sarmal, burunda küçük yuvarlak fitil deliği, düz halka dip, burunda yanık izleri yüzeyde patina.

Yayın : Aydın Tavukçu, Kat No: 227, s.142, Çiz. 173

Benzeri : Wexler- Gilboai, Fig. 2-1,2-2,2-3; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps*, Pl.93,Q2934; Şimşek, Okunak, Bilgin, Kat. No.330 s. 493.

Tarih : MS 2.yy

Kat.No : 60

Resim No. :4.60

K.Env. No: ACN-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4d M 104

Yükseklik : 3.3 cm, Genişlik: 6.2 cm, Uzunluk: 7.6 cm

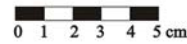
Hamur : 2.5YR 7/8 Light Red, Astar: 2.5YR 5/8 Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kırık kulp, dairesel gövde, bezemesiz geniş omuz, omuz diskus geçişinde plastik halka, diskusta başı sağda lejyon kartalı baş sağa, kartalın solunda kırık yağ deliği, kısa burunda tek yonca yaprağın, yuvarlak fitil deliği, az miktarda kireç katkılı, iyi pişmiş, yüzeyi tozsuz pürüklü, az gözenekli, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.85, Q2728.

Tarih : MS 2.yy

Kat.No : 61

Resim No : 4.61

K.Env. No: ACN-2

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4d M 104

Yükseklik : 3.6 cm, Genişlik: 7.5 cm, Uzunluk: 8.8 cm

Hamur : 7.5YR 7/4 Pink, Astar: 5YR 6/8 Reddish Yellow

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Kulpsuz, dairesel gövde, bezemesiz omuz, omuz diskus geçişinde plastik iç içe iki halka, içbükey diskusta deniz tarağı (*pecten*), kısa burun üzerinde üzeri düzleştirilmiş tek yonca yaprağı, burun diskus geçişinde çift sarmal, burunda küçük yuvarlak fitil deliği, düz halka dip, burunda yanık izleri yüzeyde patina.

Benzeri : Wexler- Gilboai, Fig. 2-1,2-2,2-3; Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum, 3 Roman Provincial Lamps*, Pl.93,Q2934.

Tarih : MS 2.yy

Kat.No : 62

Resim No : 4.62

K.Env. No: ACP-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4d M 106

Yükseklik : 2.8 cm, Genişlik: 5.8 cm, Uzunluk: 8.1 cm

Hamur : 7.5YR 7/6 Reddish Yellow, Astar: 2.5YR 5/6 Red.

Yapım Tekniği: Kalıp

Tanım : Omuz üzerinde yuvarlak kulp, dairesel gövde, omuzda ion kymationu, omuz diskus geçişinde plastik halka, içbükey diskusta horoz figürü sağa, horozun önünde yağ deliği, burunda üzeri düzleştirilmiş tek yonca yaprağı ve yuvarlak fitil deliği, düz dipli, katkısız, sert dokulu iyi pişmiş burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Öztürk, Lev.26c.

Tarih : MS 2.yy

Kat.No : 63

Resim No. :4.63

K.Env. No: ADN-1

Y. Madde : Pişmiş Toprak

Buluntu Yeri : Nekropol C4b M 112

Yükseklik : 2.9 cm, Genişlik: 6.2 cm, Uzunluk: 7.7 cm

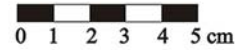
Hamur : 7.5YR 7/6 Reddish Yellow, Astar: 2.5YR 6/8 Light Red

Yapım Tekniği: Kalıplı

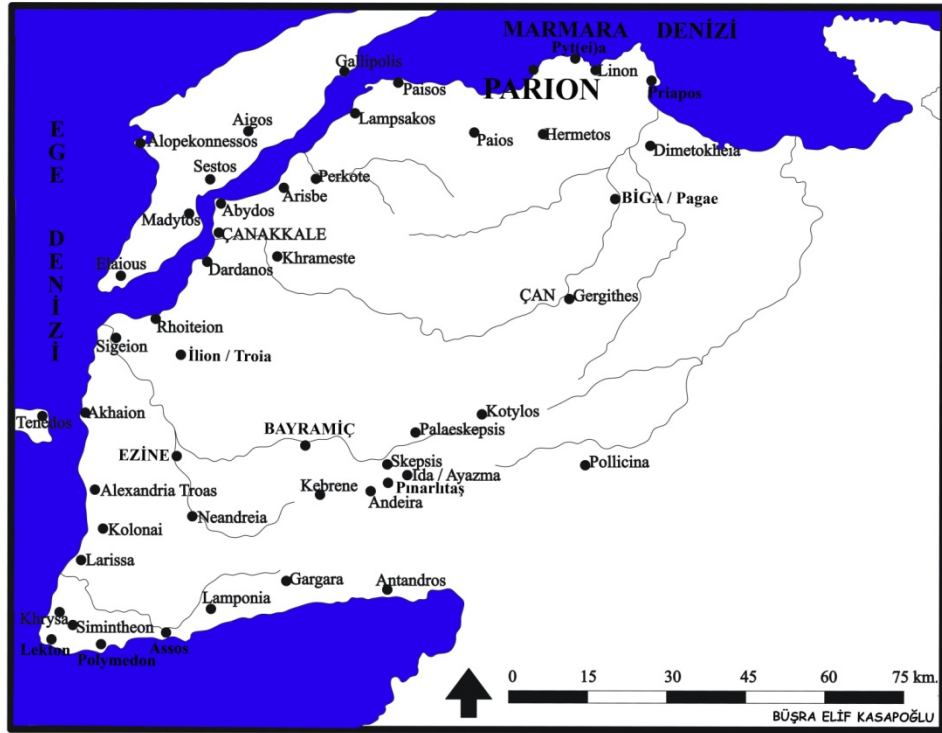
Tanım : Kırık kulp, dairesel gövde, bezemesiz geniş omuz, omuz diskus geçişinde iki yiv ile oluşturulmuş halka, içbükey diskusta, destekli krater cepheden diskus sol altta yağ deliği, kısa burunda tek yonca ve yuvarlak küçük fitil deliği kırık, düz dip, çok az kum katkılı, sert dokulu, iyi pişmiş, burunda yanık izleri ve yüzeyde patina.

Benzeri : Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3 *Roman Provincial Lamps*, Pl.80,86,88, Q1375, Q1413,Q2824.

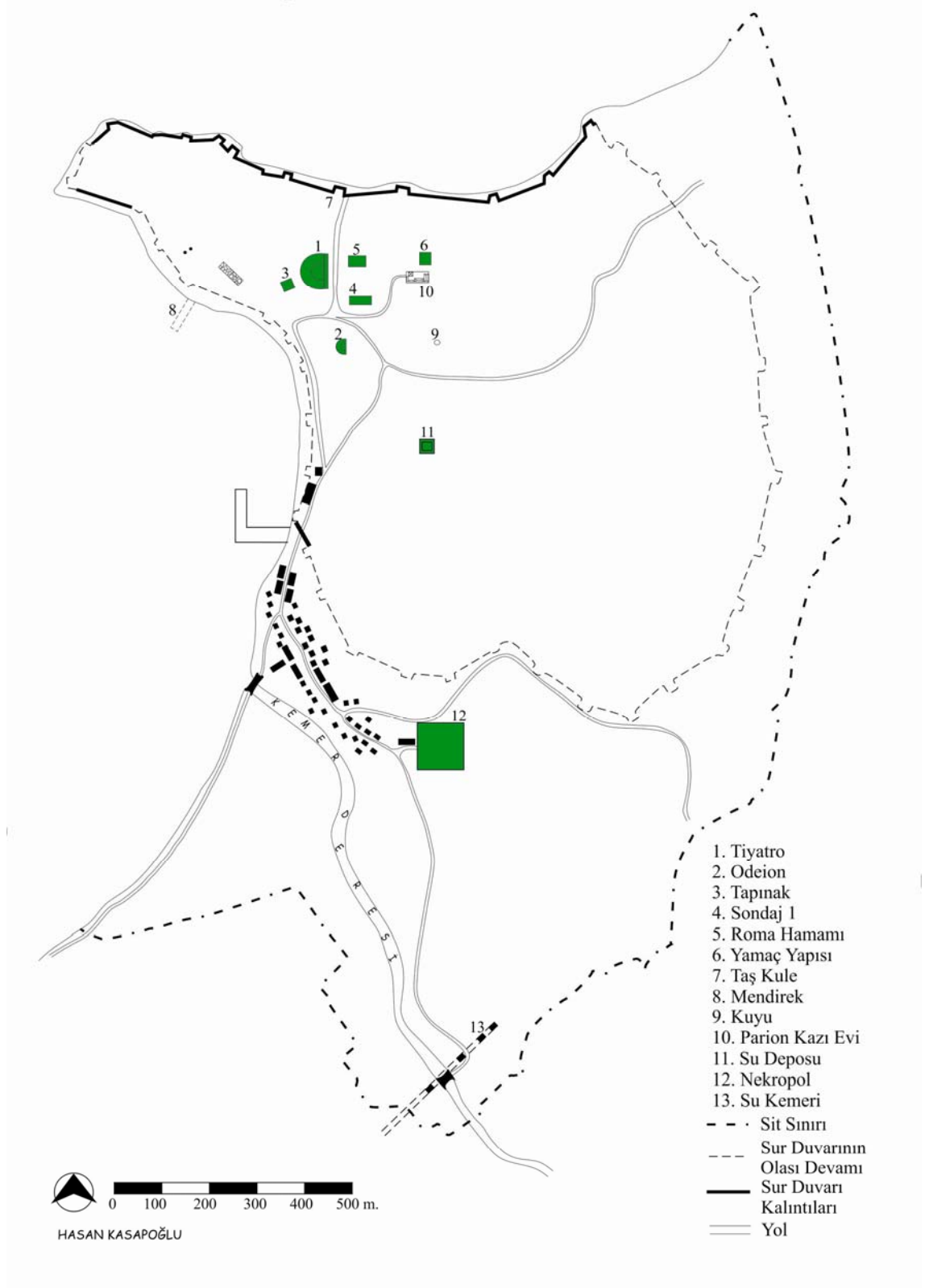
Tarih : MS 2.yy

HARİTALAR

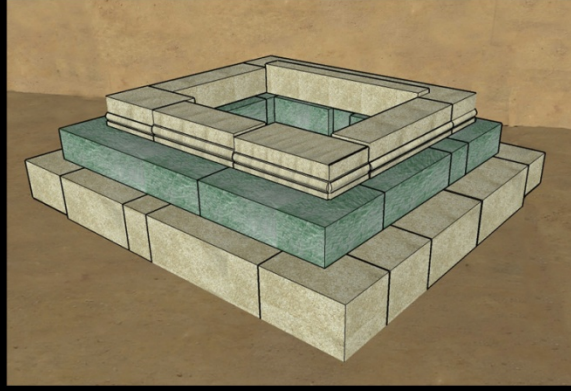

Harita 1.1 Parion Antik Kenti ve Çevresinde Bulunan Önemli Yerleşimler

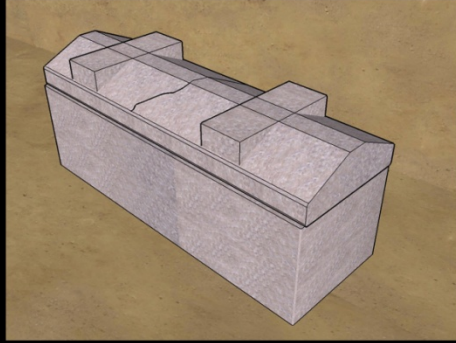

Harita 1.2. Bodrum Burnu ve Kazı Sektörleri

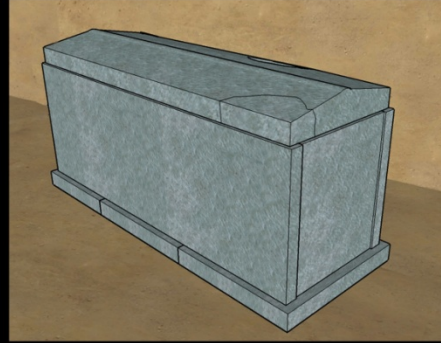
ÇİZİMLER

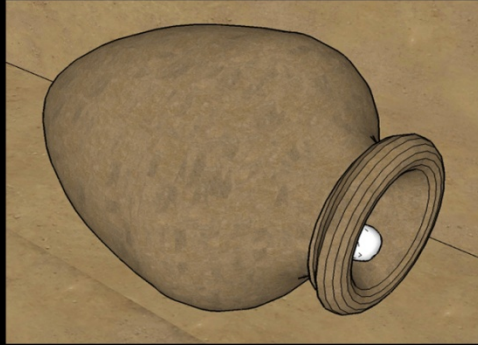
Anıt Mezar (Sunak)

Lahit

Taş Sandık Mezar

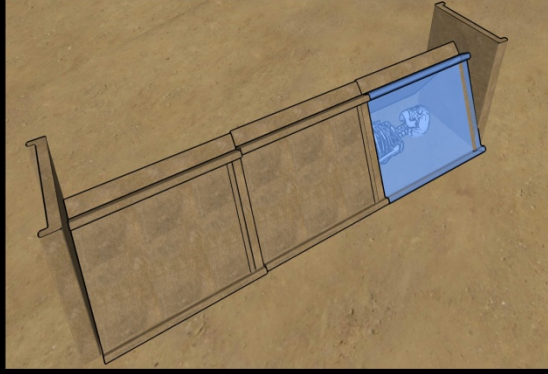
Pithos Mezar

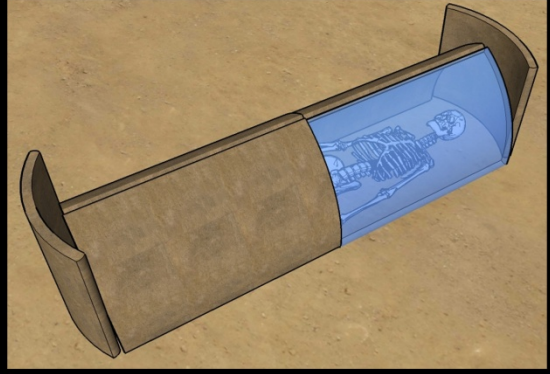
Urne Mezar

HASAN KASAPÖĞLU

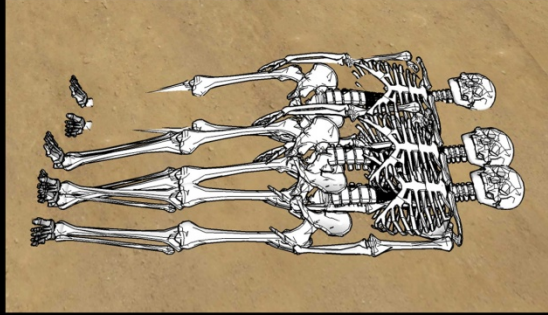
Çizim 2.1. Parion Mezar Tipleri

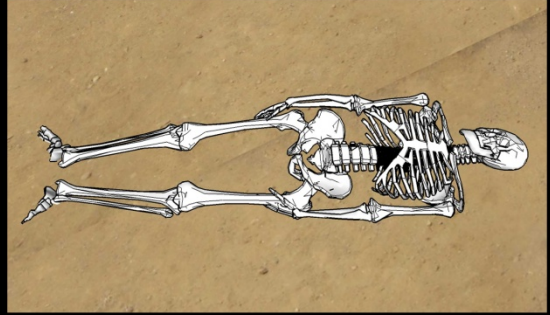
Düz Semerdam Kiremit Mezar

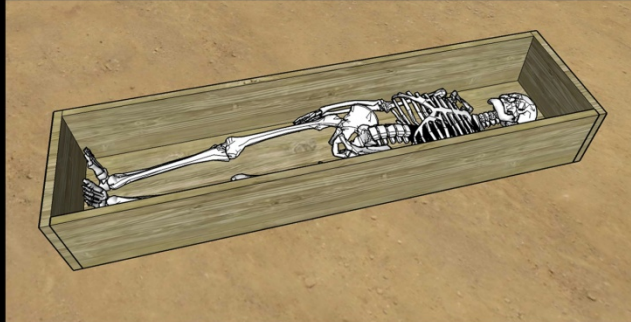
Dışbükey Semerdam Kiremit Mezar

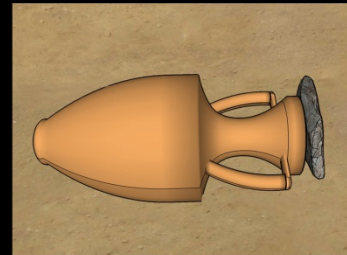
Toplu Gömüye Sahip Basit Toprak Mezar

Tekli Gömüye Sahip Basit Toprak Mezar

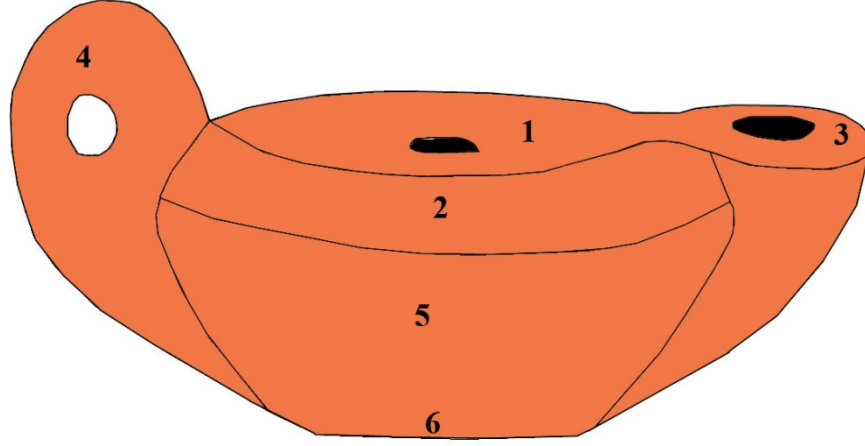
Ahşap Tabut Mezar

Amphora Mezar

HASAN KASAPÖĞÜ

Çizim. 2.2 Parion Mezar Tipleri

Çizim 3.1. Kandilin Bölümleri

KANDİLİN BÖLÜMLERİ

	LATİNCE YUNANCA	TÜRKÇE	İNGİLİZCE	ALMANCA	FRANSIZCA
1	DISCUS	DİSKUS	DISCUS	SPIEGEL	MEDAILLON
2	MARGO	OMUZ	SHOULDER	SCHULTER	COURONNE
3	ROSTRUM/ NASUS	BURUN	NOZZLE	SCHNAUZE	BEC
4	ANSA/ MANUBRIUM	KULP	HANDLE	HENKEL	ANSE
5		GÖVDE	BODY	KÖRPER	CORPS
6		KAİDE	BASE	BODEN	BASE

RESİMLER

Resim 2.1. Parion Nekropolü

Resim 2.2. Arkaik Dönem Lahitler

Resim 2.3. Arkaik Dönem Pithos

Resim 2.4. Urne Mezar

Resim 2.5. Mezar 129

Resim 2.6. Mezar 94

Resim 2.7. Amphora Mezar 1

Resim 2.8. Taş Sanduka Mezar 12

Resim 2.9. Taş Sanduka Mezar 2

Resim 2.10. Roma Dönemi Düz Semerdam Çatılı Mezarlar

Resim 2.11. Roma Dönemi trepezoidal Çatı Kiremitleri

Resim 2.12. Roma Dönemi İnhimasyon Gümü.

Resim 4.1. Kat. No.1

Resim 4.2. Kat. No.2

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.3. Kat. No.3

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.4. Kat. No.4

Resim 4.5. Kat. No.5

Resim 4.6. Kat. No.6

Resim 4.7. Kat. No.7

Resim 4.8. Kat. No.8

Resim 4.9. Kat. No.9

Resim 4.10. Kat. No.10

Resim 4.11. Kat. No.11

Resim 4.12 Kat. No.12

Resim 4.13 Kat. No.13

Resim 4.14. Kat. No.14

Resim 4.15. Kat. No.15

Resim 4.16. Kat. No.16

Resim 4.17. Kat. No.17

Resim 4.18. Kat. No.18

Resim 4.19. Kat. No.19

Resim 4.20. Kat. No.20

Resim 4.21. Kat. No.21

Resim 4.22. Kat. No.22

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.23. Kat. No.23

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.24. Kat. No.24

Resim 4.25. Kat. No.25

Resim 4.26. Kat. No.26

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.27. Kat. No.27

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.28. Kat. No.28

Resim 4.29. Kat. No.29

Resim 4.30. Kat. No.30

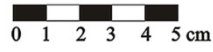
Resim 4.31. Kat. No.31

Resim 4.32 Kat. No.32

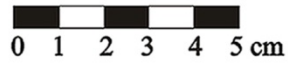
Resim 4.33. Kat. No.33

Resim 4.34. Kat. No.34

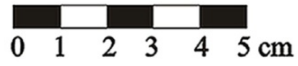
Resim 4.35.. Kat. No.35

Resim 4.36. Kat. No.36

Resim 4.37 Kat. No.37

Resim 4.38. Kat. No.38

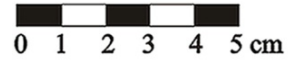
0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.39. Kat. No.39

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.40. Kat. No.40

Resim 4.41. Kat. No.41

Resim 4.42. Kat. No.42

Resim 4.43. Kat. No.43

Resim 4.44. Kat. No.44

Resim 4.45. Kat. No.45

Resim 4.46. Kat. No.46

Resim 4.47. Kat. No.47

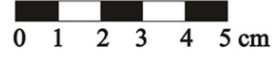
Resim 4.48. Kat. No.48

Resim 4.49. Kat. No.49

Resim 4.50. Kat. No.50

Resim 4.51. Kat. No.51

Resim 4.52. Kat. No.52

Resim 4.53. Kat. No.53

Resim 4.54 Kat. No.54

Resim 4.55. Kat. No.55

Resim 4.56. Kat. No.56

Resim 4.57. Kat. No.57

Resim 4.58. Kat. No.58

Resim 4.59. Kat. No.59

Resim 4.60. Kat. No.60

0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.61. Kat. No.61

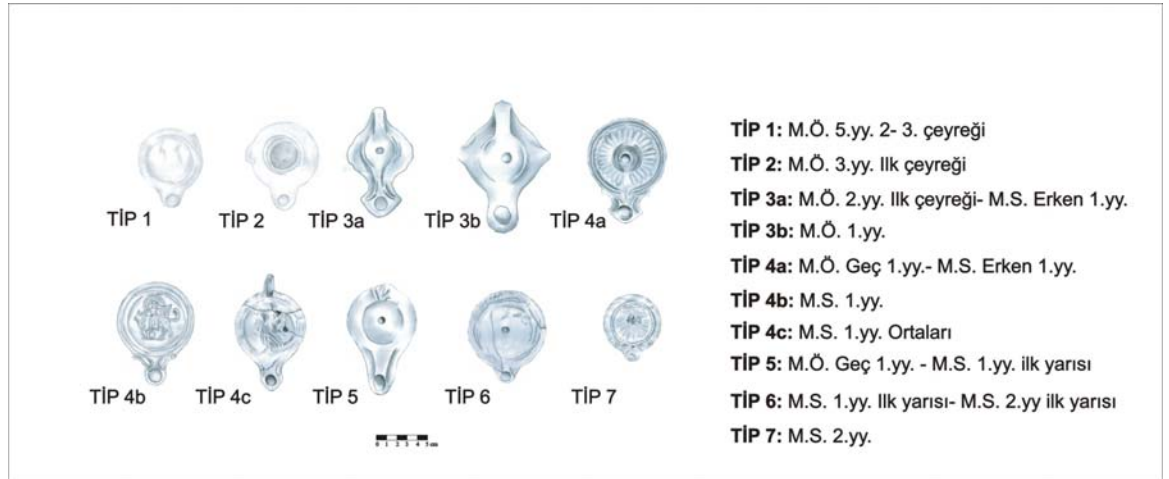

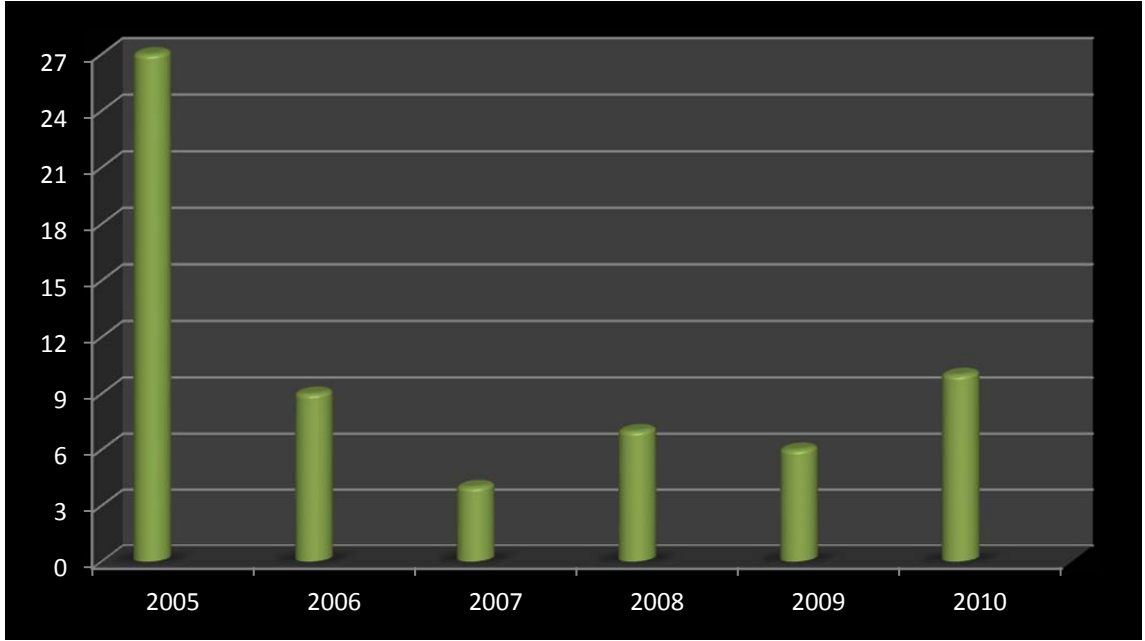
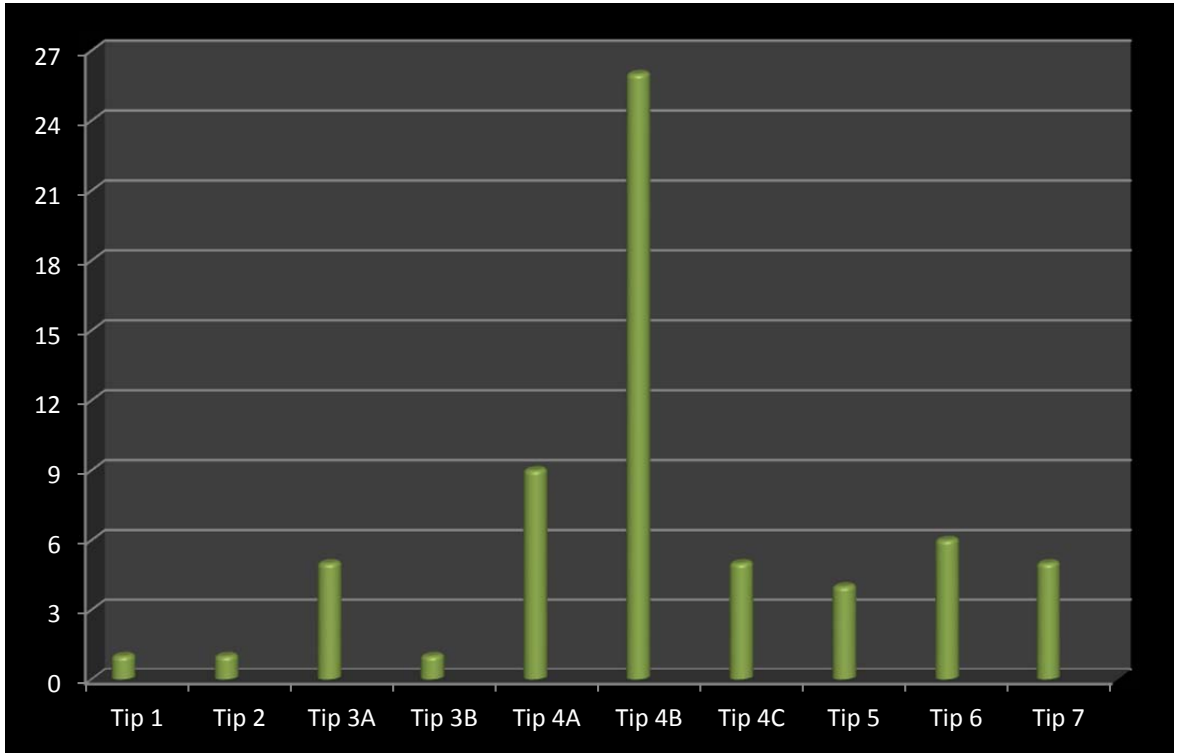
0 1 2 3 4 5 cm

Resim 4.61. Kat. No.62

Resim 4.63. Kat. No.63

Ek. 1: Parion Nekropolü 2005-2010 Kandil Tipolojisi

Ek.2: Kandillerin Yıllara Göre Dağılımı**Ek. 3: Kandillerin Tiplere Göre Dağılımı**

ÖZGEÇMİŞ

Kişel Bililer	
Adı Soyadı	Alper YILMAZ
Doğum Yeri	Erbaa
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniverisitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniverisitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı
Bilimsel Faliyetler	
Bildiğini Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projler	Atatürk Üniversitesi 2011-251 nolu BAB Projesi
Çalıştığı Kurum	
İletişim	
E-Posta	alperyilmaz@atauni.edu.tr
Tarih	14.06.2012

